

**VALTA LIKUTTAA -
NAISTUTKIMUSPÄIVÄT 2007**

**NIINA KUORIKOSKI, ANNAKAISA PAUKKERI,
HANNA-LEENA NISSILÄ & YAPPU SUNNARI (TOIM.)**

2007

Kuvat:

Etukansi: Vuokko Isaksson: KOLME NAISTA – Rakastunut nainen
(A Woman in Love) – 2002

Tilkkutaidetta

Väliotsikkokuva: Vuokko Isaksson: KOLME NAISTA – Naisen syli
(In a Woman's Arms) – 2002

Tilkkutaidetta

Takakansi: Vuokko Isaksson: KOLME NAISTA – Ihannainen
(An Ideal Woman) – 2002

Tilkkutaidetta

Julkaisusarja: Kasvatustieteiden tiedekunnan elektronisia julkaisuja

Naistutkimuksen osoite:

Naistutkimus

Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö

PL 2000

90014 Oulun yliopisto

Puh. (08) 553 1011/vaihde

www oulu.fi/naistutkimus

Tekijät:

Niina Kuorikoski

Annakaisa Paukkeri

Hanna-Leena Nissilä

Vappu Sunnari (toim.)

Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan elektronisia julkaisuja 6

ISSN 1455-8025

ISBN 978-951-42-8644-5

Sisällys

OHJELMA	9
EROJA JA VAARALLISIA SUHTEITA –OPETTAMINEN, OHJAUS JA OPPIMINEN YLIOPISTOSSA.	13
<i>Annukka Jauhiainen</i> Yliopistotyön muutokset ja opettamisen kipupisteet	13
<i>Anne K. Ollila ja Sari Vidén</i> ”Odotin lähinnä ihan normi hapatusta, mutta yllätti kiinnostavuudellaan” – Tasapainoilua ja pedagogisen paikan etsintää tempujen, kaalin ja koipallojen kentillä	14
<i>Sirkka Perttu ja Mervi Heikkinen</i> Sukupuolisensitiiviset metodit ohjauksen tukena ammatillisessa koulutuksessa	15
<i>Vappu Sunnari, Mervi Heikkinen, Arja Rautio, Matti Nuutinen ja Marja Laitala</i> Sexual harassment and coercion as a part of continuing segregation in the university – a comparative examination of data collected since the 1990s	15
1 ESTETIIKKA, RUUMILLISUUS JA VALTA	17
<i>Kirsi Kinnarinen</i> ”Katsokaa minua – olen mitä olen”. Estetiikka, ruumiillisuus ja valta biker-kulttuurissa	17
<i>Eeva Urrio</i> Sukupuolen koreografiat – Tanssihistoriallisia poimintoja ruumiillisuudesta, sukupuolesta ja estetiikasta	17
<i>Terhi Toppala</i> Sukupuolen esittäminen ja estetisoiminen tanssiravintolassa	18
<i>Johanna Ylipulli</i> Toimiva ja osaava naisruumis liikuntakulttuurissa ja mediassa	19
<i>Arja Turunen</i> Housuihin pukeutunut naisruumis esteettisen arvioinnin kohteena	20
<i>Sanna Heikkinen</i> Jalkapallo tyttöjen ja naisten ruumiillisena toimintana	20
2 LIKUTTAVAT TUNTEET TUTKIMUKSESSA?	22
<i>Teemu Ratinen</i> Häpeän sukupuolittava voima – häpeäntunteen, sukupuolisuuden ja vallan kytköksistä	22
<i>Eija Alaraasakka</i> Väkivallan tuolla puolen – Turvattomuudesta turvallisuuden koulussa	23
<i>Eerika Koskinen</i> Tunteen vallassa, tunteet vallasta – tutkimuskohteena läheinen ihminen	24
<i>Gia Virkkunen</i> Valta, köyhyys ja arjen keinot 1930-luvun pula-aikana – häpeän ja vihan muistikuvat	24
<i>Minna Uitto</i> Kerrotut tunteet – opettajamuistoja tutkimassa	26

<i>Anu Laukkanen</i>	
Affektin käsite itämaisen tanssin tutkimuksessa	26
<i>Sari Rauhamäki</i>	
Tunteista vaikeneminen; sisarusten välinen kirjeenvaihto 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa	27
<i>Nina Työlähti</i>	
Intrasti itsestä? Kirjallisuudentutkimus ja ammattilukijan tunteet	28
<i>Vappu Sunnari</i>	
Vallasta itkuun – liikuttumisen näkökulmasta	29
3 TUTKIMUSKENTÄN VALTA JA VASTARINTA.	30
<i>Heidi Sinevaara-Niskanen</i>	
Rajalla käyntiä – feministitutkijana aineistojen äärellä	30
<i>Tiina Suopajärvi</i>	
Vallattomat haastateltavat?	30
<i>Tuija Koivunen</i>	
Haastattelusta kieltäytyneiden kertomaa	31
<i>Marianne Hyvärinen</i>	
Tutkimuskentälle pääsyn rajoitteet ja mahdollisuudet kaivostutkimuksen kontekstissa . .	32
<i>Kirsti Lempiäinen</i>	
Sukupuolen konkreettisuuden dilemma?	32
<i>Jarna Soilevuo Grønnerød</i>	
Yksilön oikeus vs. yhteiskunnan etu. Saako tutkia vastoin tutkittavan tahtoa?	33
4 TYTTÖYDET LIIKKEESSÄ	34
<i>Heta Mulari</i>	
Valtautuminen, kuluttaminen ja ”Girl Power”	34
<i>Tuija Huuki ja Sari Manninen</i>	
Girl power-tytöt valtakamppailussa informaalin koulun kentällä	35
<i>Tiina Jalkanen</i>	
Radikaalista prinsessaan: Kokemuksia tanssivien tyttöjen suhteesta sukupuoleen, nykytanssiin ja pedagogiikkaan	35
<i>Nora Brandt</i>	
Trojanska hästar i stallet? Kontinuitet och diskontinuitet i stallflickors genusperformanser	36
5 USKONTO, SUKUPUOLISUUS JA VALTA	38
<i>Eva-Mikaela Kinnari</i>	
Queerit kansalaiset, sekulaarit kadunmiehet ja kristityt suomalaiset – Uskonnollisuuden ja sekularismin keskinäinen rakentuminen suomalaisessa hedelmöityshoitokeskustelussa	38
<i>Mervi Kutuniva</i>	
Seksuaalinen uskova äiti.	39

<i>Johanna Ahonen</i>	
Seksuaalisuus voimana – vaarallinen vs. vapautta seksuaalisuus intialaisperäisessä henkisydessä	39
<i>Pasi Saarimäki</i>	
Aviottomien äitien ripitykset keskiuomalaisissa seurakunnissa 1800-luvun lopulla	40
<i>Niina Timosaari</i>	
Naisen rooli seurakunnassa – Edvard Westermarckin ja Erkki Kailan polemiikki 1900-luvun alussa	41
<i>Emilia Teerikangas</i>	
Äitiys ja häpeä	42
<i>Sari Katajala-Peltomaa ja Raisa Toivo</i>	
Nainen, uskonto ja seksuaalisuus keskiajan ja uuden ajan taitteessa	43
6 VALLAN KIRJAIMET, SUKUPUOLITTUNEET STRATEGIAT KIRJOITTAMISEN KENTILLÄ	44
<i>Tiina Hiekkalinna</i>	
Prostituotujen puhe vallan välineenä hellenistisen ajan anekdoottikertomuksissa	44
<i>Anna Kuismen</i>	
Raamatun naiset, voimaantuminen ja Kaisa Juhantytären virsi (1831)	45
<i>Aija Kaartinen</i>	
Naisten kieltolakikamppailu Suomessa 1919–1932	46
<i>Mari Hatakka</i>	
"Omasta elämästä, itse"	47
<i>Sanna Karkulehto</i>	
"[E]räitä dramaattisia ja niin sanottuja arkojakin vaihteita." Kaapin retoriikka kirjoittamisen strategiana Helena Sinervon <i>Runoilijan talossa</i> -romaanin vastaanotossa .	47
<i>Heli Niskanen</i>	
Näkökulmia ja pohdintoja blogin kirjoittamisesta	48
<i>Helena Oikarinen-Jabai</i>	
Väliiloissa: Elämän kirjoittamisen kokeiluja	49
7 VALLAN SUKUPUOLITETUT JÄRJESTYKSET – GENIE-TUTKIMUSHANKE.	50
<i>Outi Anttila</i>	
Samanlaisia vai erilaisia? Vertailukelpoisen tilanteen vaatimus syrjinnän käsitteen osana	50
<i>Anne Maria Holli</i>	
Sukupuolijärjestykset suomalaisen politiikan instituutioissa ja prosesseissa: osaprojektin esittely	51
<i>Linda Hart</i>	
Kohti uutta perhekäsitystä? Perhe-elämän politiikka Euroopan ihmisoikeustuomio- istuimen oikeuskäytännössä	51
<i>Johanna Kantola</i>	
The Europeanisation of Gender Equality in Finland: The Cases of Gender Mainstreaming and Diversity	52

<i>Kevät Nousiainen</i>	
Suomalaisen sukupuolivallan järjestykset. Tutkimus oikeudesta, politiikasta ja monitasoisesta hallinnosta (GENIE)	53
8 VALLATON MEDIATUTKIMUS? FEMINISTISIÄ NÄKÖKULMIA MEDIAAN . . .	55
<i>Jenny Kangasvuo</i>	
Bi-henkisyyden houkutus – Biseksuaalisuuteen liitettyjen fantasioiden kurkistelua "bi-henkisyyden" termin kautta	55
<i>Heidi Kurvinen</i>	
Journalistinen kulttuuri ja normitettu sukupuoli – naistoimittajana toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa	56
<i>Aino-Kaisa Koistinen</i>	
Maskuliinisuuksia ja kyborgeja science fiction -tv-sarja <i>Battlestar Galactica</i> (2004) .	56
<i>Tanja Manner-Raappana</i>	
Nuorten minäbrändäys	57
<i>Niina Kuorikoski</i>	
Feministisiä näkökulmia nykytelevisioon	57
9 VALTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA	59
<i>Hannele Ylilehto ja Markku Pulkkinen</i>	
Roolit ja vastuut terveydenhuollossa	59
<i>Pirkko Sandelin</i>	
Kertomuksia psyykkisestä väkivallasta terveydenhuollon työ- ja opiskeluyhteisöissä . . .	60
<i>Pasi Malmi</i>	
Sosiaalitoimi miehiä syrjivänä matriarkaattina?	61
<i>Mari Kangasniemi</i>	
Valta hoitotyön etiikassa.	62
10 YLIRAJAINEN SUKUPUOLI? SUKUPUOLEN, KULTTUURIN JA RODULLISTAVIEN KÄYTÄNTÖJEN YHTENKIIETOUTUMIA	63
<i>Maija Urponen</i>	
Suomalaisesta Miss Universumista "vain erääksi filippiinittäreksi"	63
<i>Taru Kuusisto</i>	
Suomalais-italialaiset parisuhteet suomalaisen sukupuolijärjestelmän haastajina	63
<i>Helena Oikarinen-Jabai</i>	
Pohdintaa erilaistamisen paikallistuneista käytänteistä ja niiden kuvaamisesta.	64
<i>Hanna-Leena Nissilä</i>	
Kirjailija identiteettiään puolustamassa – Ranya ElRamly ja <i>Auringon aseman</i> mediavastaanotto	64
<i>Jaana Vuori</i>	
Sukupuoli, perhe ja kansalaisuus maahanmuuttajatyön käytännöissä	65
<i>Sirpa Varis</i>	
Resurssikeskusten merkitys maaseudun naisten yrittäjyyden ja työllisyyden tukemisessa	65

<i>Laura Huttunen</i>	
Kotitalo Bosniassa, arki Suomessa: Paluun sukupuolittuminen bosnialaisessa diasporassa	66
11 YRITTÄJYYS, EROT JA TALOUDEN VALTA	67
<i>Tanja Manner-Raappana</i>	
Nuorten minäbrändäys	67
<i>Seija Keskitalo-Foley</i>	
Naisten yrittäjyyskoulutusta koskevat diskurssit – feministisiä näkökulmia aikuiskoulutus- ja aluepoliittisiin teksteihin	67
<i>Petra Merenheimo</i>	
Naiset kilpailijoina Lapin sosiaalipalvelumarkkinoilla.	68
<i>Maija Korhonen ja Katri Komulainen</i>	
Sukupuoli, luokka ja mahdolliset minät nuorten yrittäjyystarinoissa	68
<i>Sari Mononen</i>	
Yrittäviä kansalaisia rakentamassa	69
12 GLOBALIZATION, NEOLIBERALISM AND THE STATE OF WOMEN'S RIGHTS	70
<i>Genevieve Vaughan</i>	
Introducing the Gift and Feminists for a Gift Economy, an international women's alliance aimed at replacing the neoliberal ideology through a radically alternative worldview	70
<i>Hilkka Pietilä</i>	
The Constant Imperative: Provisioning by Cultivation and Households – “Ontological presuppositions” of Economics?	70
<i>Rauna Kuokkanen</i>	
The Logic of the Gift and Academic Discourses: What Kind of Responsibility?	71
<i>Teivo Teivainen</i>	
Contributions of Feminisms to Critical Studies of Capitalist Globalization.	71
<i>Tiina Vainio</i>	
Taboo of feminist economics in Finland.	72
13 “HOITSUKOULUSTA HUIPULLE, SEMINAARISTA SIKARI-PORTAASEEN?” AMMATISSA TOIMIMINEN JA VALTA	73
<i>Heini Hakosalo</i>	
Rivit kiinni. Ammatillinen vallanjako ja sukupuoli 1900-luvun alun lääketieteessä	73
<i>Ulla Kiviniemi</i>	
Käsityö ja sukupuoli koulussa.	74
<i>Mervi Autti</i>	
”Meidän mitättömät minämme” vastaavat mestarivalokuvaajalle	75
<i>Jaana Loipponen</i>	
Peili, kampa, täytekakku ja hulluna huulikiiltoon – ammatillisen asiantuntijuuden rakentumisesta ja opettamisesta	76

14 SUKUPUOLINEN JA SEKSUAALINEN VÄKIVALTA & VÄKIVALLASTA VÄLITTÄMISEEN	77
<i>Elina Luukkonen</i> Väkivalta moraalissa ja kasvatuksen filosofiassa	77
<i>Suvi Pihkala</i> Uudet teknologiat, toiminnan tilat ja väkivalta.	77
<i>Sari Manninen ja Tuija Huuki</i> Valtakamppailua informaalin koulun kentällä	78
<i>Hannele Ylilehto</i> Lähisuhdeväkivallan yhteys naisen masennukseen – haaste lisääntymisterveyden tutkimukselle.	79
<i>Heli Mäenpää</i> Kartoitus päivähoidon työntekijöiden kohtaamista väkivaltatilanteista	79
<i>Anu Kangas</i> Survey of the University Career of Female Scientists at Life Sciences versus Technical Universities UNICAFE – hankkeen ja alustavien kansallisten tulosten esittely	80
<i>Mervi Heikkinen</i> Sukupuoli, valta ja kansalaisuus Sirkumpolaarisessa Pohjoisessa – Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä yliopistossa uudelleen tarkasteltavana	81

OHJELMA

ESISEMINAARI KE 14.11.2007 KLO 12-16

EROJA JA VAARALLISIA SUHTEITA – OPETTAMINEN, OHJAUS JA OPPIMINEN YLIOPISTOISSA

TORSTAI 15.11.2007

- 09.00 **Ilmoittautuminen** (*Saalastin salin aula*)
- 10.15 **Naistutkimuspäivien avaus** (*Saalastin sali*)
- 10.30–12.00 **Keynote I:** Miranda Fricker: Identity Power and The Economy of Credibility (*Saalastin sali*)
- 12.00–13.30 **Lounas**
- 13.30–14.30 **Keynote II:** Genevieve Vaughan: Women and the Gift Economy: Giving Power to an Alternative Paradigm (*Saalastin sali*)
- 14.30–15.00 **Hilman päivän kahvit**
- 15.00–16.00 **Paneelikeskustelu vallasta**
Genevieve Vaughan, Miranda Fricker ja Tiina Rosenberg (*Saalastin sali*)
- 16.00–18.00 **Työryhmät**
- 20.00– **Iltaohjelma**

PERJANTAI 16.11.2007

- 09.00–11.00 **Työryhmät**
- 11.00–13.00 **Saaran aula -tapahtuma**
(*Sara Wacklinin aula, Kasvatustieteiden tiedekunta*)
- 12.00–13.00 **Lounas**
- 13.00–14.30 **Keynote III:** Tiina Rosenberg: Naistenko politiikkaa? Kokemuksia ja havaintoja feministisestä politiikasta Ruotsissa (*Saalastin sali*)
- 14.30–15.00 **Vuoden naistutkimusteko** -palkinnon jakaminen
Naistutkimuspäivien päätössanat
(*Saalastin sali*)

Miranda Fricker is Senior Lecturer in the School of Philosophy. She did her DPhil at the University of Oxford (1996), moving to the University of London to take up a Jacobsen Research Fellowship and then a British Academy Postdoctoral Fellowship. Her main areas of interest are in ethics, epistemology, and in those regions of feminist philosophy that concern social identity, power, and the authority of reason. Her book, *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing* (OUP, 2007), explores how relations of social power and identity impinge in our epistemic practices to produce distinctively epistemic forms of injustice—injustices in which someone is undermined specifically in their capacity as a knower. She co-edited *The Cambridge Companion to Feminism in Philosophy* with Jennifer Hornsby (2000); and she is co-author of *Reading Ethics*, co-written with Sam Guttenplan, an introductory textbook giving interactive commentaries on classic texts in moral philosophy (forthcoming, Blackwell, 2008). Most recently her work has focussed on the significance of situating our epistemic practices, including moral epistemic practices, in time - both real time, and the semi-fictional time of genealogical explanation.

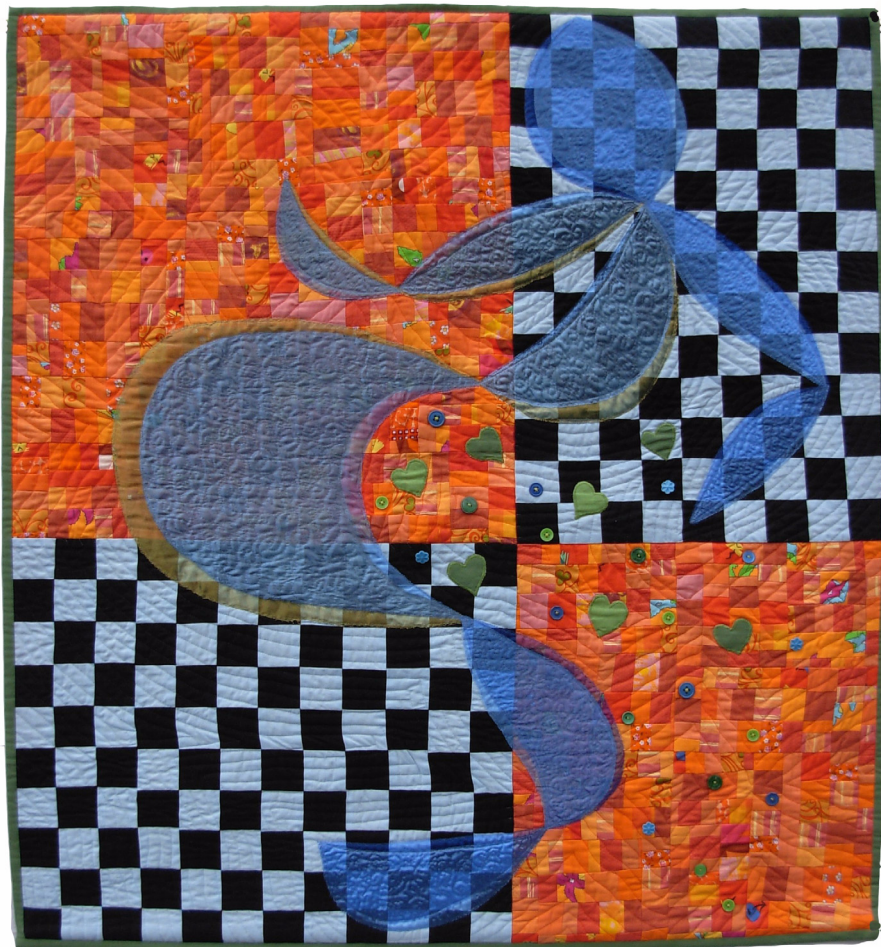
Genevieve Vaughan is an independent researcher who was born in Texas, USA and presently lives in Italy. She has been working on the theory of a maternal gift economy as an alternative to Patriarchal Capitalism for many years. Vaughan's book *For-Giving, a Feminist Criticism of Exchange*, (Plain View Press 1997 - now Anomaly Press) and two edited books *Athanos: The Gift/ Il Dono: A Feminist Analysis* (Meltemi Editore 2004), and *Women and the Gift Economy: A Radically Different Worldview is Possible* (Inanna Press 2007), her e book, *Homo Donans* (2007), two children's books *Mother Nature's Children* (Anomaly Press 2001) and *Free/Not Free* (Anomaly Press 2007) her cd *Songs for the Tree of Life*, and a film on her life: *Giving for Giving* and her many articles are also available free at her website www.gift-economy.com. A description of the Foundation for a Compassionate Society, an all-women activist foundation for social change which Genevieve founded and directed from 1987-1998 can also be found on the website as well as the audio recordings of the presentations of many international women from the conference she organized *A Radically Different Worldview is Possible: The Gift Economy Inside and Outside Patriarchal Capitalism* (2004) and the *2nd World Congress of Matriarchal Studies* (2005) under the direction of Heide Goettner-Abendroth. In 1992 Genevieve created a temple to the Egyptian goddess Sekhmet near the nuclear test site in the Nevada desert. The temple is still in existence and open to visitors. For more information see www.sekhmettemple.com.

Tiina Rosenberg* is Professor in Gender Studies and theatre scholar at Lund University, Sweden. She has written extensively on performing arts, queer theory and feminism. Her latest books, *Byxbegär* (*Desiring Pants*, 2000) and *Queerfeministisk agenda* (*Queer Feminist Agenda*, 2002) deal with cross-gender performance, Queer Theory and feminism; *Besvärliga människor: Teatersamtal med Suzanne Osten* (*Troublesome People: Theatre Talks with Suzanne Osten*) (2004) is a book on Swedish feminist theatre; *Könet brinner! Judith Butlers texter i urval* (*Gender is Burning! A Collection of Judith Butler's texts*) (2005), and *Teater i Sverige* (*Theatre in Sweden*), together with Lena Hamnergren, Karin Helander och Willmar Sauter, (2004) is a Swedish theatre history. Her latest book is *L-Word: Were Have All the Lesbians Gone?* (2006). Rosenberg is currently working on a project on Zarah Leander as queer diva: *If You Want to see a Star of Shame, Look at Zara!*

TYÖRYHMÄKAAVIO

Työryhmä	Tila	Aika	Abs- trak- teja	Ilmoi- tautu- neita	Koordinaattori
1. Estetiikka, ruumiillisuus ja valta	HU108	to 16-18, pe 9-11	6	12	Taina Kinnunen (OY)
2. Liikuttavat tunteet tutkimuksessa?	KTK215	to 16-18, pe 9-11	9	9	Vappu Sunnari (OY)
3. Tutkimuskentän valta ja vastarinta	KTK213	to 16-18, pe 9-11	6	8	Tuija Koivunen (TaY), Hanna Ojala (TaY)
4. Tyttöydet liikkeessä	KTK108	Vain to 16-18	4	8	Karoliina Ojanen (HY)
5. Uskonto, sukupuoliuus ja valta	KK103	to 16-18, pe 9-11	6	14	Seija Jalagin (OY), Teemu Ratinen (JoY)
6. Vallan kirjaimet. Sukupuolittuneet strategiat kirjoittamisen kentillä	KTK305	to 16-18, pe 9-11	7	12	Kati Launis (TY), Kirsti Salmi-Niklander (HY)
7. Vallan sukupuolitetut järjestykset – GENIE-tutkimushanke	HU111	Vain to 16-18	5	17	Kevät Nousiainen (HY)
8. Vallaton mediatutkimus? Feministisiä näkökulmia mediaan	KTK303	Vain to 16-18	5	12	Niina Kuorikoski (OY)
9. Valta sosiaali- ja terveydenhuollossa	KTK140	Vain to 16-18	4	4	Mari Kangasniemi (OY)
10. Ylirajainen sukupuoli? Sukupuolen, kulttuurin ja rodullistavien käytäntöjen yhteenkietoutumia	KTK128	to 16-18, pe 9-11	7	11	Hanna-Leena Nissilä (OY), Laura Huttunen (TaY)
11. Yrittäjyys, erot ja talouden valta	KTK210	Vain to 16-18	5	7	Sari Mononen (HY), Maija Korhonen (JoY)
12. Globalization, neoliberalism and the state of women's rights	KTK210	Vain pe 9-11	5	5	Kaarina Kailo (Univ. of Oulu)
13. "Hoitsukoulusta huipulle, seminaarista sikariportaaseen?" Ammatissa toimiminen ja valta	KTK108	Vain pe 9-11	3	8	Seija Jalagin (OY), Marianne Junila (OY)
14. Sukupuolinen ja seksuaalinen väkivalta & Väkivallasta välittämiseen	KTK140	Vain pe 8.30-11.15	7	10	Mervi Heikkinen (OY), Sari Manninen (OY)

TYÖRYHMIEN ABSTRAKTIT

Keskiviikko 14.11. klo 12-16 Naistutkimuspäivien esiseminaari

EROJA JA VAARALLISIA SUHTEITA – OPETTAMINEN, OHJAUS JA OPPIMINEN YLIOPISTOSSA

KTK112

Annukka Jauhiainen (TY)

Yliopistotyön muutokset ja opettamisen kipupisteet

Yliopistollisen opettamisen ja oppimisen toimintaympäristö on muuttunut viime vuosina rajusti. Niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa uusliberalistinen yhteiskunta- ja koulutuspolitiikka on tuonut yliopistomaailmaan ristiriitaisia vaatimuksia, joiden vaikutusta yliopistojen toimintakulttuuriin ja arjen käytäntöihin on herätty tutkimaan. Yliopistojen laajenevat yhteiskunnalliset velvoitteet, opiskelijamäärien kasvu, markkinoistuminen ja tulostavoitteet tili- ja arviointivelvollisuuksineen ovat läpäisseet jokaisen opetustyöläisen arjen aikamme tehoyliopistossa, jota on nimitetty myös ahneeksi ('greedy') instituutioksi.

Merja Kinnunen (2005) on puhunut opetuksen New Public Management'istä, jossa yliopiston vallanneet tulos-, tavoite- ja laatujohtamisen opit ovat kuorruttaneet opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon monisäikeistä työnjakoa ja tuottaneet uusia työnjaollisia hierarkioita. Pätkätöille ja lyhytjänteiselle henkilöstöpolitiikalle rakentuvassa yliopistokulttuurissa on vaikea sitoutua yhteiseen opetuksen suunnitteluun tai kehittämiseen, saati sitten vaalia ajatusta opetuksen ja tutkimuksen yhteydestä. Yhteinen sitoutuminen on muuttunut yksilölliseksi selviämiseksi ja epävarmuuden sietämiseksi. Opettaminen on muuttunut iloisesta ja mielekkästä toiminnasta lähinnä kuluttavaksi toiminnaksi. Opettämisen hierarkia on voimistunut, mikä on entisestään vahvistanut yliopistojen sukupuolihierarkiaa. Yliopistoissa on tällä hetkellä vallalla maskuliininen diskurssi, joka painottaa kilpailullisuutta, instrumentaalisuutta ja yksilöllisyyttä. Suorituskulttuuri on tiivistänyt työtahtia ja luonut kulttuurin, jossa pärjäävät parhaiten perheettömät kunnianhimoiset nuoret.

Tarkastelen esityksessäni yliopiston toimintaympäristön muutosta ja erityisesti sen sukupuolittuneita muotoja. Kysyn millaisia vaikutuksia muutoksilla on ollut akateemiseen työ-
kulttuuriin? Miten muutokset näyttäytyvät arjen käytännöissä; erityisesti akateemisen työn arvostuksissa (opetus vs. tutkimus) ja suhteessa opiskelijoihin? Miten yliopistotyön muutokset haastavat akateemista identiteettiä? Miten näkyvät ja piiloiset valtasuhteet määrittävät opetustyötä?

Esitykseni perustuu yliopisto-opettajien kirjoitelma-aineistoon perustuvaan kvalitatiiviseen tutkimukseemme (Jauhiainen, Jauhiainen & Laiho 2007) sekä korkeakoulututkimusta gender-näkökulmasta analysoivaan kansainväliseen kirjallisuuskatsaukseen. Pyrin pureutu-

maan esityksessäni erityisesti opettamisen kipupisteisiin ja arkeen tutkimuksen ja opetuksen jännitteisessä maailmassa.

Anne K. Ollila (LaY) ja Sari Vidén (LaY)

”Odotin lähinnä ihan normi hapatusta, mutta yllätti kiinnostavuudellaan” – Tasapainoilua ja pedagogisen paikan etsintää tempujen, kaalin ja koipallojen kentillä

Suomalainen opettaja on arvostettu vaikuttaja ja esikuva. Hyvä yliopisto-opetus on innostavaa ja motivoivaa, mutta ei pelkästään opettajan karismaan perustuvalla tai valheellisella tavalla. Lisäksi se on tavoitteellista ja tarkoituksenmukaista asetettujen oppimistavoitteiden suhteen (© Otto Lappi). Opettajakoulutukseen hakeutuvat ihmiset ovat ulospäin suuntautuneita, puheliaita ja esiintymishaluisia (Nikunen 2003). Opettajuutta tai opettamista käsittelevää, populaaria, tieteellistä tai taiteellista, kirjallisuutta lukiessa tulee pian selväksi, että opettaja on tietynlainen, hyvä opettaja ihan erityinen ja ainakin jonkinlainen on oltava ollakseen ollenkaan opettaja.

Myös opetuksen arviointi on yliopistoissa jatkuvaa ja systemaattista: opiskelijoita pyydetään arvioimaan erilaisilla asteikoilla opetuksen laadun ja määrän sopivuutta, kurssien sisältöjä, opetustapoja ja muita vahvuuksia ja heikkouksia. Kurssipalautelomakkeet kerätään joko paperina tai sähköisesti arkistoihin, joihin ne jäävät tietyn mittaiseksi ajanjaksoksi odottamaan silppuria tai tietokannan päivitystä puhtaaksi vanhasta täyhteestään. Rutiinotuneeksi kangistuneesta opetuksen arvioinnista jää puuttumaan niin eetos kuin paatoskin. (Kinnunen 2006, 34.) Yliopistopedagogisten opintojen innoittamana päätimme korjata tutun rutiiniarvioinnin toistamisen kaavan omalla kohdallamme: suunnittelimme ja laadimme arviointilomakkeen, keräsimme opiskelijapalautetta ja kirjoitimme dialogista opetuspäiväkirjaa syksyllä 2006.

Sekä palautteessa että päiväkirjassa toistuu selkeästi päällimmäisenä teemana *erilaisuus*, mikä sai meidät kiinnostumaan erityisesti opetustyyliä koskettavista kysymyksistä. Esityksessä pohdimmekin mikä teki opetustyylistämme erilaisen? Mihin erilaisuus suhteutuu – mikä on yliopisto-opetuksen tavallisuus? Millaisia tuntemuksia ja reaktioita erilaisuus saa aikaan? Millainen on opettajalle mahdollinen toisin toimimisen tila? Tarkastelemme opettajuuteen kuuluvia keskeisiä myyttejä ja stereotyyppiä kokoamamme empiirisen materiaalin valossa.

Sirkka Perttu (HY) ja Mervi Heikkinen (OY)

Sukupuolisensitiiviset metodit ohjauksen tukena ammatillisessa koulutuksessa

Käsitlemme esityksessämme opettamisen, ohjauksen ja oppimisen haasteita ammatillisen koulutuksen näkökulmasta, jotka ovat nousseet esiin SUMO projektissa. Sukupuolisensitiiviset metodit ohjauksen tukena eli SUMO -hankkeen tavoitteena (2006–2007) on antaa ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opettajille ja opinto-ohjaajille valmiuksia toimia sukupuolisensitiivisesti omassa työssään.

Suomessa koulutusalojen ja työelämän ammattien segregatio eli sukupuolen mukainen kahtiajakautuminen naisten ja miesten koulutusaloihin ja töihin on EU-maiden korkein. Segregaation purkamisen lähtökohdaksi on ajatus siitä, että naisilla ja miehillä olisi yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa itseään perheessä, työelämässä ja yhteiskunnassa. Lisäksi heillä tulisi olla samankaltainen todennäköisyys saavuttaa ja toteuttaa näitä tavoitteita.

Sukupuolisensitiivinen ohjaus tukee opiskelijaa tekemään mielekkäitä opiskeluvalintoja sekä suunnittelemaan omaa elämäänsä omista lähtökohdista käsin. Sukupuolisensitiivisen ohjauksen tärkeä tehtävä on tukea erityisesti sukupuolelleen epätyypillisen koulutusalan valinnoita sekä voimaannuttaa opiskelijoita hakeutumaan sukupuolelleen epätyypillisiin ammatteihin.

Sukupuolisensitiivisellä ohjaajalla ja opettajalla on teoreettista tietoa sukupuolisensitisaatiosta, sukupuolijärjestelmästä ja tasa-arvolainsäädännöstä. Sukupuolisensitiivinen ohjaaja/opettaja tiedostaa ja ymmärtää, että maailma on monessa suhteessa erilainen naisille ja miehille ja kykenee huomioimaan tämän kohdatessaan opiskelijoitaan. Hän kykenee tiedostamaan omia uskomuksiaan ja oletuksiaan sekä arvioimaan tulkintojaan.

Hanke on Etelä-Suomen lääninhallituksen rahoittama ESR-hanke. Hankkeen toteuttaja on Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.

Vappu Sunnari (OY), Mervi Heikkinen (OY), Arja Rautio (OY), Matti Nuutinen (OY) ja Marja Laitala (OY)

Sexual harassment and coercion as a part of continuing segregation in the university – a comparative examination of data collected since the 1990s

In this article, the written reports of university students about sexual and sexist harassment in the university are discussed. As the student reports were given at different times over a period since the early 1990s, variations in the expression of harassment due to increasing awareness are also examined. The aim is to illustrate the students' experiences of sexual and

sexist harassment and to reflect on whether there are special cultural boundaries in the texts, and indications of increased public sensitivity on the topic in the later texts. The data was gathered from student experiences of sexual and sexist harassment in a Finnish university in the years 1992, 1996, 1997, and 2002. The research method used is qualitative content analysis.

The data shows that sexual harassment takes place in the university in spite of an increasing public awareness of the issues and despite guidelines formulated to eliminate such behaviour. However, on the basis of changes in the ways of discussing sexual harassment, students are more aware than before that sexual harassment is a form of mistreatment, and they are more aware that it is possible to take measures when experiencing such mistreatment. Furthermore, the data show some culturally specific boundaries in people's handling of sexual and sexist harassment.

The data suggest that to prevent sexual harassment more effectively a collective right to complain needs to be built, in addition to the individual one, and that the right to complain should be extended to include all persons involved in the matter. In other words, not only would the individual who personally experiences the sexual harassment have a right to complain, but also the persons who witness it, and the victim's friends should have that right.

1 ESTETIIKKA, RUUMIILLISUUS JA VALTA

HU108

Koordinaattori: Taina Kinnunen (OY)

Torstai 15.11. kello 16–18

16.00–16.40 Kirsi Kinnarinen (HY)

”Katsokaa minua – olen mitä olen”. Estetiikka, ruumiillisuus ja valta biker-kulttuurissa

Miten moottoripyörät ja moottoripyöräkerhotilat, raskaat korut, nahkaan tatuoidut kuvat, lika ja hiki, ryhdikäs ruumiinasento ja partakarvat kietoutuvat kysymyksiin miessukupuolesta, estetiikasta, ruumiillisuudesta ja vallasta? Miten maskuliinisuutta ja feminiinisyttä merkitään ja määritetään kulttuurissa jossa ”villeys” ja ”luonto”, koruilla ja vaatteilla koreilu tai esimerkiksi kerhotilassa siivoaminen ja pyykkääminen ovat miehiseksi määritettyjä olemista ja toimintaa?

Näitä kysymyksiä olen pohtinut tekeillä olevassa väitöskirjassani ”Vapaus, veljeys ja kunnia: sukupuolen rakentuminen moottoripyöräkulttuurissa”. Väitöskirjatyöhön pohjautuvassa esityksessäni käsitelen miessukupuolen, estetiikan, ruumiillisuuden ja vallan yhtyeenkietoutumisia yhdellä moottoripyöräkulttuurin miesytimisimmällä osa-alueella, biker-kulttuurissa. Kysyn millainen on ihanteellinen miesruumis biker-kulttuurissa, ja millaisin käytännöin miessukupuolta biker-kulttuurissa eletään, muokataan ja tuotetaan?

16.40–17.20 Eeva Urrio (JY)

Sukupuolen koreografiat – Tanssihistoriallisia poimintoja ruumiillisuudesta, sukupuolesta ja estetiikasta

Tanssi, kuten muutkaan taiteet, ei synny ja elä tyhjiössä. Ajan ja paikan asettamat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset rakenteet, arvot ja normit ohjaavat monin tavoin, tosin eivät tietenkään täysin määrittele, sitä millaista taidetta missäkin historian kohdassa tehdään. Tanssin kohdalla erityisen olennaisia ovat ruumiillisuuteen liittyvät ihanteet ja normit, tanssivan kehon estetiikka: millainen on ideaalikeho, miten kehoja ohjaillaan, miten kehojen toivotaan liikkuvan. Nämäkin arvostukset ovat sidoksissa aikaansa ja paikkaansa, ja tietenkin myös siihen, minkä tanssilajin piirissä toimitaan. Esimerkiksi klassisen baletin ruumiillinen estetiikka saattaa vaikuttaa itsestään selvältä ja muuttumattomalta. Baletin historiaa 1700–1800-luvuilla Foucault’n kuriin ja valtaan liittyvien ajatusten kautta tarkastellut Annika Tudeer toteaa kuitenkin, että baletti(kin) voidaan nähdä sosiaalisena konstruktiona,

joka on sidoksissa siihen aikaan ja yhteiskuntaan jossa se on syntynyt ja joissa se nykyisessä muodossaan elää.

Filosofi ja feministiteoreetikko Elizabeth Groszin mukaan kaikki käsityksemme niin todellisuudesta, totuudesta, politiikasta, etiikasta kuin estetiikastakin ovat tulosta sukupuolisesti erityisten kehojen toiminnasta, ja näin ollen liittyvät niihin valtarakenteisiin, jotka järjestävät sukupuolten välisiä suhteita. Myös taidetanssissa arvostukset ovat usein olleet sukupuolittuneita, eli eri tavoilla sukupuolittuneisiin kehoihin on kohdistettu erilaisia odotuksia. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna sukupuolen ja sukupuolisesti eriytyneen kehollisuuden merkitystä ei voi unohtaa myöskään tanssin ja sen historian tarkastelussa.

Esitelmässäni nostan tanssin historiaan liittyvän kirjallisuuden kautta esille joitakin sellaisia länsimaisen taidetanssin, tarkemmin baletin ja modernin tanssin, historiaan liittyviä kehityskulkuja, tapahtumia ja merkittäviä henkilöitä, joiden kautta mielestäni tulee esiin jotain olennaista sukupuolten asemien ja roolien muutoksista länsimaaisessa taidetanssissa. Erityinen kiinnostuksen kohteeni on se, millaisia sukupuolittuneita ajatuksia ideaalikehosta on ollut vallalla baletin ja modernin tanssin historian eri vaiheissa, millaisia muutoksia näissä ihanteissa on tapahtunut ja mistä syystä. Tarkasteluni ulottuu 1600-luvulta noin 1900-luvun puoleenväliin. Poimintojeni kautta tavoitteenani on luoda lyhyt katsaus taidetanssin historian ruumiillisuuteen ja sukupuoleen.

17.20–18.00 Terhi Toppala (TY)

Sukupuolen esittäminen ja estetisoiminen tanssiravintolassa

Alustukseni perustuu pro gradu-tutkielmaani, jota teen Turun yliopiston sosiologian laitokselle. Graduni on etnografinen tutkielma turkulaisesta tanssiravintola Galaxista. Tarkastelen siinä naisten paritanssiharrastusta ja vapaa-ajan viettoa tanssiravintolassa romanttisen viihteen kulutuksen näkökulmasta.

Euroopan hoveissa 1700-luvulla kehittynyttä paritanssikulttuuria voidaan pitää valkoisen länsimaisen ruumiin kultivoiminnan ja kurinalaistamisen historiallisena projektina. Samalla paritanssikulttuurin voi nähdä osana heteroseksuaalisuuden luonnollistamisen projektia. Paritanssiin keskittynyt tanssiravintola on tila, jossa korostuvat sekä katsominen että muiden katseen kohteeksi asettuminen. Tarkkaan säädeltyjen paritanssikäytäntöjen kautta ruumiillisuutta tuotetaan ja estetisoidaan tanssiravintolassa rituaalinomaisesti. Kuinka esittää sukupuolta oikein tanssiravintolassa? Millaiset sukupuolen esittämisen tavat ovat tanssiravintolassa sallittuja naisille, millaiset eivät? Millaisia toimijuuksia tanssiravintola tilana mahdollistaa naisille?

Perjantai 16.11. kello 9–11

9.00–9.40 Johanna Ylipulli (OY)

Toimiva ja osaava naisruumis liikuntakulttuurissa ja mediassa

Aluillaan olevassa väitöskirjatutkimuksessani aion tarkastella naisten ruumiillisuutta toiminnallisuuden käsitteen kautta. Kulttuurin kauneuskäsitykset piirtävät naisruumiille tiukat rajat, joiden puitteissa ruumiin toiminnallisten rajojen hakeminen ja laajentaminen esimerkiksi urheilun kautta näyttäytyy epänaissellisenä. Traditionaalisen naisruumiillisuuden ylittävät naiset joko käsitetään hirviömäisiksi tai heidät pyritään kesyttämään (hetero)seksualisoinnilla. Minua kiinnostaa erityisesti liikuntakulttuuri ja toisaalta mediakuvat ja niiden valta, ja pyrin työssäni yhdistämään näiden alueiden tutkimuksen. Olen suunnitellut lähestyvänä naisten ruumiillisuutta kolmen erilaisen merkityksiä muodostavan kentän avulla: (1) maskuliiniseksi käsitettyjä liikuntalajeja harrastavien naisten kokemukset, (2) maskuliiniseksi käsitettyjä lajeja harjoittavia naisia koskeva julkisuuspuhe ja (3) traditionaalista naisruumiillisuutta rikkovat naishahmot populaarimedian fiktiivisissä tuotteissa.

Pro gradu -työssäni analysoin toiminnallisia, taistelevia naishahmoja populaarikulttuuriin kuuluvissa elokuvissa ja tv-sarjoissa. Naisten ruumiillisuutta koskevat havainnot nostivat selvästi esiin ristiriidan, joka muodostuu naisten ruumista koskevien esteettisten vaatimusten ja toiminnallisen, pystyvän ruumiin välille. Sama ristiriita vaikuttaa toistuvan mediajulkisuudessa, jota maskuliinisia liikuntalajeja harrastavat naiset tai urheilun ammattilaiset saavat osakseen. Oletan, että sama toistuu edelleen myös ruumiillisten kokemusten tasolla. Väitän kuitenkin myös, että toimiva ja osaava naisruumis ei automaattisesti muutu kulttuurisen käsityskyvyn ylittäväksi sekasikiöksi, kantajansa feminiinisyyden syöväksi hirviöksi, vaan voi olla myös itsevarmuuden ja voiman lähde. Naisruumis on usein käsitteellistetty sarron lähteeksi ja kohteeksi, mutta uskon vaihtoehtoistenkin tulkintojen olevan mahdollisia. Sukupuolet toistotekoina käsittävät teoreetikot, kuten jo klassikoksi muodostunut Judith Butler, voivat auttaa ymmärtämään naisruumiillisuuden muutoksen mahdollisuuksia.

Esitelmässäni tarkastelen, miten valta kytkeytyy ruumiin toiminnallisuuden ja kyvykkyyden kautta eri sukupuoliin. Pyrin myös pohtimaan, minkälaiset käytänteet voivat purkaa naisen ja passiivisen, vallattoman ruumiin yhteyttä. Kysyn lisäksi, minkälainen on mediakuvien rooli, kun puhutaan ruumiiseen liitetystä merkityksistä.

9.40–10.20 Arja Turunen (JY)

Housuihin pukeutunut naisruumis esteettisen arvioinnin kohteena

Teen tutkimusta naisten pitkien housujen käytön yleistymisestä Suomessa. Tällä hetkellä työn alla on liseniaatin tutkielma, jossa keskityn 1920–1940-lukujen naistenlehdissä annettuihin, housujen käyttöä koskeviin pukeutumisohjeisiin. Housut olivat tuolloin naisten pukeutumisessa uutuus, joka herätti ihmetystä ja paheksuntaa. Naisten housujen käytön yleistymistä on aiemmissa tulkinnoissa tarkasteltu sukupuolen välisen tasa-arvokehityksen näkökulmasta, mutta tutkimuksessani lähestyn asiaa ruumiillisuuden näkökulmasta. Esityksessäni käsittelen sitä, miten naistenlehtien neuvot housujen käyttöön konstruoivat naisruumista koskevia esteettisiä ihanteita sotien välisenä aikana.

Naistenlehdet (Kotiliesi, Eeva, Hopeapeili) pyrkivät edistämään naisten housujen käyttöä. Lehdet halusivat vakuuttaa lukijansa siitä, että ”nykyaikainen” urheileva ja muodikas nainen käyttää housuja. Housujen käyttöä suositeltiin käytännöllisyys- tai muodikkuusargumentteihin vedoten, mutta loppujen lopuksi kaikki lehdet arvioivat naisten housujen käytön sopivuutta esteettisyyden näkökulmasta. Lehtien viesti oli se, housut näyttävät hyvältä vain nuorten ja solakoiden naisten yllä; muiden ylle housut eivät sovi.

Esimerkiksi urheiluhousujen käyttöä suosittlevien argumenttien kautta rakennettiin ”nykyaikaista” naiseutta, jossa keskeistä oli uudenlainen ruumiillisuus: lehdet kertoivat, että myös naisten tulee aktiivisesti harrastaa urheilua oman ruumiillisen ja henkisen virkeyden vuoksi. Urheilullinen, hoikka nainen edusti aikakauden esteettistä ihannetta ja hänen yllä housut näyttivät hyvältä. Kookkaampien naisten yllä housut eivät näyttäneet hyvältä, mutta urheilun harrastaminen auttoi heitä saavuttamaan ”linjat”, joissa housuja voi käyttää. Vaikka aikakauden ihanteena oli niin miesten kuin naisten kohdalla urheilullisuus ja urheilullinen habitus, oli se naisten osalta rajattu vain urheilukentille ja muihin urheilutarkoituksiin. Naistenlehdet teroittivat lukijoilleen, että julkisella paikalla heidän ei tule esiintyä housuissa vaan viehättävänä ja naisellisena hamepuvussa. Naisten housujen käytöstä muodostui siis naisruumiin esteettisyyttä ja julkisen tilan käyttöä koskeva kysymys, jota konstruoidessaan ja ratkaistessaan lehdet toimivat vallankäyttäjinä.

10.20–11.00 Sanna Heikkinen (OY)

Jalkapallo tyttöjen ja naisten ruumiillisena toimintana

Urheilu on yksi voimakkaimmin sukupuolistavista länsimaisista instituutioista. Ruumiillisuus ja vallan hierarkiat näkyvät urheilussa hyvin voimakkaina ja sukupuoliero korostuu naisten ja miesten urheilusarjojen ja -lajien jaottelussa. Väitöskirjassani tutkin, esiintyykö sukupuoli tärkeänä urheilutoiminnassa, jonka edustajat ovat tyttöjä tai naisia. Tutkimuskenttäni on tyttö- ja naisjalkapallo, ja tutkimuksen keskiössä ovat motivaatio sekä iden-

tifioituminen urheiluyhteisöön fyysisen harjoittelun ja kielen kautta. Tutkimusotteessani yhdistyvät sekä representoidun ruumiin että subjektiivisesti koetun ruumiin ulottuvuudet.

Osan tutkimustani muodostaa tyttöjen ja naisten kokemus omasta ruumiistaan sukupuolisteoreettien ja oman fyysisen harjoittelun rajapinnassa. Tavoitteenani on tutkia, kuinka tytöt ja naiset vastaavat yhteisönsä ulkopuolelta tuleviin sukupuolittuneisiin odotuksiin, vai kokevatko he estetiikan määrittävän vallan ylipäänsä vaikuttavan kokemuksiinsa omasta ruumiistaan. Kokevatko tytöt ja naiset valtautuvansa fyysisen harjoittelun kautta? Missä määrin sukupuolittunut ruumiillisuus ja vallitsevat esteettiset arvot vaikuttavat urheilijan identiteetin muodostumiseen?

Pyrin tutkimuksessani vastaamaan myös seuraaviin kysymyksiin: Kuinka diskurssi, sukupuoli ja estetiikka ilmenevät naisjalkapallotoiminnassa? Mitä identiteettiä jäsenet toiminnassaan rakentavat? Missä määrin diskursiiviset muodostumat vaikuttavat identiteetin muodostumiseen näissä toiminnoissa?

Väitöskirjani on poikkitieteellinen teoreettiselta ja metodologiselta viitekehyseltään. Syvennän tutkimuksessani aiempaa kokemustani konstruktivistisesta ja jälkistrukturalistisesta kulttuurintutkimuksesta ja feministisestä tutkimuksesta, (Althusser 1971, Barthes 1972, Derrida 1981; Foucault 1990, Butler 1990, 1993; de Lauretis 1987; Connell 1990, 1995, 2002) tutustumalla MDA:iin (”medioitunut” diskurssianalyysi) ja etnometodologiaan. MDA:ssa vuorovaikutus on avainasemassa, joten lähestymistapa mahdollistaa vuorovaikutteisen tutkijaposition. Tutkija on osa tutkimusta ja hän tarkkailee sekä analysoi pikemminkin tutkimussubjekteja kuin tutkimusobjekteja.

2 LIIKUTTAVAT TUNTEET TUTKIMUKSESSA?

KTK215

Koordinaattori: Vappu Sunnari (OY)

Torstai 15.11. kello 16–18

16.00–16.30 Teemu Ratinen (JoY)

Häpeän sukupuolittava voima – häpeäntunteen, sukupuolisuuden ja vallan kytköksistä

Esitelmässäni tarkastelen, kuinka häpeän tunnekokemusta on teoretisoitu suhteessa seksuaalisuuteen ja sukupuoleen. Kiinnostukseni kohteena on erityisesti vallan näkökulma: mitä häpeän on ajateltu ”tekevän” seksuaalisuudelle tai sukupuolelle? Häpeän ja vallan kytkösten kysymys liittyy tekeillä olevaan teologian alan väitöstutkimukseeni, jossa käsittelen seksuaalisuudesta koetun häpeän sekä uskonnollisuuden vuorovaikutusta.

Häpeästä – tunteesta, jota on määritetty itseen kohdistuvaksi negatiiviseksi arvioksi sekä reaktioksi hyväksyvän vastavuoroisuussuhteen katkeamiseen – on viime vuosikymmeninä tullut merkittävä tutkimuskohde monilla tieteenaloilla. Aluksi lähinnä kulttuuriantropologeja kiinnostaneesta tunteesta on tullut 1990-luvulta lähtien myös mm. sosiologeja, psykologeja, historioitsijoita ja teologeja kiinnostava ongelma. Häpeästä on tullut tutkimusteema myös gender- ja queer-tutkimuksen sisällä. Tällöin häpeää on lähestytty erityisesti vallan näkökulmasta; se on ollut valtaan kietoutunut emotio, jonka kautta kontrolloidaan ja muokataan sukupuolta ja seksuaalisuutta.

Esitelmässäni tarkastelen sitä, kuinka häpeää ja häpeän valtaa on määritelty sukupuoleen ja seksuaalisuuteen kohdistuvassa tutkimuksessa. Poimin tarkasteluun joitakin esimerkkejä suomalaisesta keskustelusta (esimerkiksi Suvi Ronkainen, Marita Husso, Merja Laitinen ja Lasse Kekki). Lisäksi tarkastelen joitakin kansainvälisiä keskustelunavauksia häpeästä (esimerkiksi Ullaliina Lehtinen, Elspeth Probyn, Eve Sedgwick sekä Sara Ahmed).

Olen erityisen kiinnostunut siitä, kuinka häpeää on määritelty queer-teoreettisista lähtökohdista käsin, ja millaiseksi poliittiseksi tai tutkimukselliseksi ”instrumentiksi” queer-teoreettisesti suuntautuneet tutkijat häpeäntunnetta ovat määritelleet. Pyrin alustuksessani pohtimaan myös sukupuolisuuden liittyvien häpeämääritelmien sisältämiä teoreettisia ja metodisia ongelmia, sekä näiden ongelmien mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja.

16.30–17.00 Eija Alaraasakka (OY)

Väkivallan tuolla puolen – Turvattomuudesta turvallisuuteen koulussa

Väitöskirjatutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa ja Vappu Sunnarin johtamaa projektia ”Väkivallasta välittämiseen – Sukupuolisensitiivinen pitkittäistutkimus väkivallan piiloisista ulottuvuuksista ja positiivisen koulukulttuurin luomisen mahdollisuuksista” (2007–2010). Väitöskirjatutkimus pohjautuu osittain projektin tutkimusryhmän pitkittäistutkimuksen tuloksiin. Väitöskirjatutkimus toteutetaan vuosien 2007–2011 aikana.

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä tietoa oppilaiden turvattomuuden kokemuksista koulussa sekä väkivallattoman, turvallisen koulukulttuurin luomisen mahdollisuudesta. Tutkimusongelmat ovat:

- 1) Miten oppilaat kokevat turvattomuuden koulussa, kun tätä tarkastellaan sukupuolinäkökulmasta?
- 2) Mitä mahdollisuuksia sukupuolisensitiivisellä väkivallattomuuteen perustuvalla interventiolla on edistää oppilaiden keskinäistä turvallisuutta koulussa?

Turvattomuutta tarkastellaan oppilaiden kokemuksina konfliktitilanteista koulussa ja kotona. Tutkimuksessa lähtökohtaisesti katsotaan, että kodin merkitystä lapsen emotionaalisen turvallisuuden rakentumisessa ei voida irrottaa koulussa koetusta turvattomuudesta, vaan kotia ja koulua tulee tarkastella samanaikaisesti ja keskeisinä lapsen elämään liittyvinä, turvallisuutta lisäävinä tai heikentävinä sosiaalisina ympäristöinä. Lapsen emotionaalisen turvallisuuden ajatellaan muotoutuvan kotona ja edelleen lähi- ja vertaisuuksissa kouluajana, jolloin lapsen merkittäviksi kehitystehtäviksi muodostuvat hyväksytyksi tuleminen ja ystävyyssuhteiden solmiminen. Lapsi-vanhempi -suhteen laatu mutta myös kohdatut konfliktitilanteet vahvistavat tai heikentävät lapsen kokemaa turvallisuutta.

Tutkimuksessa lähtökohtaisesti nojaututaan Daviesin ym. (2002) emotionaalisen turvallisuuden teorian perusolettamuksiin turvallisuudesta. Vaikka tähän teoriaan perustuen oletuksena on turvallisuuden pyrkimyksen ensisijaisuus lapsen pyrkimysten hierarkiassa, on tutkimuksen erityinen haaste tarkastella turvallisuutta suhteessa muihin mahdollisiin lapsen hyvin merkittäviksi kokemiinsa pyrkimyksiin, kuten esimerkiksi valta- tai kostopyrkimykseen.

Tutkimus on laadullista tutkimusta, ja se toteutetaan feministisenä kriittisenä toimintatutkimuksena. Tutkimusaineistoa kerätään yhdestä alakoululuokasta Pohjois-Pohjanmaalla. Aineiston analyysimetodina käytetään pääasiassa narratiivista analyysia.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää Suomessa ja kansainvälisesti kouluväkivallan ehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa sekä oppilaiden turvallisuuden lisäämisessä, väkivallattoman sukupuolisensitiivisen pedagogiikan kehittämisessä kouluihin.

17.00–17.30 Eerika Koskinen (JY)

Tunteen vallassa, tunteet vallasta – tutkimuskohteena läheinen ihminen

Tutkimukseni kohteena on sukupuolen, luokan ja työn intersektiot (yhteenkietoutuminen) yhden ihmisen elämässä. Aineistonani on 1927 syntyneen työläisnaisen haastatteluin kerätty elämäkerronta. Tässä kohdin jättäisin mielelläni kertomatta, että informanttini on oma isoäitini. Joudun usein selittelemään tutkimusasetelmaani: vakuuttelemaan, että huomioin sen roolin tiedontuottamisessa ja että kirjoitan pohdintani tutkimukseen. Mitä edellinen sitten tarkoittaa, sitä pohdin esitelmässäni.

Tunteet ovat itsestään selvä osa sekä tutkimuskohdettani että tutkimusprosessiani. Elämäkertomuksen tutkiminen ylipäänsä on tunteiden tutkimista, onhan elämäkertomus kokemusperäisen usein emotioilla latautuneen tiedon narratiivinen muoto (Saresma 2007). Isoäitini kokemuksiin naiseudesta ja luokasta sekoittuu ylpeyttä ja alemmuutta, häpeää ja riemua. Menneisyys saa usein nostalgisia vivahteita, jotka tahtoisin kriittisenä tutkijana osoittaa värittyneiksi. Tunteilla on myös yhteisiä kosketuspintoja, jolloin tunteet sieppaavat minutkin mukaansa haastatteluhetkellä tai myöhemmin työpöydän ääressä. Senni Timonen (2004) ja Tuija Saresma (2007) ovat käsitelleet tutkimuksissaan kohtaamisen problematiikkaa ja ulottaneet tunteiden artikuloinnin epistemologisiin lähtökohtiin ja metodisiin valintoihin. Lukija (tai kuulija) on heidän mukaansa osa tiedontuottamista ja dialogia. Hän saa tuntea, eläytyä ja osallistua. Tutkijan ja tutkittavan läheisyyden ja eron kokemusten tarkastelu pikemminkin lisää tietoa.

Tutkimuskohteeni läheisyys tuottaa myös eettisiä ongelmia vallan ympärille. Kirjoitan tutkimukseni pääosin englanniksi isoäitini toiveesta. Hän ei halua tutkimuksen olevan uteliaiden sukulaisten, naapurien ja kyläläisten ulottuvilla. Valinta vaikeuttaa kuitenkin hänen osallistumistaan tutkimustulosten arviointiin, sillä hän ei taida kieltä. Kärsin ajoittain oman tunnontuskia: tuotanko minä vääristyneen kuvan hänen elämästään? Luonko minä luokat, hierarkiat, ja eriarvoisuuden? Vaikka tutkin minulle läheistä ihmistä, jolta olen saanut täydet oikeudet haastatteluaineistoon, eivät kertomukset ole kuitenkaan vain hänen saati minun. Ne kuuluvat myös perheyhteisölle, sillä ne kertovat heidänkin menneisyydestään ja juuristaan. Tapahtumat voidaan muistaa ja kokea toisin kuin isoäitini kertoo. Kuinka artikuloida omista ja muiden tunteista jättäen tilaa monenlaisille tulkinnoille?

17.30–18.00 Gia Virkkunen (HY)

Valta, köyhyys ja arjen keinot 1930-luvun pula-aikana – häpeän ja vihan muistikuvat

Tutkin väitöskirjassani pieneläjäperheiden köyhyyden kokemuksia ja selviytymistä 1930-luvun pulan oloissa maaseudulla.

Tyypillisesti naiset ja lapset olivat toimijoita, kun piti hakea perheelle köyhänapua kunnilta. Köyhänapuna oli tavallisesti 10–30 kg ruisjauhoja, polttopuita tai maitoa.

Nälkäräjällä elävät tilattomat ja pienviljelijäperheet lähettivät lisäksi lapsensa kerjäämään lähinaapureilta leipää, lihaa, maitoa yms. elintarvikkeita. Mökkien emännät lähettivät lapset matkalle ja antoivat heille paperisen tai kankaisen pussin mihin laittaa saadut tavarat.

Kunnanavun hakeminen oli yhteiskunnan läpäisevän diskurssin mukaan häpeällistä ja ala-arvoista. Sanontojen mukaan tällaiset ihmiset olivat kunnan elättejä, he söivät kunnasta jne. Avun hakeminen rikkoo ikivanhan suomalaisen työn ja ahkeruuden kulttuuria, jolle oli ominaista työllä pärjäämisen tavoite ja ihanne. 1930-luvun pula-aikana köyhyys näkyi mm. korkeina avustushakijoiden määrinä. Tilastojen luvut pysyivätkin lähes yhtä korkeina vielä 1935–37, kolme, neljä vuotta taloudellisen kriisin elpymisen jälkeen ja noususuhdanteen taloudellisissa olosuhteissa. Esimerkiksi metsätyömiehen palkat olivat alkaen vuodesta 1937 aina talvisotaan asti korkeammat kuin miesmuistiin.

Naisten reagointi kunnanavun hakemiseen sisältävät yhtä paljon häpeää, nöyryyttä kuin vihaakin. Samoin naapureilta pyytämään tulleiden vanhusten, leskinaisten osaksi saattoi tulla nöyryyttämistä ja haukkumista ennen kuin he saivat pyytämänsä leivän. Aikalaisihmisten (pienviljelijät ja tilattomat) mukaan tämä koettiin todella epäoikeudenmukaisena, että vielä joutuu haukuttavaksi ja nöyryytettäväksi ”köyhyyden lisäksi”. Köyhyys oli tuolloin itsessään jotakin häpeällistä ja köyhien edellytettiin olevan nöyriä. Tämä kulttuurinen piirre koski erityisesti naisia, mutta myös miehiä.

Kunnilla oli tapana avustaa lapsirikkaita perheitä lähettämällä osa lapsista kasvatti-perheisiin tai lastenkoteihin. Kokonaisia yksinhuoltajaperheitä pakotettiin elämään kunnalliskodeissa alle 5-vuotiaitten lastensa kanssa. Entiset vaivaiskodit, 1930-luvulla jo kunnalliskodit, herättivät vähävaraisten keskuudessa pelkoa, kauhua ja häpeää. Kodeissa asuivat pulan aikana yliahtaissa huoneissa köyhiä, mielisairaita, lapsiperheitä, vanhuksia ja kaatumatautisia. Syöpäläiset olivat kodeissa yleinen vaiva.

Tutkimuksen pääaineiston muodostavat haastattelut, muiden aineistojen kanssa kyseessä on yhteensä noin 25–30 naisen tuottamasta suullisesta ja kirjallisesta muistitietoaineistosta. Tilastot ja yhteiskunnan taloudellisista ja sosiaalisista reunaehdoista tehdyt tutkimukset muodostavat muistitiedolle kehykset. Tutkimuksen strategia on mikrohistoriallinen, metodit hermeneuttinen ja analyttinen.

Perjantai 16.11. kello 9–11

9.00–9.25 Minna Uitto (OY)

Kerrotut tunteet – opettajamuistoja tutkimassa

Narratiivinen väitöskirjatutkimukseni suuntautuu opettajan ja oppilaan välisen suhteen tarkasteluun opettajamuistojen pohjalta. Kun pro gradussani tarkastelin kasvatusalan opiskelijoiden muistoja, huomasin, että he kertoivat opettajistaan ennen kaikkea suhteessa oppilaaseen. Ja tuo suhde kietoutui heidän kertomuksissaan ruumiillisuuden, välittämisen ja vallan ympärille. (Uitto 2003; Uitto & Syrjälä, tulossa.) Tämän jälkeen naisopettajista koostunut ryhmä muisteli yhdessä opettajiaan. Näitä muistoja on tarkasteltu sukupuolen ja tunteiden valossa (Uitto & Estola 2007). Kolmas aineistoni on kerätty lehti-ilmoituksella; noin 140 ihmistä kirjoitti muistoja opettajistaan.

Tunteet ovat aina läsnä ihmisten välisissä kohtaamisissa ja viime aikoina opettajatutkimuksessa on korostettu opettajan työn emotionaalista luonnetta (esim. Hargreaves 2002). Muistot nähdään tunnepohjaisina ja on tuotukin esiin, kuinka muistamiseen vaikuttaa muistettuun tapahtumaan liitetty tunnekokemus. Ei siis ihme, että myös opettajia koskevissa muistotissa tunteet ovat läsnä. Tunteet kerrotaan osaksi opettajan ja oppilaan välistä suhdetta, heidän kohtaamistaan. Tunteita nimetään ja ne kietoutuvat siihen tapaan, miten opettajista ja heihin liittyvistä tilanteista ja hetkistä kerrotaan.

Toisten muistot ja kertomukset herättävät tunteita myös lukijassaan ja kuulijassaan. Tämä on saanut minut pohtimaan omaa tutkijan positiotani, johon liittyvät olennaisella tavalla tunteet. Voisiko ajatella jopa, että jos tutkimus sivuaa tunteita, on se mitä suurimmassa määrin sellaista tutkimusta, jossa tutkijan tunteilla on paikka ja myös tehtävä (Uusitalo 2006). Tunteet esimerkiksi kietoutuvat niiden valintojen ympärille, mitä olen tutkimuksessani tehnyt lähtien jo siitä, miksi valitsin juuri tämän tutkimusaiheen. Aineistoa lukiessa ja analysoidessa tunteet herättävät huomaamaan asioita, ne saattavat toimia näkökulman avaajina tutkijalle. On kuitenkin esitettävä myös kysymys: kenen ääni pääsee tutkimuksessa kuuluviin? Esityksessäni tarkastelen tunteita opettajamuistoissa esiin nousevana ilmiönä ja liitän sen pohdintaan tutkijan positiosta ja tunteista.

9.25–9.50 Anu Laukkanen (TY)

Affektin käsite itämaisen tanssin tutkimuksessa

Itämaisen tanssin viehätyksellä länsimaissa tiivistyy harrastajien suussa usein sen kauneuteen ja tunteellisuuteen. Musiikin emotionaalinen tulkinta on keskeisellä sijalla myös Egyptissä tanssijoiden taitoja arvioitaessa, ja itämaista tanssia luonnehditaan usein musiikin teke-

miseen viittaavilla termeillä, mikä kuvastaa ja tuottaa käsitystä tanssiliikkeen ja musiikin erottamattomasta liitosta. Tunnetta voi kuvailla yleisön, tanssijan ja muusikoiden (elävien tai levyiltä kuultavien) vuorovaikutuksessa syntyväksi intensiivisen yhteisyyden, ilon ja kauneuden kokemukseksi. Pohdin esitelmässäni, miten tuota tunnetta, joka on nimetty mm. ”egyptiläiseksi tunteeksi” voisi analysoida hedelmällisesti transnationaalien kulttuurimuotojen tutkimuksessa. Mitä tunteen nimeäminen egyptiläiseksi tunteeksi merkitsee? Mitä tunteiden tutkiminen ylipäänsä liikkeen ja äänen yhteydessä voisi tarkoittaa?

Eräs keskeinen syy tunteita, tuntemuksia ja affekteja koskevien teorioiden uuteen esiin marssiin kulttuurintutkimuksessa on niiden tarjoama ymmärrys mielen ja ruumiin suhteista, tunteiden historiallisuudesta sekä poliittisuudesta. Itämaisessa tanssissa äänen ja liikkeen yhteyden tuottama ruumiillinen nautinto kytkeytyy yksilön ruumiilliseen historiaan, mutta liittyy samalla yksilön yhteyteen muiden ihmisten ja historioiden kanssa. Affektin liikuttavuus perustuu yhtäältä siihen, että sillä on tunnettu ja tietty kolonialismiin, kansallisuuteen, sukupuoleen ja luokkaan liittyvä historia.

Esimerkiksi kairolaisessa yökerhokontekstissa tanssijan ruumiissa liikkeinä näkyvä musiikki tarjoaa tanssia katsovalle arabiyleisölle paikan heijastaa omia musiikkiin liittyviä kulttuurisesti muovautuneita muistojaan. Suomalaisen tanssijan näkökulmasta katsoen tunteen liikuttavuus voisi liittyä oman kehon muistoihin ja kokemuksiin, jotka taas kytkeytyvät edelleen henkilöhistorioihin sekä kulttuurisiin normeihin sopivista liikuttumisen ja liikkeen tavoista. Tunteiden tilannesidonnaisuus avaa mahdollisuuksia tulla kosketetuksi ja liikuteuksi uusilla tavoilla, joista emme ennen olleet tietoisia.

Väitöskirjani tutkimusaineisto perustuu vuosien 1998–2006 aikana Suomessa ja Egyptissä, Kairossa tehtyyn etnografiseen kenttätööhön. Aineisto koostuu nauhoitetuista haastatteluista itämaisen tanssin opettajien, esittäjien ja harrastajien kanssa (yht. n. 40 t.), tanssivideomateriaalista sekä kenttä- ja tutkimuspäiväkirjoista. Omat kokemukseni itämaisen tanssin harrastajana, opettajana ja esittäjänä ovat myös käyttökelpoista materiaalia, kuten myös itämaisesta tanssista kirjoitetut suomalaiset sanoma- ja aikakauslehtiartikkelit.

9.50–10.15 Sari Rauhamäki (HY)

Tunteista vaikeneminen; sisarusten välinen kirjeenvaihto 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa

Miten elämänmuutosten aikaansaamat voimakkaat tunteet välittyvät yli sadan vuoden aikamatkan päähän? Kun ne tulevat tutkijan silmien eteen kirjeeseen kirjoitettuna, on niiden ensimmäinen järkytys, ilo tai huumaus jo koettu, niitä on mietitty ja työstetty ja saapuvilla olevien läheisten kanssa on keskusteltu. Kirjeestä on todennäköisesti kirjoitettu luonnos, kenties useampikin, ennen kuin se on suljettu kuoreen.

Tutkin sitä, miten erään perheen naiset ovat kirjoittaneet toisilleen tunteistaan liittyen sellaisiin elämänmuutoksiin kuin rakastuminen, kihlauksen purkautuminen, naimisiinmeno, lapsen saaminen ja läheisen kuolema. Kansallisarkistossa säilytettävä kirjeaineisto ajoittuu 1870-luvun alusta 1910-luvulle ja keskeisinä henkilöinä ovat kolmen sukupolven naiset; ruotsalainen majurin vaimo Märta Andersson os. Falck, hänen tyttärensä Gerda von Schantz, joka avioitui Suomeen, sekä Wendela Andersson Falck, joka pysyi naimattomana, ja lisäksi Gerdan tytär Emma Ryselin.

Keskeinen ajatus tutkimuksessani on se yllä viittaamani ongelma, kuinka suhtautua ”suodatettuihin” ja aikakaudelle ominaisten kirjeenkirjoituskonventioiden suitcaseihin tunnekuvaksiin? Toisaalta, ei pidä ajatella että kirjeen kirjoittaminen on ollut aina samanlaisena toistunut, kulttuurimalleja ja historiallisia yleistyksiä kaavamaisesti toteuttava tapahtuma. Käyttämäni aineisto osoittaa mielestäni myös, että joskus kynään on tartuttu tunteet hyvinkin pinnassa. Tätä problematiikkaa aion esitellä muutamien mielenkiintoisen epäjohdonmukaisten kirje-esimerkkien avulla.

10.15–10.40 Nina Työlähti (OY)

Intrasti itsestä? Kirjallisuudentutkimus ja ammattilukijan tunteet

Länsimaisen feminismin historiassa 1800-luvun loppu tuotti emansipoituneisuudesta kertovan myyttillisen hahmon, Uuden Naisen. Uuden naisen esiintyminen erityisesti kaunokirjallisuudessa tuotti useita kannanottoja hahmon ”todellisuudesta” ja ”hyödyllisyydestä”. Tämän kapinallisen hahmon kautta yksityinen kokemus epätasa-arvon olemassaolosta tuotti samalla myös yhteisöllisen kokemuksen kokijalleen. Privaatissa tulkintakehyksessä oli mukana näin myös siis julkinen aspekti. Jossain tilanteissa yleisen ja yksityisen kokemuksen yhteensovittaminen muodostui ongelmalliseksi: henkilökohtaisten emootioiden koettiin olevan ristiriidassa julkisten periaatteiden kanssa.

Kirjallisuustieteessä samaa emootioiden ongelmaa käsitellään edelleen. Kuinka tutkija positioidi itsensä ”oikein” tulkintansa osaksi? Miten hyväksyä ja julkituoda emootioiden mahdollisuus oman tulkinnan osana ja kuitenkin niin, ettei akateeminen standardi laske? Ja miksi standardista tulisi olla huolissaan? Ammattilukija suhde tulkintayhteisöönsä (interpretive community) saattaa joskus tuottaa konflikteja. Ammattilukijan suhde tulkintayhteisöönsä voi myös olla vallanalainen suhde, jossa tulkintaa tuotetaan, kuten ennalta on määrätty. Miten kapinansa voi ilmaista ja silti olla osa tulkintayhteisöään? Konflikti määritellään tässä yhteydessä intressien ristiriitaisuudeksi.

Affektiivinen lukemisteoria (Lynne Pearce) pyrkii ohjaamaan ammattilukijaa omien lukemiseen liittyvien tunteidensa tunnistajaksi ja hyväksyjäksi. Teorian kautta hahmotetaan lukijan tapaa tuottaa tulkintaa, toisaalta hermeneuttisena mysteerinä ja taas toisaalta tapahtumana, jossa lukija pyrkii henkilökohtaisen ihmissuhteen kaltaiseen tilaan lukemansa

kanssa. Reflektiivisyyden kautta ammattilukija pääsee kosketuksiin lukemisesta syntyneisiin tulkintatekoihin. Hedelmälliseen reflektiiviseen suhteeseen kannustaa myös intrapersonaalisen eli ns. tunneälyn huomiointi tulkinnan tuottamisessa. Affektiivisten piirteiden huomioiminen on tärkeää ammattilukija maailmassa, koska ammattimainen lukeminen pyrkii ensisijaisesti vaikuttamaan – näin ensisijaisesti myös feministisestä tulkintakehyksestä tarkasteltuna.

10.40–11.00 Vappu Sunnari (OY/Luulajan yliopisto)

Vallasta itkun – liikuttumisen näkökulmasta

Esitelmässä tarkastellaan konfliktoitunutta tapahtumankulkua vallankäytön ja toimijuuden näkökulmista. Kyseessä on tapaustutkimus, jonka kontekstina on koululuokka ja ensisijaisina toimijoina kolme yhdeksänvuotiasta tyttöä sekä ryhmä nais- ja miesopiskelijoita. Huomiota kiinnitetään erityisesti toimijuuksien, toiminnan puitteiden ja tapahtumien kulun määrittämisiin, uudelleenmäärittämisiin ja kontrollointeihin, sekä position ja vallankäytön raamittamiin / verhoamiin tulkintoihin / tulkintamahdollisuuksiin tapahtumien kulusta. Esitelmän haasteena tutkimusmetodiselle keskustelulle on, voiko tekstuaalisen avulla tavoittaa tekstein verhottu. Valta-tunne -keskusteluun tapaus liittyy sitä kautta, että tapahtumien kulun yhdeksi uudelleenmäärittämispisteeksi ja toisin liikuttumisen lähtökohdaksi esitelmän tapauksessa asettuivat itku ja itkun tulkinnat.

3 TUTKIMUSKENTÄN VALTA JA VASTARINTA

KTK213

Koordinaattori: Tuija Koivunen (TaY) ja Hanna Ojala (TaY)

Torstai 15.11. kello 16–18

16.00–16.30 Heidi Sinevaara-Niskanen (LaY)

Rajalla käyntiä – feministitutkijana aineistojen äärellä

Työryhmän esitykseni liittyy väitöskirjatutkimukseeni arktisten alkuperäiskansojen naisten poliittisesta toimijuudesta. Pohdin alustuksessa tutkimusaineiston keräämiseen liittyvää asemoitumistani feministitutkijaksi, positioni hyötyjä ja haittoja.

Kevään 2007 Moskovan haastattelumatkaa suunnitellessani palasin monessa mielessä alkuun: luin haastatteluja koskevaa kirjallisuutta, pohdin teoreettista lähestymistapaani, eettisiä kysymyksiä ja rakensin mielikuvaa haastattelujen vuorovaikutustilanteista peilaten niitä aikaisempiin kokemuksiini. Jo kirjallisuutta lukiessani hymyilin jaetuille kokemuksille kulttuurien kohtaamisesta, mutta yhtäältä etsin apua muun muassa kysymyksiin tulkatuista haastatteluista ja yllättävistä haastattelutilanteista. Haastatteluja jälkikäteen tarkastellessani on minulle noussut avoimeksi kysymykseksi myös positioni naisten toimijuudesta kiinnostuneena feministitutkijana ja taitekohta, jolloin positioni etu kääntyy haitaksi.

Feministitutkijan positio avasi minulle vieraassa kulttuurissa monia ovia, julkisista yksityisiin, ja tuntui herättävän positiivista vastakaikua. Alkuperäiskansojen naisten toiminnasta kiinnostuneena minulle puhuttiin paljon erityisesti naisista. Itse otettuna, mutta tilanteissa myös tuotettuna ja tuottuneena huomaan positioni feministitutkijana korostuneen; minulle tutkijana on rakentunut paikka, jota en voi myöskään ohittaa tai ylittää. Haastattelutilanteissa minut esiteltiin naistutkijana, minun odotettiin kysyvän naisista tai minulle suoraan puhuttiin vain sukupuolta koskevista kysymyksistä. Mutta, entä jos feministitutkija ei olekaan kiinnostunut kulttuurin naisesikuvista? Voiko naistutkijalle puhua muustakin kuin sukupuolesta? Kuinka onnistuu rajalla käynti feministitutkijan mahdollistavien ja rajaavien positioiden välillä?

16.30–17.00 Tiina Suopajarvi (OY)

Vallattomat haastateltavat?

Kulttuuriantropologiaa on tieteenalana määrittänyt pitkäkestoiset kenttätyöt, joissa tutkija paitsi haastattelee tutkimansa yhteisön jäseniä, myös elää näiden kanssa. Kotiantropologia

eli oman kulttuurin tutkiminen on oppiaineen historiassa nuori ilmiö, mutta haastattelu on siinäkin saanut lähes kyseenalaistamattoman valta-aseman. Oma aineistoni on myös haastatteluaineistoa, mutta toisin kuin feministisessä antropologiassa yleensä, en ole tehnyt itse läheskään kaikkia haastatteluita, vaan aineistoni on osa Metsähistorian Seuran organisoimassa tallennushankkeessa ”*Metsäammatit metsätalouden murroksessa*” kerättyä aineistoa. Olin mukana hankkeessa yhtenä yli kymmenestä haastattelijasta. Aineistoni on haastanut minua feministisenä antropologina, mutta feministiset metodit ja näkökulmat ovat kuitenkin myös auttaneet minua näihin haasteisiin vastaamisessa. Erityisen tärkeä on ollut oma positioni pohdinta suhteessa aineistooni: mistä asemasta käsin sitä tarkastelen, millaisia tunteita se minussa herättää, mikä on suhteeni metsäammattilaisiin ja heidän kertomuksiinsa.

Asemoinnin lisäksi käsittelen esitelmässäni haastatteluiden valtasuhteita, pyrkimystä vallan epätasapainon vähentämiseen, sen mahdollisuuteen ja mahdottomuuteen. Feministisessä tutkimuksessa korostetaan moniäänisyyttä, jossa mikään ääni ei ole toista tärkeämpi, siis tutkijankaan ääni ei saisi olla tutkittavia alistava. Miten tämä sitten on mahdollista tutkimuksessa? Millaisia aineiston käsittelyyn ja aineistosta kirjoittamiseen liittyviä metodisia ratkaisuja minä tutkijana teen? Onko vallan jakaminen kaikkien tutkimuksen toimijoiden kesken mahdollista, kun tutkimusrahoitus ja tutkimuksen nopeuden vaatimukset eivät tue dialogista tutkimuksen tekoa? Lopulta minun pitää ja minä saan tehdä kaikki lopulliset valinnat: kenen ääni tutkimuksessani kuuluu, kenen ei, ja minkä vuoksi? Omaan valtaansa haastateltavat ovat käyttäneet haastatteluita tehtäessä suuntaamalla vastauksensa tietyille yleisölle, esimerkiksi vastapainona median luomalle metsäkonfliktikuvalle, jossa metsäammattilaiset esiintyvät usein luonnon riistäjinä. Vallan jakaminen vaatii minulta tutkijana avoimuutta aineiston tarjoamille yllätyksille, niin etten orjallisesti seuraa omia (tiedostettuja) ennako-oletuksiani, vaan annan metsäammattilaisille tilaa johdattaa minua odottamattomiinkin suuntiin.

17.00–17.30 Tuija Koivunen (TaY)

Haastattelusta kieltäytyneiden kertomaa

Yksi haastatteluaineiston keruun lähtökohdista on haastateltavien vapaaehtoinen suostuminen haastatteluun. Ketään ei saa, kannata eikä voi pakottaa haastateltavaksi. Oman, työorganisaatioissa tekemäni kenttätöiden aikana vapaaehtoisia haastateltavia löytyikin riittävästi, välillä jopa liikaa jaksamiseeni nähden. Kuitenkin ehdottamistani haastatteluista myös kieltäydyttiin. Alustuksessani keskityn siihen, mitä haastattelusta kieltäytymiset voivat tutkijalle kertoa. Lähestyn kieltäytymisiä osana etnografista aineistoani, en ”puuttuvina haastatteluina”.

Perjantai 16.11. kello 9–11

9.00–9.30 Marianne Hyvärinen (OY/LaY)

Tutkimuskentälle pääsyn rajoitteet ja mahdollisuudet kaivostutkimuksen kontekstissa

I presently do work as a researcher in Finnish Environmental Cluster Program's Project number 144: KaSuKat, Management of Growth and Decline and the Quality of the Living Environment: The Case of Mining Communities in Northern Finland and particularly the sub-project 2: The methods of environmental impact assessment in the land-use and economic policies in the mining communities and the role of (everyday) place experiences (<http://www.edu.oulu.fi/sos/KASUKAT/kasukat.html>).

The results of this project will be the part of my doctoral thesis, "Experience, environmental understanding and action: The environmental governance in North Finland in theoretical and empirical frames (as a working name)." Combination is full of challenges: there are certain tasks that should be done in a frames of a project, there are expectations from the field. Secondly I have my own goals and needs in a frames of doctoral studies. This sets up pressures, how to act and move when collecting data from the field. There are both big framing questions and smaller ones to solve. Working as a project –researcher means time and resource –limits, but at the same time it provides certain type of access to the field. As a woman I do notice certain limitations and doing women –research brings up new questions to solve.

Field work itself is challenging in the area of mining and environmental research, when watching it from the position, where I put myself. Mining industry and the main actors inside of the whole thematic are mainly men, talking to men. Still the main question what I carry through the research is, is there a place to the women in the areas where mining industry is actual and what kind of places there can be in different situations and places. Who has the power to decide, who will be living and how in these local communities. Asking these questions can be seen strongly irrelevant from the perspective of the main actors in industry.

9.30–10.00 Kirsti Lempiäinen (TaY)

Sukupuolen konkreettisuuden dilemma?

Sukupuolen valta-analyysi on sosiologiassa, kuten monella muullakin tieteenalalla, yksi hyväksytty ellei jopa keskeinen tutkimuksen tekemisen tapa. Mutta mitä hyväksyttävällä sukupuolella sitten tarkoitetaan? Yhtäältä sukupuolen konkreettisuudessa, sen tavassa liittyä ruumiillisuuteen, seksuaalisuuteen ja sanalla sanoen "elämään" näyttäisi olevan jotakin vie-

rasta sille, mitä pidetään tärkeänä tietona. Toisaalta sukupuoli ei näytä helposti mahtuvan niin sanottuun lyhyeen tietoon, esimerkiksi tilastotietoon.

Keskustelen alustuksessani sukupuolen ja tilastoinnin valtasuhteista paikantaen havaintoni meneillään olevaan tutkimukseeni ”Sukupuolista toimijuutta indikoimassa”. Olen keräämässä aineistoa korkeakoulutusta koskevista EUROSTAT-tilastoista. Jäljitän dokumentteja ns. indikaattorityöstä eli siitä, millaisia indikaattoreita korkeakoulutukseen laaditaan ja millaisia perusteluita työlle esitetään. Vaikka sukupuoli on yleisesti ottaen tärkeä muuttuja tilastomateriaalissa, sitä ei juurikaan problematisoida indikaattorityöstä keskusteltaessa. Ensimmäisen aineistokartoituksen perusteella esitän, että sukupuoli mielletään koulutustilastoissa vain tiettyihin aihealueisiin liittyväksi kategoriaksi ja että sukupuolen mielekkäisyys sisältyy tällöin oletettuun taloudelliseen hyötyyn.

10.00–10.30 Jarna Soilevuo Grønnerød (JoY)

Yksilön oikeus vs. yhteiskunnan etu. Saako tutkia vastoin tutkittavan tahtoa?

Yksilön oikeus päättää siitä, haluaako hän olla tutkimuksen kohteena vai ei, on yksi tutkimuseettinen peruseriaate, josta vallitsee suuri yksimielisyys. Tässä esityksessä tarkastelen sitä, voidaanko yhteiskunnan etu arvioida tärkeämmäksi kuin yksilön vapaus, millaisissa tilanteissa ja millaisin ehdoin näin voidaan tehdä, jos voidaan, ja mitä siitä seuraa tutkimukselle. Tarkastelen aiempaa tutkimuseettistä keskustelua sekä esitän esimerkkitapauksen, joka liittyy miesryhmään, jonka toiminta sijoittuu legitiimin ja ei-legitiimin (väki)valan ja aseiden käytön välimaastoon. Esittelen tutkimusluvan saamiseen liittynyttä keskustelua tutkijaryhmän sekä tietosuojaviranomaisten kesken.

4 TYTTÖYDET LIIKKEESSÄ

KTk108

Koordinaattori: Karoliina Ojanen (HY)

Vain torstaina 15.11. kello 16–18

16.00–16.30 Heta Mulari (TY)

Valtautuminen, kuluttaminen ja ”Girl Power”

Tarkastelen esitelmässä valtautumisen (empowerment) käsitettä ja pyrin avaamaan sitä kriittisesti suhteessa ”tyttövoimaksi” tai ”tyttöenergiaksi” nimitettyyn 1990-luvun (populaari)kulttuuriseen ilmiöön. Alunperin grrrl powerina tunnettu, Amerikassa 1990-luvun puolivälissä enimmäkseen valkoisten ja keskiluokkaisten nuorten feministien keskuudessa syntynyt radikaali ja kriittinen liike kaupallistettiin 1990-luvun kuluessa muun muassa tyttöbändien sekä teinielokuvien ja televisiosarjojen kautta.

Haluan esitelmässäni pohtia kysymystä siitä, kuinka niin sanotun kolmannen aallon feminismiin tai ”youth feminismiin” sekä kulutuskulttuuriin liittyvän kriittisen keskustelun yhtäytessä ”uudesta tyttösankarista” on tullut risteävien näkemysten törmäyskohta. Samoja valtauttamaan pyrkiviä ja vallan ottamiseen kannustavia termejä ja puhetapoja käytetään niin nuorten feministien laatimissa oppaissa kuin tytöille suunnatuissa populaareissa lehdissä, elokuvissa sekä muodissa ja mainonnassa. Suhtautuminen kuluttamiseen ja valtavirran mediakulttuuriin näyttää olevan keskiössä uuden tyttöyden rakentamisessa myös 1990-luvun (populaari)feministisessä keskustelussa.

Mitä valtautuminen ja valtauttaminen tarkoittavat, kun puhetaan liikkuvat poliittisen feministisen aktivismin ja kulutuskulttuurin välillä? Miten valtauttavia termejä ja puhetapoja käytetään eri konteksteissa? Kuinka tyttöyden käsite on ollut ja on edelleen liikkeessä valtautumisen ja kuluttamisen ristivedossa? Mitä ”vastavaltaa” ja vastareaktioita ”girl powerilla” on?

Tarkastelen esitelmässäni uuden feminismiin ja kulutuskulttuurin kytköksiä ja ristipaineita erityisesti ruotsalaisessa kontekstissa ja käytän esimerkkinä ruotsalaista nuortenkirjaa (kirj. Sara Kadefors) sekä elokuvaa *Sandor slash Ida*. Sekä kirjassa että elokuvassa ja niiden vastaanotossa otetaan monella tavalla kantaa uuden tyttöyden rakentamiseen kulutuskulttuurin ja feminismiin, valtautumisen ja vallan kieltämisen ristipaineissa.

16.30–17.00 Tuija Huuki (OY) ja Sari Manninen (OY)

Girl power-tytöt valtakamppailussa informaalin koulun kentällä

Työryhmän esitys perustuu kehitteillä olevaa malliimme siitä, kuinka kouluoppilaat tavoittelevat sosiaalista asemaa informaalin koulun kentällä hankkimalla *respektiä* ja kanavoimalla sitä *pelkovaaltaan* tai *rakentavaan valtaan*. Niiden kautta oppilaat voivat käyttää respektiään vallan resurssina. Valta-asemasta käsin voi ylläpitää ja vahvistaa omaa asemaa ja kontrolloida muita. Aseman turvin voi myös rakentaa pelkoon tai myönteisyyteen, oikeudenmukaisuuteen ja välittämiseen perustuvaa ilmapiiriä, sekä määrittellä ko. luokassa hyväksytyjä normeja, arvoja ja asenteita.

Keskitymme esityksessämme siihen, kuinka eräät tytöt rakensivat hegemoniselle maskuliinisuudelle vaihtoehtoista, rinnakkaista diskurssia, jota luonnehtivat käsitteet Empowerment (voimaantuminen) ja Girl Power. Kuvaamme tapoja, joilla nämä tytöt hankkivat respektiä ja kuinka he käyttivät sitä arjen sosiaalisissa tilanteissa erilaisin vaikuttimin ja tavoitein. Keskustelemme myös käsitteistä minimirespekti, vastarinta, marginaalin eri ulottuvuudet sekä ulkopuolisuus suhteessa valtakamppailuun. Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa projektia ”Väkivallasta välittämiseen” (2007–2010), joka on sukupuolisensitiivinen pitkittäistutkimus väkivallan eri ulottuvuuksista ja turvallisen koulukulttuurin kehittämisen haasteista ja mahdollisuuksista.

17.00–17.30 Tiina Jalkanen (Teatterikorkeakoulu)

Radikaalista prinsessaan: Kokemuksia tanssivien tyttöjen suhteesta sukupuoleen, nykytanssiin ja pedagogiikkaan

Olen ollut 2000-luvulla kiinnostunut tanssiopetuksessani tyttöjen tanssinopetuksesta, lasten ja nuorten persoonallisuuden kehityksestä, tyttö- sekä nuorisokulttuurista. Tanssiopetukseni päätavoitteena on ollut kokonaispersoonallisuuden kasvu, jossa lapsi ja nuori kasvaa kohti hyvää elämää ja itseksi tulemisen ideaalia (vrt. Värrö 2000). Tanssiharrastus tukee persoonallisuuden eri ulottuvuuksien kehitystä ja antaa sille hyvän kasvualustan.

Esitelmäni tarkoituksena on tarkastella nuorten, tanssivien tyttöjen kokemuksia suhteessa tyttöyteen, nykytanssiin ja pedagogiikkaan. Tutkin tyttöjen kokemuksia Vantaan Tanssiopistossa toteuttamamme kolmen tanssiteoksen sarjan Tyttötrilogian viitekehityksessä. Tyttötrilogian tanssiteokset olivat seuraavat: Pink kapina (2001), InExit (2003), Voimapiste (2005). Alaotsikkona käytimme termiä ”nykytyttöä etsimässä”. Trilogian taustayhteisönä toimi Vantaan Tanssiopisto, joka on taiteen perusopetusta antava oppilaitos. Tanssiopisto antaa tanssin yleisen ja laajan oppimäärän opetusta sekä erikoiskoulutusta ammattiin pyrkivälle luokalle. Olen aloittanut väitöskirjan teon Teatterikorkeakoulun tanssi- ja teatteripediagogiikan laitokselle.

Tutkimusongelmani on, miten nuoret tanssijat kokivat tyttöyden Tyttötrilogian oppimis- ja esitysprosessissa ja millaista pedagogista tietoa voidaan saada tyttöjen kokemuksista. Lähestyn tutkimusongelmaani seuraavilla kysymyksillä. 1. Millainen oli tyttöjen/tanssijoiden kokemus tyttöydestä ja nykytanssista Tyttötrilogian oppimisprosessissa? 2. Millaisia merkityksiä tytöt/tanssijat liittivät esiintymistilanteeseen? 3. Millaista pedagogista tietoa voi saada tyttöjen/tanssijoiden oppimisprosesseista? 4. Millaista opettajan roolia oppilaiden oppimisprosessi kutsuu esiin? Olen saanut keväällä ja kesällä 2007 haastattelut yhdeksältä (9) tanssiteossarjan läpikäyneeltä tanssija/oppilaalta avoimella fenomenologismetodisella haastattelulla.

Teoreettisessa viitekehyksessä tukeudun feministiseen filosofiaan (Irigaray, myös Butler), dialogiseen pedagogiikkaan (Buber, Värri, Anttila) ja taiteellisen oppimisprosessin merkityksiin (Sava, Räsänen). Väitöstutkimukseni kiinnittyy laadullisen tutkimuksen tieteenteoriaan ja fenomenologishermeneuttiseen tutkimusmetodiin. Tyttötrilogian muistamis- ja muisteluprosessi avautuu mielestäni hyvin laadullisen tieteenkäsitteiden näkökulmasta ja filosofis-psykologinen lähestyminen purkaa kokemus-merkityssuhteita.

Tyttöys voidaan määritellä ajaksi aikuisuuden ja lapsuuden välissä. Tyttökulttuurikeskustelussa ”Uuden tytön” käsitettä käyttää nuorisotutkija, sukupuolentutkija Tarja Tolonen väitöskirjassaan *Ääni, tila ja sukupuolen arkiset järjestykset* (2001). Tolonen pyrkii hahmottamaan tämän päivän tyttöjen käyttäytymisen muotoja ja tyylejä. Käsite ”Altruistinen individualismi” on tutkijoiden Sari Näreen ja Jaana Lähteenmaan näkemys modernista suomalaisesta tyttöydestä (Näre - Lähteenmaa 1992, 330). Heidän mukaansa pääpiirteissään tyttöjen elämäntyyliä leimaa modernin elämän eri vaihtoehtojen yhteensovittaminen.

Tarkastelen naistutkimuspäivän esitelmässäni tutkimusongelmani suhdetta teoreettiseen viitekehykseen sekä yleiseen keskusteluun. Näytän mahdollisesti tanssiteossarjastamme dvd-otteen, jossa pyrin paikantamaan ja konkretisoimaan työskentelyämme tyttöteeman äärellä.

17.30–18.00 Nora Brandt (HY)

Trojanska hästar i stallet? Kontinuitet och diskontinuitet i stallflickors genusperformanser

Hästar har under historiens lopp varit tätt sammanflätade med män och maskulinitet, hästar har använts såväl i krig som i arbetet hemma på gårdarna. Hästarnas roll i Finland har dock radikalt förändrats under de senaste decennierna. Under 1980 och 1990 talen kom hästarnas användning att skifta från nytta till hobby. Samtidigt kunde en intressant könsrelaterad förändring observeras: hästhobbyn (framförallt ridningen) blev en hobby för unga flickor. Intresset för ridning har sedan ökat markant, idag är ridning på tredjeplats bland flickors idrottsintressen (Kansallinen liikuntagallup, lapset ja nuoret 2005–06). Men ridning är idag

inte enbart en sport för flickor, utan också för vuxna kvinnor, ca 60 procent av medlemmarna i Finlands ryttarförbund består av kvinnor över 19 år.

Syftet med pappret är att diskutera drivkrafterna bakom flickors (och kvinnors) intresse för ridsport. Vad innebär det att flickor intar en arena (och kultur) som har varit totalt mansdominerad och förknippad med maskulinitet? Vilka typer av könade praktiker utförs i stallen och hur påverkar dessa praktiker de aktiva flickorna? Bakgrunden för pappret är min pro gradu i sociologi.

Materialet består av 10 intervjuer med unga vuxna kvinnor som alla varit mycket aktiva inom ridning som barn och unga. Intervjuerna fokuserar på informanternas minnen och upplevelser från sin barn- och ungdomstid i stallet, men också på vilken betydelse hobbyn har haft för dem under uppväxttiden.

De empiriska resultaten visar hur stallmiljön tillhandahåller en arena för mångfaldiga genusuppträdanden. Stallpraktikerna innebär såväl kontinuerliga som diskontinuerliga genusprestationer och dessa tolkas med hjälp av Judith Butler. Vidare läggs tonvikten på det speciella rum som stallet utgör, med hjälp av Erving Goffmans bakre och främre region. Denna läsning utmynnar i en uppskissning av fyra typer av arenor där stallflickorna utför olika genusprestationer.

5 USKONTO, SUKUPUOLISUUS JA VALTA

KK103

Koordinaattori: Seija Jalagin (OY) ja Teemu Ratinen (JoY)

Torstai 15.11. kello 16–18

16.20–16.50 Eva-Mikaela Kinnari (ÅA)

Queerit kansalaiset, sekulaarit kadunmiehet ja kristityt suomalaiset – Uskonnollisuuden ja sekularismin keskinäinen rakentuminen suomalaisessa hedelmöityshoitokeskustelussa

Arvoisa rouva puhemies! Ymmärrän täysin, että syvästi uskonnolliset henkilöt tuomitsevat sen, että yksinäiset naiset tai lesboparit voisivat saada hedelmöityshoitoa. Mutta en ymmärrä, miten me tavalliset, vähemmän uskonnolliset ihmiset tuomitsemme sen, että isäntä lasta ei saa olla, kun kuitenkin syntyy tuhansia äpärelapsia ja sitten on avioerolapsia, kuten monet meistä ovat täällä kertoneet. Miten te tämän sitten jollakin lailla voisitte kieltää? Sirpa Asko-Seljavaara /kok, 12.10.2006, PTK 100/2006 vp

Tarkastelen tässä paperissa millä tavoin uskonnollisuus tai kristillinen traditio sekä sekularismi näyttäytyivät taannoin Suomen eduskunnassa käydyssä hedelmöityshoitolaki-keskustelussa. Minua kiinnostaa erityisesti yllämainittujen diskurssien suhde eri käsityksiin sukupuolesta ja seksuaalisuudesta ja näiden keskinäinen rakentuminen debatin sisällä.

Yllä oleva pöytäkirjaote kuvaa retoriikkaa, jossa heteroseksismi tai homofobia liitetään uskonnollisuuteen, ja näin ollen ”siirretään” pois ”tavallisen”, ei-uskovaisen, kansalaisen vastuulta. Toisissa puheenvuoroissa uskonto, implisiittisesti ja eksplisiittisesti tarkoittaen kristinuskoa, nähdään demokratian ohella suomalaisen yhteiskunnan perustana. Tässä diskurssissa kristillisen tradition legitimoiman heteroavioliiton ja heteroydinperheen erityisaseman vaaliminen ei ole tasa-arvon vastaista vaan kansakunnan jatkuvuuden varmistamista.

Keskeisiä kysymyksiä paperissani ovat: Kuinka nämä diskurssit ovat ymmärrettävissä ja minkälaista ennakkotietämystä ne vaativat kuulijalta? Miten valta toimii näissä puheenvuoroissa? Mikä legitimoii niitä? Miten konteksti, niin tilallinen kuin ajallinenkin, määrittää näitä diskursseja?

Väitän, että hedelmöityshoitolakikeskustelussa esiintyvät viittaukset uskontoon, uskonnolliseen traditioon sekä sekulaariin politiikkaan, eivät ole ymmärrettävissä ilman implisiittistä tietämystä suomalaisesta uskonnon kentästä, jonka sisällä kaikki Suomen kansalaiset tahtoen tai tahtomattaan ovat. Väitän lisäksi, että uskonnon merkityksen marginalisointi suo-

malaisessa poliittisessa kontekstissa hämärtää joitakin aspekteja vallan ja sukupuolen keskinäisestä suhteesta.

16.50–17.20 Mervi Kutuniva (LaY)

Seksuaalinen uskova äiti

Esitelmässäni tarkastelen naiseuden, äitiyden ja seksuaalisuuden problematiikkaa vanhoillislestadiolaisessa kulttuurissa. Pohdin seksuaalisuuden kytkeytymistä osaksi naisen identiteettiä ja kysyn seksuaalisuuden ilmenemis- ja toteuttamismahdollisuuksia uskonnollisessa traditiossa. Pohjaan esitelmäni tekeillä olevaan kasvatustieteen väitöstutkimukseeni äitiydestä vanhoillislestadiolaisessa kulttuurissa.

Syntyvyyden säännöstelykieltoon liittyen vanhoillislestadiolaisen naisen identiteetti määrittyy pitkälti äitiyden kautta. Äiteinä he sekä rakentavat omaa identiteettiään että jatkavat rakentumistyötä lastensa kasvatuksen kautta. Äitiys on lestadiolaisnaisia sekä yhdistävä että erottava asia; se on yhdessä jaettavaa arjen todellisuutta. Lasten kasvatuskysymykset ovat toisten naisten kanssa keskusteltavaa yhteistä ja jaettavaa kokemustietoa. Vanhoillislestadiolaisuus on yhteisöllinen uskonto. Samoin äitiys on yhteisöllistä. Suhde äitiyteen myös erottaa vanhoillislestadiolaisia naisia esimerkiksi yksinelämisen tai lapsettomuuden kautta. Yhteinen kieli kuitenkin hallitsee puhetta naiseudesta. Yleiset keskustelut äitiydestä, erilaiset vallitsevat puhuvat, poikkeavat monen henkilökohtaisista naiseuden kokemuksista. Yhteinen kieli ja yhteinen puhe naiseudesta ja äitiydestä voivat myös jättää erilaiset tarinat kuulematta. Oman yhteisönsä ulkopuolella vanhoillislestadiolainen nainen voi kokea olevansa ”kummajainen” ja jäävänsä kokemuksensa kanssa yksin.

Seksuaalisuus on vanhoillislestadiolaisessa kulttuurissa sekä yhteisön määrittämää että yksilön itsensä neuvottelemaa. Syntyvyyden säännöstelykielto vaikuttaa naisen seksuaalisuuteen: vanhoillislestadiolainen uskonto tuntuu naisen elämässä vuosittaisina synnyttämisinä ja synnyttämisten kautta myös kuolemanpelkona. Kuolemanpelko voi johtaa myös valtaistumiseen, emansipaation heräämiseen. Valtaistumisen kautta myös oma seksuaalisuus voi saada uudenlaisia ilmenemismuotoja. Yhteisön asettamia sääntöjä pohditaan ja niistä käydään neuvotteluja arjen eri tiloissa ja tilanteissa.

17.20–17.50 Johanna Ahonen (TY)

Seksuaalisuus voimana – vaarallinen vs. vapautta seksuaalisuus intialaisperäisessä henkisydessä

Tarkastelen esitelmässäni sukupuolta, ruumista ja seksuaalisuutta Suomessa vaikuttavien intialaisperäisten spirituaalisten liikkeiden keskuudessa. Seksuaalisuuden ja uskonnon kyt-

kös on hindulaisessa filosofiassa ja taiteessa hyvin vahvasti läsnä ja asenteet seksuaalisuutta kohtaan vaihtelevat suuresti. Askeettisissa traditioissa seksuaalisten halujen – halujen ylipäänsä – kukistaminen on nähty edellytyksenä vapautukselle, kun taas tantrisessa perinteessä seksi on nähty uskonnollisena rituaalina ja nimenomaan polkuna vapautumiseen.

Valmisteilla olevaa väitöskirjaani varten teen kenttätyötä erilaisissa hinduperäisissä guru-liikkeissä mukana olevien suomalaisten parissa (Hare Krishna -liike, Suomen Amma-keskus, Sathya Sai –organisaatio, Sahaja Yoga sekä Osho meditaatiokeskus). Kenttätyö (osallistuva havainnointi ja haastattelut) tapahtuu sekä Suomessa että Intian ashrameissa, tutkimieni liikkeiden henkisissä keskuksissa. Aineistossani askeettinen traditio ilmenee vahvasti. Usein seksuaalisuutta ja siihen viittaavia tilanteita pyritään välttämään, joskaan syynä ei niinkään ole kristillinen ajatus seksin syntisyydestä, vaan pikemminkin seksuaalisuuteen liitetty voima, joka yritetään pitää kontrollissa. Toisaalta suomessa hyvin tunnetun Äiti Amman (Mata Amritanandamayi, s. 1953) sekä erityisesti ns. uustantrismia edustavan Oshon (Bhagavan Shree Rajneesh, 1931–1990) seuraajien puheessa seksuaalisuus näyttäytyy energiana, jota voidaan tietoisesti käyttää väylänä vapautumiseen.

Paperissani tarkastelen, miten seksuaalisuus näyttäytyy haastatteluaineistossani joko uhkavana tai transformatiivisena ja vapauttavana voimana. Kysyn myös, millä eri tavoilla seksuaalisuus voimana kytkeytyy valtaan, sukupuoleen ja ruumiiseen.

Perjantai 16.11. kello 9–11

9.15–9.45 Pasi Saarimäki (JY)

Aviottomien äitien ripitykset keskisuomalaisissa seurakunnissa 1800-luvun lopulla

Tarkastelen aviottomien äitien ripityksiä Keuruun, Multian ja Pihlajaveden seurakunnissa 1800-luvulla. Tarkoitukseni on pohtia mitä nämä ripitykset konkreettisesti tarkoittivat aviottomille äideille, millaisissa puitteissa papisto niitä antoi, ja millaisena niiden kautta näyttäytyy 1800-luvun lopun suomalaisen luterilaisen kirkon asennoituminen sen kannalta negatiiviseen, esiaviolliseen seksuaalisuuteen. Kyse on tällöin siitä, mitä valtaa kirkolla oli osallistua sallitun ja kielletyn seksuaalisuuden määrittämiseen 1800-luvun lopun maaseudulla.

Kirkko oli menettänyt 1800-luvun puolivälissä maallisten ja kirkollisten lakien muuttuessa rankaisuvaltaansa seurakuntalaisiin. Sakot ja julkiset kirkonrangaistukset olivat poistuneet, ja varoitusten/nuhtelujen muoto muuttunut rankaisevasta toiminnasta enemmän sielunhoidolliseksi. Nuhtelujen ohella kirkkolakiin ja kirkkokäsikirjaan jäivät mahdollisuudet ihmisten ripittämiseen.

Tarkasteltavissa seurakunnissa käytännössä kaikki aviottomat äidit joutuivat yksityisesti ripitetyiksi. Toiminnan kattavuus selittyy sen kytkeytymisellä äitien kirkottamis-instituuti-

oon. Kirkottamisessa äidit otettiin kiitosrukouksin takaisin seurakunnan yhteyteen lapsen syntymän jälkeen, mikä vaikuttaa olleen käytännössä kattavaa vielä 1800-luvun lopun tarkastelluissa seurakunnissa. Aviottomien äitien kohdalla kirkottaminen tehtiin kuitenkin eri kaavan, vanhemman rangaistusluonteisen ripityskaavan mukaan yksityisesti sakastissa, jolloin heidän kirkottamisensa sai nuhtelevan/rankaisevan sävyn verrattuna aviollisten äitien kirkottamisiin.

Vaikka ripittäminen aviottomien äitien kohdalla oli kattavaa, ei voida kuitenkaan puhua aktiivisesta rankaisemisesta ja vallankäytöstä ainakaan seurakunnan tasolla, sillä ripittämiset tuntuvat olleen ”virkamiesmäistä” kirkkokäsikirjan määräysten noudattamista. Naisiin kohdistuvaa ja totaalista ripittäminen oli siitä syytä, että vanhojen kirkottamissäädösten ja näkyvän todisteen, aviottoman lapsen myötä seurakunnilla oli olemassa kirkollinen käytäntö toimia. Kirkon toiminta suhteessa väärään seksuaaliseen käyttäytymiseen vaikuttaa olleen enemmän sovitteluvan *nuhtelevaa* ja lainsäädännön kautta (esimerkiksi kihlaerot) *rajoittavaa* kuin *rankaisevaa*. Ripitykset tekevät tässä kuitenkin mielenkiintoisen naisiin kohdistuneen poikkeuksen.

9.45–10.15 Niina Timosaari (OY)

Naisen rooli seurakunnassa – Edvard Westermarckin ja Erkki Kailan polemiikki 1900-luvun alussa

Naispappeus hyväksyttiin Suomessa vuonna 1986, mutta edelleen naisen asema ja paikka seurakunnassa jakaa voimakkaasti mielipiteitä. Vaikka evankelis-luterilaisen kirkon piirissä on siitä lähtien ollut pappeja, jotka ovat kieltäytyneet työskentelystä naispapin kanssa, on vasta nyt nostettu ensimmäiset syytteet naispapin syrjinnästä.

Millaista keskustelua naisten toimintamahdollisuuksista seurakunnassa käytiin 1900 – luvun alussa? Alustuksessani keskityn suomalaisen, kansainvälisesti tunnetun sosiologi Edvard Westermarckin (1862–1939) esittämään kritiikkiin kristillistä naisdiskurssia vastaan. Käsittelem myös tämän kritiikin herättämää keskustelua teologien piirissä.

Westermarck harjoitti kristinuskon kritiikkiään sekä tieteellisellä että yhteiskunnallisella areenalla. Hän toimi uskonvapautta ajaneen Prometheus-yhdistyksen puheenjohtajana koko sen toiminta-ajan (1905–1914). Westermarckin tavoitteena oli osoittaa kristinuskon ja moraalin olevan toisistaan erillisiä asioita. Yksi hänen pääargumenteistaan kristinuskon moraalia vastaan oli sen negatiivinen vaikutus naisen asemaan. Hän osoitti kristillisessä diskurssissa useita vallan käytön pisteitä, joilla naisen sosiaalista ja taloudellista asemaa oli rajoitettu.

Esitelmässäni käsittelem Edvard Westermarckin ja Erkki Kailan (1867–1944) polemiikkia naisen roolista seurakunnassa. Analyysin lähtökohtana ovat Westermarckin esitelmä *Siveys ja kristinusko* (1907) ja Teologisen lauantaseuran edustaja Erkki Kailan vuonna 1908

pitämä apologeettinen esitelmä ”Naisen asema varhaisessa kristillisessä kirkossa”. Miten ja millä perusteella naiset oli heidän mukaansa suljettu kirkollisista viroista ja toimituksista?

Westermarckin kritiikki teesiä ”nainen vaietkoon seurakunnassa” kohtaan toimii esitelmänsäni tarkastelun ”ikkunana”, jonka kautta kristillisen naisdiskurssin normatiivista naiseutta analysoidaan historiallisessa kontekstissaan. Alustus tuo historiallisen näkökulman edelleen ajankohtaiseen kysymykseen naisen roolista seurakunnassa.

10.15–10.45 Emilia Teerikangas (JoY)

Äitiys ja häpeä

Valmistelen väitöskirjaa äitiydestä ja siihen liittyvästä häpeästä erityisesti kristillisessä viitekehityksessä. Tutkimukseni pohjautuu pro gradu -tutkielmaani, jossa tutkin kirjeaineiston pohjalta naisten häpeäkokemuksia. Tuolloin mm. etsin kirjeaineistosta erilaisia häpeäteemoja, joita löytyikin alkaen ohimenevistä nolostumiskokemuksista aina koko omaa olemassaoloa koskevaan häpeään.

Kirjeitä lukiessani huomasin, että äitiyteen liittyvistä häpeäkokemuksista ei juurikaan kirjoitettu. Kuitenkin äitiys on keskeinen osa identiteettiä ja useat kirjoittajat ilmaisivat jollakin tavalla suhteensa äitiyteen. Osa kertoi lapsettomuudesta ja osa puolestaan määritteli itsensä nimenomaan äitinä. Näin ollen oletan, että äitiyteen liittyvästä häpeästä on edelleen vaikea puhua. Häpeän tunne on kuitenkin erittäin kokonaisvaltainen ja vaikeasti siedettävä tunne. Häpeällä on merkittävä rooli identiteetin rakentumisessa ja se myös rajaa ihmisen toimintaa ja usein estää protestin vallitsevia ihanteita kohtaan. Näin ollen äitiyden ja häpeän tutkiminen on kiinnostavaa ja tarpeellista.

Omassa tutkimuksessani tavoitteeni on tutkia äitiyden rakentumista kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä äitiyden ideologioita, sitä millainen on hyvä äiti ja miltä äitiyden ”pitäisi” tuntua. Toisaalta tutkin koettua äitiyttä, sitä mikä äitiydessä on ollut hyvää ja mikä vaikeaa tai hävettävää. Kiinnostavaa on myös tietää millaista äitiyttä kirkko tukee ja miten.

Tutkimukseni lähtökohtana on ollut Joensuun yliopiston häpeäprojektia varten koottu kirjeaineisto. Tämä aineisto ei kuitenkaan vastaa kysymyksiini äitiydestä ja häpeästä. Näin ollen tarvitsen uutta aineistoa. Tarkoitukseni on hankkia aineistoksi seurakunnan toimintaan osallistuvien äitien kirjoituksia ja haastatteluja. Koska äitiyteen liittyvästä häpeästä ei aiemman aineiston perusteella ole helppoa kertoa, tarkoitukseni on lähestyä ensin muutamia seurakuntia ja kysyä mahdollisuutta järjestää seurakunnassa naisten häpeää käsittelevä teemailta tmv. Teemaillassa voisin ensin käsitellä naisten häpeää ja esitellä graduni tuloksia. Lopuksi tarkoitukseni on esitellä tulevaa äitiystutkimusta ja pyytää halukkaita kirjoittamaan ”äitiyselämäkertoja”. Näiden äitiyskertomusten pohjalta sitten olisi mahdollista valita haastateltavat, joiden kanssa syventää teemaa. Aineiston hankinta on siis vielä suunnittelun tasolla, joten palaute on tervetullutta!

Sari Katajala-Peltomaa (TaY) ja Raisa Toivo (TaY)

Nainen, uskonto ja seksuaalisuus keskiajan ja uuden ajan taitteessa (Ei puheenvuoroa)

Esitelmässä pohditaan seksuaalisuutta – ja ennen kaikkea uskon(non) ja naisten seksuaalisuuden suhdetta myöhäiskeskiajalla ja uuden ajan alussa. Didaktisessa kirjoittelussa (saarnat, katkismukset jne.) uskonto ja naisten seksuaalisuus olivat keskeisiä, ongelmallisia ja usein toisiinsa kietoutuvia kysymyksiä. Käytännön elämästä kertovissa lähteissä, kuten oikeuspöytäkirjoissa ja pyhimysten kanonisaatioprosessien todistajanlausunnoissa sen sijaan naisten ja uskonnon suhde ei samalla tavalla ollut riippuvainen seksuaalisuudesta eikä seksuaalisuuden käsittely kietoutunut yhtä selvästi uskontoon. Vaikka ne voitiin liittää toisiinsa, vyyhteä käsiteltiin vähemmän ongelmakeskeisesti. Esitelmässä keskitytään siihen, miten seksuaalisuudesta ja uskonnosta puhuttiin käytännön elämän materiaaleissa, ja miksi.

Keskustelussa naisten asemasta uuden ajan alku ja reformaatio mielletään suureksi murrokseksi, joka mullisti yhteiskunnan. Siinä missä keskiaikainen katolinen kirkko oli ihannoinut selibaattia jopa avioliitossa, protestanttiset suuntaukset legitimoivat seksuaalisuuden avioliitossa – joskin edelleen lähinnä pienempänä pahana ja nimenomaan osana naisen uskonnollista kutsumusta vaimona ja äitinä. Osasta perinteistä seksuaalikielteisyyttä luovuttiin. Toisaalta samainen murros on nähty myös naisten toimintamahdollisuuksien kapenemisena hallinnollisen ja kirkollisen kontrollin tiukentuessa. Vallanpitäjät kiinnostuivat uskonnollisista ja ”oikeaa” yhteiskuntajärjestystä uhkaavista rikoksista kuten salavuoteudesta, taikomisesta ja noituudesta, joita usein on pidetty rikoksina joihin juuri naiset syyllistyivät – tai joista juuri naiset jäivät kiinni.

Monet tutkijat ovat nähneet että käytännössä seksuaalisuuden kontrolli tiivistyi, vaikka didaktisissa kirjoituksissa asenne seksuaalisuuteen muuttui sallivammaksi. Selityksenä käytetään usein nimenomaan reformaatiota ja sen naisten asemaan tuomia muutoksia. Lähteissä ero ei kuitenkaan yksiselitteisesti näy. Uskontoa voitiin käyttää paitsi syntisen käyttäytymisen määrittelyyn, myös tilanteen normalisoimiseen esimerkiksi salavuoteustapauksessa synninpäästön ja isyyden määrittelyn avulla.

Esitelmässä tutkimuskirjallisuuden perinteisiä jakoja ja näkökulmia puretaan tarkastelemalla teemaa pitkällä aikavälillä. Materiaalina toimivat myöhäiskeskiaikaiset ja uuden ajan alun kansanopetusmateriaalit (valikoituja saarnakokoelmia ja katkismuksia) ja pyhimysten kanonisaatioprosessit sekä oikeuspöytäkirjat, esimerkiksi salavuoteustapaukset.

6 VALLAN KIRJAIMET, SUKUPUOLITTUNEET STRATEGIAT KIRJOITTAMISEN KENTILLÄ

KTK305

Koordinaattori: Kati Launis (TY) ja Kirsti Salmi-Niklander (HY)

Torstai 15.11. kello 16–18

16.30–17.00 Tiina Hiekkalinna (TY)

Prostituoitujen puhe vallan välineenä hellenistisen ajan anekdoottikertomuksissa

Erilaiset anekdoottikertomukset olivat tärkeä osa antiikin kirjallista ja suullista kulttuuria. Anekdootilla tarkoitan mitä tahansa lyhyttä kertomusta, joka erottuu erilliseksi tarinaksi tekstin tai puheen seassa ja jonka tarkoituksena on selventää puheena olevaa asiaa ja toimia sille argumenttina. Yksi antiikin kirjallisuudessa esiintyvien anekdoottikertomusten yleisimmistä lajityypeistä on *khreia*, joka yleensä sisältää siinä esiteltävän henkilön sanoman viisaan, nokkelan tai muuten muistamisen arvoisen lausahduksen. Vaikka naisten (julkista) puhetta kohtaan tunnettiin antiikin aikana – ja jossain määrin vielä nykyäänkin – suurta epäluuloa, ovat jotkin näistä lausahduksista naisten esittämiä. Anekdooteissa naiset puhuvat esimerkiksi prostituoituina, äiteinä, filosofeina tai naisen roolista poikkeavina kummajaisina.

Tällaisia prostituoiduista kertovia anekdootteja löytyy lähinnä Athenaioksen (*floruit* 190 jKr.) teoksen *Deipnosofistai* 13. kirjasta (577d – 585f), jonka aiheena ovat naiset. Siinä Athenaios siteeraa muuten tuntemattomien hellenististen (200-luku eKr.) kirjoittajien Makhonin, Lynkeus Samoslaisen, Aristodemoksen, Hegesandroksen ja Satyroksen esittämiä anekdootteja, jotka kertovat nimeltä mainiten muutamista tunnetuista ateenalaisista prostituoiduista.

Näissä anekdooteissa prostituoitujen käymät keskustelut liittyvät etupäässä seksiin ja rahan ja niiden kautta voidaan nähdä vahva naispuolinen persoona, jolla on mahdollisuus/taito kontrolloida mielikuvaa itsestään oman seksuaalisuutensa kautta. Erityisesti seksin, rahan ja vallan suhde korostuu. Toisaalta tämä edellyttää, että anekdoottien kautta välittyisi edes jonkinlainen naisen autenttinen ääni. Tämä on kyseenalaista, sillä niiden kirjoittajat ovat miehiä, joilla on ollut mahdollisuus luoda kirjalliset prostituoidut näennäisen oman itsemäärityksen kautta vain seksuaalisina olentoina ja päinvastoin määrittellä heidän puheensa kautta miehistä identiteettiä ja neuvotella yhteiskunnan valtarakenteita.

17.00–17.30 Anna Kuismin (HY/SKS)

Raamatun naiset, voimaantuminen ja Kaisa Juhantytären virsi (1831)

Noormarkkulainen Kaisa Juhantytär (1782–1856) oli poikkeuksellinen kansannainen. Häneltä on säilynyt muistivihko, joka sisältää hänen sepittämiään virsiä ja omaelämäkerrallisia muistiinpanoja. Alussa kirjoittaja ilmoittaa haluavansa tehdä edes ”yhden lapsellisen työn”, vaikka hän onkin heikompi astia ja kirjoittajana harjaantumaton. Kaisa Juhantytär siis tiedosti harvinaisuutensa – 1800-luvun ensi vuosikymmeninä kirjoitustaidon omaavia kansanihmisiä ei ollut paljon – ja naisen vaikeuden ilmaista itseään julkisesti.

Ensimmäinen muistikirjaan kirjoitettu virsi on otsikoimaton. Se sisältää 31 säkeistöä joissa lähes jokaisessa kerrotaan jostakin Raamatun naisesta. Pääteemana on naisen oikeus opetukseen, ylistykseen ja julistukseen. Ensimmäisessä säkeistössä runon minä vertaa itseään naisprofeetta Mirjamiin, joka tarttui vaskirumpuun ylistääkseen Israelin kansan pelastumista egyptiläisten käsistä; häntä seurasivat muut naiset laulaen ja rumpua lyöden. Laulavia ja ääneen itkeviä naisia mainitaan muitakin. Virren uhmakas kertosaie kaiuttaa naisen oikeutta itseilmaisuuksiin: ”Saan Hallelujaa laulaa, vaikk’ mitä maailma pauhaa!”

Kiinnostavia ovat myös voimakkaat ja neuvokkaat (joskus ovelatkin) naiset, kuten Abigail, Debora, Jaael ja Esteri. Toisaalta virressä tuodaan esiin myös perinteisempiä naiseuden malleja, kuten pyhät äidit Elisabet ja Maria sekä Salomonin kuvaama hyvä vaimo, joka huolehtii villasta ja pellavasta, valmistaa ruuan, ostaa hyvän pellon ja perustaa siihen viinitarhan. Neljäs Raamatun naisten ryhmä koostuu naisista, jotka joutuvat kritiikin kohteeksi.

”Tämän olen minä sitäw warten kirjoitanut että usiammat miehistä owat maininet että työläs on waimoin tulla autuaxi,” selittää Kaisa Juhantytär ensimmäisen virtensä jälkeen. Hän tulkitsee kristinuskoa tasa-arvon kannalta: Jumala on lunastanut sekä miehet että naiset, ja Kristuksen seurakunta on avoin kaikille. Naisella on sielu, ”waik mailma wiha kanda”. Naisella on oikeus käyttää luovuuttaan itsensä ja toisten hyväksi, iloksi ja opiksi.

Kenelle Kaisa Juhantytär kirjoitti? Oliko hänen voimaannuttava virtensä sepitetty vain häntä itseään vai laajempaa yleisöä varten? Oliko virrentekijällä yhteyksiä ajankohdan herätysliikkeisiin? Teoksessaan *Liisa Eerikintytär* Irma Sulkunen esittää, että Satakunnan naiskolmikko – Anna Lagerblad, Juliana Söderborg ja Anna Rogell – uhmasi monella tapaa perinteistä auktoriteettijärjestelmää. ”Näiden naisten kohdalla kyse ei ollut enää kasvotoman joukkohurmoksen synnyttämisestä vaan yksilöllisestä, säätyhierarkiaa avoimesti uhmaavasta hengellisestä johtajuudesta.”

17.30–18.00 Aija Kaartinen (HY)

Naisten kieltolakikamppailu Suomessa 1919–1932

Kieltolakiaika 1919–1932 lienee eniten alkoholikäsitämyksiämme muokannut ajanjakso. Kuitenkaan Suomessa ei ole tutkittu kattavasti lain kumoamiseen johtaneita kehityskulkuja. Valtaosan aikaisempaa tutkimusta perusteella rakentunut kuva kieltolakiajasta on myös varsin miehinen. Kieltolaki kaadettiin poikkeuksellisesti kansanäänestyksellä. Naisten mielipiteet ovat erityisen kiinnostavia, koska yleinen käsitys niistä muuttui niin radikaalisti: oletettu kieltolain sataprosenttinen kannatus osoittautuikin kansanäänestyksessä enemmistön vastustukseksi. Kun selvitetään, mikä johti lain kumoamiseen, pitää tarkastella kieltolain aikaista mielipideilmastoa yleensä, eikä vain poliittisten puolueiden näkökulmasta.

Tekeillä olevassa väitöstutkimuksessani etsin vastauksia kahteen pääkysymykseen: 1. Miksi ja miten naisten mielipiteet kieltolaista muuttuivat (tai säilyivät)? 2. Mitä kieltolaista käyty keskustelu ja toiminta lain puolesta ja vastaan kertoo naisten (valta-)asemasta ja toimintamahdollisuuksista kieltolakiajan yhteiskunnassa?

Keskeiset lähteeni ovat lehdistömateriaali, erilaisten nais-, kieltolaki- ja raittiusjärjestöjen aineistot sekä biografinen aineisto, esim. päiväkirjat ja kirjeet. Vastaan tutkimuskysymyksiin analysoimalla kieltolakikeskustelussa lain puolesta tai sitä vastaan esitettyjä argumentteja. Tutkin myös, miten naiset tässä yhteydessä itse määrittelivät paikkansa suhteessa muihin naisiin ja yhteiskuntaan yleensä. Lisäksi on mielenkiintoista tutkia kieltolakimieliopiteen muodostumista yksilön tasolla, eräänlaisena mikrohistoriallisena ilmiönä. Oliko julkisten ja yksityisten kannanottojen välillä eroja?

Pyrin pääsemään irti siitä edelleenkin varsin yleisestä näkemyksestä ”perinteisessä historiantutkimuksessa”, jonka mukaan naissukupuoli on homogeeninen ryhmä, jolla on samat toiminta- ja ajattelutavat ja samat tavoitteet. Analyysissä pitää ottaa huomioon paitsi sukupuoli myös muut naisten identiteetin muodostavat erottelut sekä näiden väliset suhteet. Naistutkimuksen piirissä tällainen näkökulma on jo ollut pitkään yleisesti tunnustettu. Kieltolakitaistelun ”rintamalinjat” voidaan luokitella sukupuolen ohella myös esim. dikotomioihin kaupunki – maaseutu, porvarilliset – työläiset, ruotsinkieliset – suomenkieliset, rannikko – sisämaa.

Päämääränäni on luoda uutta näkökulmaa kieltolakiajan historiaan yhdistämällä modernin sosiaalishistoriallisen mentaliteettien tutkimuksen välineitä naishistorian kriittisiin perspektiiveihin.

Perjantai 16.11. kello 9–11

9.00–9.30 Mari Hatakka (HY)

"Omasta elämästä, itse"

Työryhmässä pohditaan mm. vaihtoehtoisia kirjallisen julkaisemisen ja vuorovaikutuksen muotoja ja oma esitykseni liittyy tähän aihepiiriin: väitöstutkimukseni aineiston, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon kerättyjen naisten ja miesten omaelämäkertojen joukossa on muutamia omakustanteina julkaistuja elämäkertoja. Näiden muutamien 1990-luvun alussa lähetettyjen omakustanteiden jälkeen on Kansanrunousarkistoon lähetetty lisääntyvässä määrin erilaisia omakustanteita, joita kukaan ei ole vielä tutkinut.

Tällaisia itse tehtyjä kirjoja on monenlaisia: paikallishistorioita, sukukirjoja, elämäkertoja, kirjekokoelmia, päiväkirjoja ja fiktiota. Oma kiinnostukseni kohdentuu tällä hetkellä omaelämäkertoihin, joita julkaisevat sekä miehet että naiset. Itse kirjoitettu ja omin ehdoin julkaistu kirja voidaan mielestäni nähdä nykypäivän kansankirjallisuutena, mahdollisena ITE-taiteena ja/tai ihmisten vastalauseena kustannustoiminnalle sekä vaikkapa viralliselle historiankirjoitukselle.

Erityisesti omaelämäkerrallista kirjoittamista on mahdollista lähestyä kirjallisena performatiivina, itsemäärittelyinä, jossa on mukana valta-aspekti. Kirjoittaminen on dialoginen prosessi, jossa tuotetaan identiteettiä suhteessa mm. kulttuurisen hyvän elämän sekä hegemonisen sukupuolen ideaaleihin. Esitykseni tarkoituksena onkin tarkastella ensisijaisesti sitä, miten sukupuolta tuotetaan omaehtoisen kirjoittamisen kontekstissa.

Aineistona tässä alustuksessa ovat 2000-luvulla Kansanrunousarkistoon saapuneet omaelämäkerralliset omakustanteet. Kirjojen määrästä ei ole vielä täsmällistä tietoa, sillä aineistoa ei ole kokonaisuutena kartoitettu. Omakustannekirjat sijoittuvat kirjallisuuden ja perinteen marginaaleihin ja ovat tärkeä uusi tutkimuskohde.

9.30–10.00 Sanna Karkulehto (OY)

”[E]räitä dramaattisia ja niin sanottuja arkojakin vaiheita.” Kaapin retoriikka kirjoittamisen strategiana Helena Sinervon *Runoilijan talossa* -romaanin vastaanotossa

Helena Sinervon *Runoilijan talossa* -romaanista (2004) keskusteltiin sen julkaisemisen, Finlandia-palkintoehdokkuuden ja palkinnonjaon yhteydessä vilkkaasti. Teos aiheutti julkista paheksuntaa monista syistä, joista yksi oli teoksen päähenkilön, Eeva-Liisa Mannerin, heteronormeja rikkova seksuaalisuus. Ei-normatiivisesta seksuaalisuudesta kirjoitettiin kuitenkin esimerkiksi sitä käsittelevissä kirjallisuusarvosteluissa vain harvoin suoraan. Sen

sijaan arvosteluissa käytettiin strategisesti hyväksi *kaapin retoriikkaa*, jonka avulla työstettiin paitsi näkyvän ja piilotetun, julkisen ja salaisen sekä tietämisen ja ei-tietämisen välistä rajaa, myös sitä, mitä seksuaalisuudesta saa sanoa, kun se koskettaa faktista kirjallisuushistorian ja -instituution henkilöä. Arvosteluissa hyväksi käytetty kaapin retoriikka kuvastaa kulttuurissa poikkeaviksi määritellyille seksuaalisuuksille tarjoutuvien olemassaolon tai toteutuksen ja representaatioiden mahdollisuuksien sekä niiden mahdottomuuden vastavuoroisuutta. *Runoilijan talossa* -romaanin vastaanotossa representaatiot näyttäisivät olevan pääosin mahdollisia vain kaapissa. Pohdin esityksessäni seksuaalisuuden representaatioiden kaapittamista ja kaapin retoriikkaa *Runoilijan talossa* -romaanista kirjoittaneiden poliittisena strategiana.

10.00–10.30 Heli Niskanen (JY)

Näkökulmia ja pohdintoja blogin kirjoittamisesta

Eräs mediassakin erityisesti tällä hetkellä pinnalla olevista kirjoittamisen muodoista on blogikirjoittaminen. Blogien on väitetty olevan oman äänen esilletuomisen väylä niille, jotka eivät sitä julkisesti muuten saa kuuluviin; sen on sanottu olevan kulttuurisen tilan ottamisen paikka niille, jotka joutuvat muutoin olemaan häpeällisenä pidetyssä marginaalissa; sen esitetään olevan näkyväksi tuleminen mahdollisuus niille, joita kulttuurissamme pidetään näkymättöminä. Blogien, etenkin päiväkirjamuotoisten blogien on sanottu olevan myös nimenomaan naisten keino kertoa ja konstruoida oma itse sellaisilla tavoilla, joihin kulttuurin vallitsevat keinot eivät muutoin anna mahdollisuuksia. Toisaalta on havaittu, että Internetissäkin helposti toistetaan perinteisiä kategorioita esimerkiksi sukupuolen suhteen. Lisäksi esimerkiksi eri sivustojen omat normit asettavat rajoja kirjoittamiselle. Laajemmalla tasolla on pohdittu myös sitä, miten teknologiaan sisään kirjoitetut normit ja järjestykset rajoittavat niiden käytön mahdollisuuksia.

Näkökulmia blogikirjoittamisen merkityksiin käyn paperissani läpi vauvakuumeilusta ja lapsettomuudesta kertovien blogien kautta, joita tutkin parhaillaan etnologian alan väitöskirjatutkimuksessani. Blogien kirjoittajat esittäytyvät naisiksi, jotka haluavat omaa lasta. Sen lisäksi, että he tuovat blogeissaan esille raskaaksi tulemisen yrityksen vaiheita ja siihen liittyviä tunteita, he myös kirjoittavat siitä, mitä blogin kirjoittaminen merkitsee tämän 'vauvaprojektin' yhteydessä. Kaikki aineistoni blogit ovat myös kirjoitettu tietyille perhe-teeman ympärille luodulle nettisivustolle omiin osioihinsa, osa kuumeilupäiväkirjoiksi ja osa lapsettomuuspäiväkirjoiksi. Tämä tuo blogikirjoittamiseen oman erityisvaiheteensa: sen sijaan, että blogit olisivat itsenäisinä 'hajallaan' Internetissä, ne tunnustavat kuuluvuutta. Blogeissa viitataan toisiin sivuston blogeihin ja koko sivuston kattaviin teemoihin. Tämän voi nähdä toisaalta rajoittavan kirjoittamista ja toisaalta tukevan sitä – toisaalta estävän tiettyjen minän presentaatioiden rakentamisen ja toisaalta tekevän toiset itsestään selviksi ja siten tarpeettomiksi kirjoittaa esille.

10.30–11.00 Helena Oikarinen-Jabai (TaiK)

Välitiloissa: Elämän kirjoittamisen kokeiluja

Pohdin alustuksessani erilaisille kirjoittamisen genreille asetettuja rajoja ja arvotuksia. Voiko genrejen rajoja ylittää ja jos voi niin kenelle se on sallittua. Omaan kulttuurisia välitiloja käsittelevään väitöskirjatyöhöni liittyvissä aineistoteksteissä teen tyyllillisiä rajanylityksiä ja etsin tuoreita tapoja kirjoittaa etnografiaa. Tutkimukseni eri vaiheissa, helmatekstejä tuottaessani ja niitä seminaareissa esitellessäni ja kustantajille tarjotessani olen törmännyt tiukkoihin määrittelyihin siitä, millaiset tekstit sopivat millaisillekin lukijaryhmille.

Pyrkimykseni on ollut hybridejä tekstejä tuottamalla nimenomaan hämärtää genrejen eroa ja osoittaa, että kokeilevan kirjoittamisen keinoin voidaan ilmaista aineistosta näkökulmia, jotka esimerkiksi perinteisemmän etnografian analyysivaiheessa helposti unohtuisivat kirjoituspöydälle tai roskakoriin.

Mahdollistaisivatko liukuvammat tyyllilliset jaottelut ja suvaitsevampi ote moninaisiin rakenteellisiin ratkaisuihin pohjautuviin teksteihin erilaisten sukupuoli, luokka ja etnisten näkökulmien esiin nousemisen julkaistuissa tieteellisissä ja kaunokirjallisissa materiaaleissa? Olisiko tämä mahdollista nykyisessä kustannustoiminnan tehokkuutta etsivässä ilmapiirissä?

7 VALLAN SUKUPUOLITETUT JÄRJESTYKSET – GENIE-TUTKIMUSHANKE

HU111

Koordinaattori: Kevät Nousiainen (HY)

Vain torstaina 15.11. kello 16–18

16.00–16.25 Outi Anttila (HY)

Samanlaisia vai erilaisia? Vertailukelpoisen tilanteen vaatimus syrjinnän käsitteen osana

Tämä artikkeli on osa väitöskirjatutkimustani, jossa tarkastelen oikeudellista syrjinnän käsitettä ja pohdin sitä, kuinka käsite ottaa huomioon eron (difference) ja moninaisuuden (diversity). Oikeudellista yhdenvertaisuusperiaatetta – samanlaisia on kohdeltava samalla tavalla, erilaisia eri tavalla – ja sen vastinpariksi ymmärrettyä syrjinnän käsitettä ovat monet feministit kritisoineet siitä, että ne perustuvat samanlaisuuden vaatimukselle (sameness). Kriteereiden, joiden perusteella ihmisten samanlaisuutta arvioidaan, on väitetty olevan varsin miehisää. Puhutaan miesnormista, johon naisten pitää mukautua tullakseen kohdelluksi yhdenvertaisina miesten kanssa. Esimerkiksi työelämässä ajaututaan ongelmiin heti, kun törmätään sukupuolten välisiin biologisiin eroihin. Raskaus on tästä klassisin esimerkki. Jos syrjinnän käsitteen väitetään sisältävän ehdottoman vertailukelpoisen tilanteen vaatimuksen, syrjinnän toteamiseksi pitäisi edellyttää, että vastakkaista sukupuolta olevaa, raskaana olevaa työtoveria olisi kohdeltu edullisemmin kuin toista. Verrokkia ei ole, miehet kun eivät tule raskaaksi. Ja koska vertailu ei ole mahdollista, ei kyse voi olla syrjinnästä. Tähän tapaan argumentointi etenee yhä edelleen eräissä tuomioistuimissakin käsitellyissä (esim. samapalkkaisuus) tapauksissa. Ajattelutapa vastaa ns. liberaalifeministien korostamaa sukupuolten samanlaisuuden ideaa. Sukupuolten välistä eroa korostavat feministit ovat kysyneet, miksi naisten pitää tulla miesten kaltaisiksi tullakseen kohdelluksi yhdenvertaisena. Oikeudellisesti kyse on ennen kaikkea siitä, että syrjinnän käsitteen oleelliseksi osaksi on katsottu kuuluvan ns. vertailukelpoisen tilanteen vaatimus. Tasa-arvolakia uudistettaessa vuonna 2005 lain esitöissä (KM 2002:9, 77) todetaan jopa, että ”vaatimusta, että vertailtavien henkilöiden tulee olla vertailukelpoisessa tilanteessa, voidaan pitää yleisenä oikeusperiaatteena”. Artikkelissani tarkastelen vertailukelpoisen tilanteen vaatimusta yleisenä syrjinnänvastaisen oikeuden periaatteena peilaten tätä oikeudellista ongelmaa siihen sukupuolten samanlaisuudesta, erilaisuudesta ja moninaisuudesta käytyyn keskusteluun, jota naistutkimuksessa on käyty jo vuosikymmenet.

16.25–16.50 Anne Maria Holli (HY)

Sukupuolijärjestykset suomalaisen politiikan instituutioissa ja prosesseissa: osaprojektin esittely

Vuonna 2007 osana GENIE-hanketta alkanut osaprojekti tutkii suomalaisen kansanvallan tilaa analysoimalla naisten ja vähemmistöjen osallisuutta ja vaikutusvaltaa poliittisen päätöksenteon uusissa ja vanhoissa instituutioissa ja prosesseissa. Se keskittyy kahteen aieman tutkimuksen perusteella keskeiseen instituutioon, eduskunnan valiokuntiin ja komitealaitokseen, sekä uusiin, erityisesti kansalaisjärjestöjen osallisuutta lisäämään pyrkiviin reformeihin. Soveltamalla sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä hanke pyrkii selvittämään, miten vallan mekanismit toimivat kyseisissä instituutioissa, miten nämä ovat muuttuneet ja mikä niiden merkitys on naisten ja vähemmistöjen edustuksen ja vaikutusvallan tai sen puutteen kannalta.

Osaprojektin yleisesittelyn ohella esitys keskittyy alustavasti arvioimaan sukupuolinäkökulmasta niitä perustavia muutoksia, joita suomalaisen päätöksenteon valmistelussa tapahtui 1990–2000-luvulla yhtäältä EU-jäsenyyden myötä, toisaalta päätöksenteon tehostamispyrkimysten ja perusoikeusuudistuksen sekä uuden tasa-arvolain ja sukupuolen valtavirtaistamispyrkimysten myötä.

16.50–17.15 Linda Hart (HY)

Kohti uutta perhekäsitystä? Perhe-elämän politiikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä

Oikeussosiologian alaan kuuluvan tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, kuinka perhe-elämän suojaa koskevat ihmisoikeusnormit ovat kehittyneet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksissä viime vuosikymmeninä ja miten tuomioistuimen harjoittama ”sukupuolivalta” (gender regime) ilmenee sen oikeuskäytännössä. Haluan tarkastella, miten tuomioistuimen soveltama ”evolutiivinen” tai ”dynaaminen ja kontekstuaalinen” lähestymistapa on vaikuttanut Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkintaan perhe-elämän rajanvetoa koskevilla kysymyksillä. Lähtökohtani on, että ihmisoikeusnormit ovat kielellisesti ja ajallisesti vaihtelevia konstruktioita ja että perhe-elämää koskevat normit ovat tulkittavissa uusien tavoin yhteiseurooppalaisessa ihmisoikeusdiskurssissa. Tällä on potentiaalisesti laajoja vaikutuksia sukupuolten välisessä tasa-arvossa, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvan syrjinnän ehkäisemisessä ja erilaisten perhesuhteiden huomioimisessa, esimerkiksi punnittaessa biologisen, juridisen ja sosiaalisen vanhemmuuden merkitystä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset sitovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen ratifioineita jäsenvaltioita, ja jäsenvaltiot ovat velvoitettuja muuttamaan lainsäädäntöään mikäli se on ristiriidassa EIT:n päätösten kanssa. EIT itse pohjaa päätöksensä muun muassa ”eurooppalaiseen konsensukseen”, tulkiten Euroopan ihmisoikeussopimusta vallalla ole-

vien ja kehittyvien moraalikäsitteiden mukaisesti. Tutkimuksessani on kaksi pääjuonetta. Yhtäältä haluan tarkastella kansainvälisen oikeuden ja kansallisten oikeuskulttuurien välistä vuorovaikutusta eurooppalaisella tasolla perhe-elämää ja sukupuoliroleja koskevassa oikeudellisessa diskurssissa. Toisaalta haluan tarkastella näitä avioliittoa, perhettä ja perhe-elämää koskevia normeja ja tätä kyseistä ”eurooppalaista ihmisoikeuskulttuuria” kriittisestä sosiologisesta näkökulmasta ja arvioida, minkälaisia vaikutuksia sillä on perhe-elämän rajanvedolle ja esimerkiksi ranskalaisessa akateemisessa keskustelussa usein mainitulle sukupuolten väliselle ”symboliselle järjestykselle” tämän päivän Euroopassa. Metodologisesti tutkimukseni on oikeustapausten tekstuaalista analyysia, käsitellen näitä tekstejä omanlaisena etnografisena aineistonaan. Teoreettinen viitekehysni koostuu antropologisesta sukulaisuustutkimuksesta, feministisestä oikeusteoriasta ja Michel Foucault’n esimerkiksi asiantuntijoiden valtaa koskevista näkemyksistä.

17.15–17.40 Johanna Kantola (HY)

The Europeanisation of Gender Equality in Finland: The Cases of Gender Mainstreaming and Diversity

When studying Europeanisation of gender equality policy, the *direct* impact of EU directives is most often accounted for. For example, the Finnish Act on Equality has been amended in relation to equal pay, discrimination against pregnant women, indirect discrimination, sexual harassment and compensation for discrimination. Here the impact of the EU is often deemed positive: it has strengthened the Finnish anti-discrimination law. This study on the impact of the EU on Finnish gender equality policy is also interested in more *indirect* impact. The focus is thus on soft law emanating from the EU, in the form of policy recommendations, guidelines, and programmes, and its power to shape the gender power order in Finland. Although the EU competence is low in relation to a number of fields important to gender equality, these soft law measures have the potential to shape gender power order in significant ways. Here the impact can also be negative. For example, violence against women is framed in a number of EU programmes and action plans as a public health problem, which shifts attention away from criminal law.

The article presented in the conference explores the extent to which the EU and one of its member-states, Finland, are moving to the same direction in gender equality policy. The article compares two policy fields in particular: gender mainstreaming and diversity. The article shows that the EU is promoting gender mainstreaming and diversity approaches in relation to gender equality policies. A number of problems are argued to remain at the EU level. The article shows that these become particularly evident when the issue is studied at the national level. In the case of Finland, gender mainstreaming was a familiar gender policy and femocrats had some success in its implementation. Diversity legislation, in contrast, was brought to the agenda as a result of the EU impact. Here Finland was satisfied with merely implementing EU directives in a minimal manner: the drafting of the anti-discrimi-

nation legislation was not a response to national issues or problems. The analysis identifies a number of remaining challenges in relation to gender mainstreaming but the focus on diversity poses even more problems. In particular, the article identifies a strong tendency towards separation of gender from other strands of equality.

17.40–18.00 Kevät Nousiainen (HY)

Suomalaisen sukupuolivallan järjestykset. Tutkimus oikeudesta, politiikasta ja monitasoisesta hallinnosta (GENIE)

Hankkeessa tutkitaan suomalaisen vallan sukupuolitettuja järjestyksiä 2000-luvun alussa. Tutkimuksen kohteina ovat oikeuden ja politiikan instituutiot ja prosessit EU:ssa ja kansallisella tasolla: parlamentit, oikeuslaitos ja muut yhteiskunnan toimijat, kuten työmarkkinajärjestöt, kunnat ja kansalaisjärjestöt. Suomen EU-jäsenyys ja globalisaatio ovat perustavasti muuttaneet näitä perinteisen julkisen vallan instituutioita ja prosesseja. Paradoksaalisesti on havaittavissa, että naisten valta on samanaikaisesti sekä lisääntynyt että vähentynyt. Kansainvälisen ja kansallisen tason rakennemuutokset vaikuttavat myös sukupuolitettuihin valtarakenteisiin, poliittisiin identiteetteihin, oikeudellisesti relevantteihin subjektipositioihin ja naisten ja miesten osallisuuteen. Hankkeen kiinnostus kohdistuu juuri näihin sukupuolitehtun vallan uusiin paradokseihin.

Hankkeella on yhtymäkohtia pohjoismaisiin, sukupuolittunutta valtaa tutkineisiin projekteihin, mutta se painottaa niitä enemmän kahta ulottuvuutta: vallan monimuotoisuutta monitasoisen hallinnan (*multi-level governance*) kontekstissa sekä oikeuden ja politiikan kytköksiä. Uudet kansallisvaltion ylittävät tai ohittavat rakenteet muodostavat haasteen perinteiselle oikeudelliselle ja poliittiselle järjestelmälle: niiden aiheuttamiin legitimitteettiongelmiin tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja. Näitä etsittäessä on huomioitava myös sukupuolinäkökulma ja vallan ja sukupuolen yhteydet.

Tutkimushankkeen tavoitteena on:

- tuottaa uutta tietoa sukupuolen ja vallan konkreettisista prosesseista oikeuden ja politiikan alueilla;
- analysoida havaittuja sukupuolen ja vallan kytköksiä laajemmasta perspektiivistä;
- tuottaa tietoa siitä, miten erilaiset kansainvälisen, kansallisen ja paikallisen tason rakennemuutokset ovat muuttaneet vallan sukupuolitettuja järjestyksiä;
- analysoida ja arvioida vallan sukupuolitettuihin järjestyksiin sisältyviä paradokseja oikeuden ja politiikan näkökulmista.

Monitieteinen tutkimushanke tuottaa sekä uutta empiiristä tutkimusta että uusia teoreettisia näkökulmia suomalaiseen sukupuolivaltaan. Hanke rakentuu tutkimusryhmän aikaisemalle tutkimukselle sukupuolesta ja vallasta Suomessa ja kehittää sitä uuteen suuntaan.

Hanke jakautuu temaattisesti neljään alaprojektiin. Nämä ovat: 1) Vallan sukupuolitetut järjestykset oikeuden ja politiikan rajamaastossa (tutkija, OTT Satu Paasilehto) 2) EU:n vaikutukset vallan sukupuolitettuihin järjestyksiin (yliopistolehtori, PhD Johanna Kantola ja tohtoriopiskelija Outi Anttila); 3) Sukupuolijärjestykset suomalaisen politiikan instituutioissa ja prosesseissa, yliopistotutkija, VTT Anne Maria Holli, ja tohtoriopiskelija Milja Saari); 4) Uudet hallinnan muodot ja niiden sukupuolivaikutukset paikallistasolla (tutkija, VTT Eeva Raevaara).

8 VALLATON MEDIATUTKIMUS? FEMINISTISIÄ NÄKÖKULMIA MEDIAAN

KTK303

Koordinaattori: Niina Kuorikoski (OY)

Vain torstaina 15.11. kello 16–18

16.00–16.25 Jenny Kangasvuo (OY)

Bi-henkisyyden houkutus – Biseksuaalisuuteen liitettyjen fantasioiden kurkistelua "bi-henkisyyden" termin kautta

"Bi-henkinen" on termi, jonka käyttö on yleistynyt medioissa viime aikoina. Sitä käytetään erityisesti pornossa ja seuranhakuilmoituksissa sekä kevyessä viihteessä, mutta ei niinkään puhuttaessa seksuaalisuudesta yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä. Termin käyttö rajautuukin lähinnä kuvaamaan seksuaalisia fantasioita. Se on myös jossain määrin sukupuolittunut, ja viittaa usein naisen seksuaalisuuteen. Pohdin alustuksessani termin käyttöä Internetin seuranhakuilmoituksissa, keskustelupalstoilla ja lukijoiden kirjoittamissa pornokertomuksissa.

Itsensä nimeäminen "bi-henkiseksi" ei ole identiteettivalinta eikä suoraan rinnastu kaapista ulostulemiseen, jollaisena omasta seksuaalisuudesta puhuminen on totuttu ymmärtämään ja joka on totuttu ajattelemaan välttämättömäksi seksuaalisen vähemmistöidentiteetin rakentamisessa. "Bi-henkisyyden" ajatus liittyy enemmän biseksuaalisuuden käsitteessä läsnä oleviin fantasioihin, joihin saadaan ote itsen nimeämisen kautta kuin siihen, että "bi-henkisyyttä" voisi luonnehtia seksuaaliseksi identiteetiksi, ainakaan identiteettipoliittisessa mielessä.

"Bi-henkisyys" kuvaa niitä haluja, jotka ovat läsnä itsensä nimeämisessä. Termi rinnastuu englanninkieliseen termiin "bi-curious", joka yhdistää biseksuaalisuuden ja sitä kohtaan tunnetun uteliaisuuden. Termi "bi-henkinen" kuvaakin biseksuaalisuuden käsitteeseen valtakulttuurissa liitettyä houkuttelevuutta. Tähän houkuttelevuuteen pääsee käsiksi pohtimalla termin käytön konteksteja.

16.25–16.50 Heidi Kurvinen (OY)

Journalistinen kulttuuri ja normitettu sukupuoli – naistoimittajana toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa

Naistoimittajien lukumäärä on kasvanut Suomessa tasaisesti toisesta maailmansodasta lähtien ja ammattikunta on muuttunut miesvaltaisesta niin kutsutuksi tasapainoiseksi ammatiksi. Toimittajan työ ei kuulu sukupuolisesti eriytyneisiin ammatteihin eikä kummankaan sukupuolen edustus ylitä 60 prosenttia ammattikunnan jäsenmäärästä.

Näennäisestä tasa-arvoisuudesta huolimatta ammattikunta on sisäisesti sukupuolittunut. Sen oikeanlaisen toiminnan normeja säätelee journalistinen kulttuuri, jonka katsotaan sukupuolen näkökulmasta tarkasteltuna edustavan yleensä maskuliinisina pidettyjä arvoja. Journalistinen kulttuuri voidaankin nähdä myös valtamekanismina, joka ohjaa erityisesti naistoimittajien käyttäytymistä.

Alustuksessani tarkastelen, minkälaisia normeja journalistinen kulttuuri asetti toimittajina työskennelleille naisille toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa. Lisäksi kysyn, miten naistoimittajat itse hahmottivat asemansa ammattikunnan keskuudessa. Lähestyn teemaa tapaustutkimuksen kautta analysoimalla vuonna 1946 perustetun Naistoimittajien Kerhon kokouspöytäkirjojen kautta välittyvää keskustelua sukupuolen merkityksestä toimittajan työssä.

16.50–17.15 Aino-Kaisa Koistinen (OY)

Maskuliinisuuksia ja kyborgeja science fiction -tv-sarja *Battlestar Galactica* (2004)

Esittelen puheenvuorossani pro gradu-työni alustavaa suunnitelmaa. Aion tutkia yhdysvaltalaista science fiction -tv -sarjaa *Battlestar Galactica* (suom. *Taisteluplaneetta Galactica*). Sarjan aloitti vuonna 2003 esitetty minisarja ja se perustuu löyhästi 1970-luvun samannimiseen sarjaan. Sarjaa on tähän mennessä tehty kolme tuotantokautta vuodesta 2004 alkaen.

Sarjan alkuasetelma on seuraava: Cyloneiksi kutsuttujen koneiden kapinan ja ensimmäisen taistelun jälkeen koneet ja ihmiset ovat solmineet aselevon ja cylonit vetäytyneet ihmisten asutuksilta. Neljäkymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen koneet kuitenkin palaavat entistä kehittyneempinä; osa cyloneista näyttää nyt ihmisiltä. Cylonit aloittavat uuden sodan ja tuhoavat ihmiskunnan lähes kokonaan ajaen jäljelle jääneet ihmiset pakoon avaruuteen.

Käsittelen gradussani ainakin maskuliinisuutta (nais-/miesmaskuliinisuus), koneen (kyborgin) ja ihmisen suhdetta, sekä kyborginaisten (ja -miesten) representaatioita sarjan kontekstissa. Lisäksi pyrin peilaamaan sarjan sukupuolirepresentaatioita science fiction -genren perinteisiin ja tuomaan esiin myös muita naistutkimuksen kannalta kiinnostavia huomioita rotuun, luokkaan, seksuaalisuuteen ja valtaan liittyen.

17.15–17.40 Tanja Manner-Raappana (LaY)

Nuorten minäbrändäys

Brändit ja mainonta tarjoavat itsensä ilmaisemistapaa etsiville nuorille erilaisia elämäntapoja ja sukupuolitettuja identiteettejä, joiden kautta he voivat osallistua valtavirtaan tai tuottaa vastarintaa toimimalla toisin. Väitöstutkimuksessani tarkastelen nuorten minäbrändäystä, mainonnan nuorille tarjoamia sukupuolittuneita identiteettejä ja niiden mahdollistamia toimijuuksia. Minäbrändäyksellä tarkoitan tuotemerkkien kulutuksella ja niihin liitettyjen merkitysten välittämällä tapahtuvaa subjektiviteetin rakentamista. Identiteettien rakentamista ja sosiaalisiin yhteisöihin kuulumista toteutetaan kuluttamalla tuotteita ja ”leimautumalla” niiden merkityksin. Valtakulttuuri ohjaa tyttöjä ulkonäön ehostamisen ja shoppailun pariin ja poikia autoilun ja urheilullisten harrastusten pariin. Sukupuolen esittämisen hallitsevat muodot usein peittävät alleen marginaaliset esitykset ja ylläpitävät heteronormatiivista järjestystä ja ajattelutapaa. Tästä syystä on mielenkiintoista kysyä nuorilta itseltään, miten he mainonnan tarjontaa ja tuotemerkkejä hyödyntävät itsensä ilmaisussaan. Aineistoni koostuu sekä nuorille suunnatuista mainoksista että nuorten haastatteluista.

Työryhmäesityksessä tarkastelen mainosten nuorille tarjoamia positioita ja pohdin koehaastatteluesimerkein minäbrändäyksen merkitystä nuorten elämässä sekä nuorten suhdetta mainosten kuvakulttuuriin ja brändien rakentamiseen. Miten nuoret hyödyntävät tuotemerkkien merkityksiä ja miten mainonnassa esitetyt positiot määrittävät nuorten toimijuutta? Samalla pohdin aineistojen toimivuutta nuorten minäbrändäyksen tarkastelussa.

17.40–18.00 Niina Kuorikoski (OY)

Feministisiä näkökulmia nykytelevisioon

Yhdysvaltalainen nykytelevisio on täynnä erilaisia sarjoja ja henkilöhahmoja, jotka eivät ensisilmäyksellä edusta tietynlaista, normin mukaista tai suoraviivaisesti maskuliiniseksi tai feminiiniseksi näyttäytyvää sukupuolisuutta. *Dexter*-sarjan päähenkilö Dexter Morgan on paitsi sarjamurhaaja, myös aseksuaalinen, *Perhesiteet*-perhedraamassa on päähenkilöihin lukeutuva homohahmo, *L-koodi* on tuonut ruutuun liudan lesbo- ja bi-naisia, monissa sarjoissa kuten *Housessa* tai *Criminal Mindsissa* voi nähdä maskuliinisesta normista poikkeavia mieshahmoja ja naisetsivät ovat jo television arkipäivää. Näyttäisi siis siltä, että perinteiset katseenkohteeksi asetetut naishahmot ja puhtaasti aktiiviset mieshahmot olisivat osa televisiohistoriaa.

Samanaikaisesti poliisisarjat ovat kuitenkin täynnä fyysisesti voimakkaita ja vakaita miehiä, jotka johtavat yksikköjään vankkumattomalla auktoriteetilla ja ammattitaidolla. Naissankarit etsivistä kotirouviin ja lääkäreihin sen sijaan ovat aktiivisen lisäksi yhä perinteisen kauriita: televisiofiktiossa ei ole tilaa esimerkiksi hoikkuusnormia rikkoville representaatioille. Myös jako yksityisen ja julkisen alueeseen elää sarjoissa kuten *Täydelliset naiset* ja *Kasar-*

min naiset, joissa pääpaino on vanhemmuudessa ja ihmissuhteissa. Lisäksi homoseksuaalisuus näyttäytyy edelleen usein heteroseksuaalisesta normista poikkeavana kuten komedia-sarjassa *Entourage*. Fiktiohella myös niin kutsutussa tositelevisiossa viljellään perinteisiä sukupuolirooleja ja luodaan kapeaa sukupuolikuva. Esimerkkinä voi mainita Sub TV:llä pyörineen *Vaimomatskua*-sarjan, jossa miehellä on rahat ja valta valita innokkaiden nuorten naisten joukosta itselleen sopivin.

Tarkastelen esitelmässäni yhdysvaltalaisista nykytelevisiosta sukupuolen näkökulmasta nostamalla esille esimerkkejä erilaisista sukupuolen esittämisen tavoista. Tarkastelen muun muassa 1990-luvulta lähtien lisääntyneiden homo- ja lesborepresentaatioiden vaikutuksia ja kiinnitän huomiota nykytelevision tapaan leikitellä erilaisilla sukupuolisuuksilla ja seksuaalisuuksilla.

9 VALTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA

KTK140

Koordinaattori: Mari Kangasniemi (OY)

Vain torstaina 15.11. kello 16–18

16.00–16.30 Hannele Ylilehto (OY) ja Markku Pulkkinen (OY)

Roolit ja vastuut terveydenhuollossa

Esitys liittyy lainsäädännössä määriteltyyn valtaan kliinisessä ja käytännöllisessä toiminnassa. Miten valta ja vastuu jakaantuu lainsäädännön perusteella henkilökunnan keskinäisissä suhteissa sekä suhteissa potilaisiin, potilasryhmiin ja muihin hoidon kannalta keskeisiin ihmisiin? Terveydenhuollon ammattilaisten yhteinen tehtävä on terveyden edistäminen, kuten laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä on määritelty. Oikeudenmukaisessa johtamisessa eri ammattihenkilöiden erityyppinen asiantuntemus on organisaation käytössä. Johtamisen tavoilla voi olla työyhteisön terveyst potentiaalia lisäävä tai kuluttava vaikutus. Ammattiroolien ja vastuunjaon epäselvyys terveydenhuollon toimintayksiköissä johtaa tehottomuuteen, työhyvinvoinnin heikentymiseen ja potilasturvallisuuden heikkenemiseen.

Terveydenhuollossa on toimia, joissa tehtäväkenttä on selkeästi määritelty lainsäädännössä. Esityksessä kuvataan lääkärin lainsäädäntöön perustuvat tehtävät ja työnantajan ja työntekijän roolit ja vastuut lainsäädäntöön ja normipohjaan perustuen seuraavissa toimintaprosesseissa: sairauden määrittely, diagnoosi, hoitopäätös, potilasasiakirjojen laatiminen, kuoleman toteaminen, ongelmatapausten selvitys. Vastuu jaetaan seuraavasti: 1) hallinto-oikeudellinen vastuu, 2) työnantajan vastuu (isännänvastuu) ja 3) rikosoikeudellinen vastuu. Henkilön oikeudellinen vastuu voi olla kaikkia näistä. Se voidaan jakaa seuraavasti: Resurssivastuu, valvontavastuu, perehdyttämisvastuu.

Terveydenhuollon laatu liittyy hoitoprosessien toimivuuteen, missä oleellista on ohjeitten ja toimintatapojen selkeys sekä roolien ja vastuiden tiedostaminen. Oikeudenmukaisesti johdetussa työyksikössä kukin työntekijä tuntee ongelmien ilmetessä sekä toimintaprosessin että oman roolinsa ja toisten roolien vastuut.

16.30–17.00 Pirkko Sandelin (OAMK)

Kertomuksia psyykkisestä väkivallasta terveydenhuollon työ- ja opiskeluyhteisöissä

Tutkimuksessani kuvasin psyykkistä väkivaltaa terveydenhuollon työntekijöiden ja opiskelijoiden kokemuksellisten kertomusten avulla. Terveydenhuollon työ- ja opiskeluyhteisöissä toimivien ihmisten uskotaan eettisten periaatteiden ohjaamina, koulutuksensa ja terveydenhuollon ammattien harjoittamisessa edellytettävien vaatimusten perusteella olevan tietoisia psyykkisen väkivallan luonteesta ja sen merkityksestä ihmisen elämään ja terveyteen, työntekoon ja opiskeluun. Tutkimukset osoittavat kuitenkin, että terveydenhuollon yhteisöissä ilmenee psyykkistä väkivaltaa sekä potilaan ja ammattiauttajan välisessä että henkilökunnan keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimus sijoittuu hoitotieteen ja naistutkimuksen välimaastoon ja sen lähestymistapa on narratiivinen.

Kokosin tutkimusaineiston kahdessa eri vaiheessa vuosina 2002–2006. Ensimmäisen vaiheen aineiston muodostivat terveydenhuollon työntekijöiden ja opiskelijoiden kirjeet. Toisen vaiheen aineiston kokosin keskustelemalla niiden kertojien kanssa, jotka antoivat kirjeissään suostumuksensa ja yhteystietonsa.

Analysoin aluksi alkuperäiset psyykkisen väkivallan kokemukselliset kertomukset soveltaen Labovin (1982) rakenneanalyysin osia, joita olivat orientaatio, menetelmä, arviointi ja ratkaisu. Näin kertomukset pelkistyivät yksilö- ja yhteisökohtaisiksi ydinkertomuksiksi. Yksilökohtaisiksi ydinkertomuksiksi muodostuivat Kertomus haavoittuvuudesta, Kertomus innostuneisuudesta, Kertomus rutiinien kyseenalaistamisesta, Kertomus tulokkuudesta, Kertomus johtajuudesta ja Kertomus tiedostamisesta. Yhteisökohtaisiksi ydinkertomuksiksi muodostuivat Kertomus väsytyksestä työyhteisöstä ja Kertomus työyhteisöstä psyykkisen väkivallan uhrina.

Tämän jälkeen analysoin yksilö- ja yhteisökohtaiset ydinkertomukset Categorical-Content -analyysimenetelmällä muodostaen psyykkisen väkivallan kokonaiskertomuksen. Analysointi sisälsi kaksi vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostin ydinkertomuksista Categorical-Content -analyysimenetelmää käyttäen neljä kertomusta, joiden nimet ovat: Kertomus psyykkisen väkivallan kehittymisestä, Kertomus psyykkisen väkivallan menetelmästä, Kertomus psyykkisen väkivallan seurauksista ja Kertomus psyykkisestä väkivallasta toipumisesta. Edellä mainituista kertomuksista muodostin Categorical-Content -analyysimenetelmää käyttäen edelleen kertomusten sisältöihin liittyvät tarinat.

Categorical-Content -analyysimenetelmän avulla muodostamani psyykkisen väkivallan koko naiskertomus edustaa yleistä tietoa tutkimukseen osallistuneiden terveydenhuollon työntekijöiden ja opiskelijoiden kirjoittamista ja kertomista psyykkisen väkivallan kokemuksellisista kertomuksista. Tämän kokonaiskertomuksen mukaan psyykinen väkivalta kehittyy yhteisöissä, joissa psyykkiselle väkivallalle otollisia olosuhteita ovat yhteisöjen hierarkkiset rakenteet, niiden kielteiset byrokraattiset toiminta- ja johtamistavat sekä talous-

lama ja sen seuraukset. Otollisiin olosuhteisiin kuuluvat myös yhteisöjen muuttuneet arvot. Tällaisissa olosuhteissa psyykkisen väkivallan uhrin, psyykkisen väkivallan käyttäjät ja mukana toimijat muodostavat ongelmallisen vuorovaikutussysteemin. Nämä yhdessä voivat johtaa psyykkisen väkivallan uhrin uuvuttamiseen ja aiheuttaa hänelle kokonaisvaltaisen uupumisen ja loppuun kulumisen tunteen, josta toipuminen on vaikeaa mutta mahdollista. Psyykkisen väkivallan uuvuttamille ihmisille toipuminen merkitsee uuden alun tavoittelemista elämässä, elämän saavuttamista ja sen menettämistä.

Avainsanat: Henkinen väkivalta, kokemukset, narratiivinen tutkimus, seuraukset, toipuminen

17.00–17.30 Pasi Malmi (LaY)

Sosiaalitoimi miehiä syrjivänä matriarkaattina?

Valta, diskurssit ja syrjintä liittyvät toisiinsa. Se sukupuoli, jolla on eniten valta resursseja, kykenee tuottamaan hegemonisia diskursseja, jotka legitimoivat ja luonnollistavat vastakkaiseen sukupuoleen kohdistuvaa suoraa, epäsuoraa ja piilevää sukupuoli syrjintää. Vaikka miehillä on yleensä enemmän valtaa kuin naisilla, sosiaalitoimesta ja terveydenhuollosta sekä eräistä kulttuuri- ja opetustoimen alueista on muodostunut Suomeen matriarkaallinen valtakeskittymä. Tämä ilmenee näiden alojen johtajien, asiantuntijoiden ja työntekijöiden sukupuoli jakaumasta.

Vaikka sosiaalitoimen naiset eivät tahallisesti syrjiskään miehiä, on oletettavaa, että toimialalle muodostuu diskursseja, paradigmoja ja organisaatiokulttuureja, jotka saattavat miespuoliset työntekijät ja asiakkaat tukalaa asemaan. Näistä diskursseista on myös empiiristä näyttöä. Organisaatio kulttuurien syntymekanismia tarkasteltaessa on huomattava, että ne syntyvät monesti ”alhaalta ylöspäin”, jolloin työntekijöiden sukupuoli jakauma vaikuttaa enemmän kuin johtajien sukupuolijakauma tai ministeriön ja Stakesin tasolta annetut ohjeet.

Siitä, että naiset hallitsevat sosiaalitoimen alalla keskeisiä valtaresursseja sekä diskursseja, voidaan johtaa hypoteesi, jonka mukaan miehiin kohdistuu va syrjintä on alalla selvästi yleisempää kuin naisiin kohdistuva. Tasa-arvovaltuutetulle vuosina 1997–2004 tehdyt valitukset ja valtuutetun niissä tekemät ratkaisut ja lausunnot tukevat tätä hypoteesia. Sosiaalitoimen toimi alalla miespuolisella työntekijällä näyttäisi olevan yhdeksän kertaa suurempi todennäköisyys tulla syrjityksi kuin naispuolisella. Myös asiakkaan roolissa miehet näyttävät kohtaavan sukupuolisyryntää selvästi useammin kuin naiset, eivätkä tässä tilastossa ole mukana edes huoltajusuoriat, joita koskeviin valituksiin tasa-arvovaltuutettu ei ole ottanut kantaa.

17.30–18.00 Mari Kangasniemi (OY)

Valta hoitotyön etiikassa

Tässä tutkimuksessa tarkastelen valtaa hoitotyön etiikan tutkimuksessa. Hoitotyön etiikan tutkimuksessa valta liitetään hoitotyöhön hoitajan asiantuntijuuden, puolesta puhumisen ja voimaantumisen kautta. Asiantuntijavalta sisältää asiantuntijuuden, palkitsemisen sekä pakko-, laillisen ja persoonallinen vallan. Puolesta puhumisen käsitteen taustalla on ajatus laillisesta puolesta toimimisesta ja puolustamisesta. Vahvoista potilaan asemaa ja oikeuksia turvaavista laillisista lähtökohdista huolimatta, potilaan katsotaan tarvitsevan puolestapuhujaa, koska hänen autonomiansa on sairauden tai muun syyn vuoksi heikentynyt ja siten hänen oikeuksiensa ja intressiensä huomioiminen vaarantunut. Puolesta puhumista lähellä oleva tai jopa sitä ajankohtaisempi käsite on voimaantuminen, jossa on keskeistä juuri alisteisessa asemassa olevien tilanteen parantaminen. Hoitotyössä voimaantuminen voi tapahtua niin potilaan terveyteen kuin hoitajan professionaaliseen kasvuun ja kehitykseenkin liittyvää voimaantumisenä.

Hoitotyön etiikan tutkimuksessa on tarpeen tarkastella vallan käsitettä laajemmin, koska Vallan käsitteen varsin kapea tulkinta on johtanut siihen, että valta tunnustetaan hoitotyön etiikan tutkimuksissa varsin harvoissa yhteyksissä. Yksi syy tähän lienee käsitteen teoreettisten perusteiden niukkuus: hoitotyön etiikan tutkimuksen vallan käsite on tyypillisesti perustunut länsimaiseen patriarkaaliseen ylivallan käsitteeseen, jonka tunnistaminen ja omaksuminen hoito- ja huolenpitotyöhön on ollut sen soveltumattomuuden vuoksi vähäistä. Siten vallan käsitettä laajentamalla, myös vallan tunnistaminen, näkyväksi tekeminen ja vahvistaminen myös hoitotyön etiikan tutkimuksessa ja sitä kautta hoito- ja huolenpito-työssä voisi olla mahdollista.

10 YLIRAJAINEN SUKUPUOLI? SUKUPUOLEN, KULTTUURIN JA RODULLISTAVIEN KÄYTÄNTÖJEN YHTEENKIETOUTUMIA

KTK128

Koordinaattori: Hanna-Leena Nissilä (OY) ja Laura Huttunen (TaY)

Torstai 15.11. kello 16–18

16.00–16.30 Maija Urponen (HY)

Suomalaisesta Miss Universumista "vain erääksi filippiinittäreksi"

Alustuksessa pohdin sukupuoleen liittyvien käsitysten kiinnittymistä kansallisiin rajoihin ja rodullisiin kategorioihin Armi Kuuselan poikkikansallisen avioliiton ympärillä käydyissä keskusteluissa 1950-luvun alussa. Tarkastelen varsinkin kahta Armin maailmanmatkasta ja avioitumisesta kertovaa kirjaa, joista toisen on kirjoittanut matkan manageri ja toisen Armin vanhempi sisar. Erityisesti managerin kirjassa poikkikansallinen avioliitto näyttäytyy olemuksellisenä muodonmuutoksena -- transnationaalina transformaationa --, jossa suomalainen Miss Universum katoaa "ikuisiksi ajoiksi" ja tilalle astuu "vain eräs filippiinitär". Sisaren kertomuksessa transformatio näyttäytyy hieman toisin ja koskee identiteettien lisäksi sisarten välistä suhdetta. Alustuksessa hahmotan näiden kahden transformaatiokertomuksen risteyskohtia ja eroja erityisesti siltä kannalta, mitä "ylirajainen sukupuoli" saattaisi tässä tapauksessa tarkoittaa.

16.30–17.00 Taru Kuusisto (TY)

Suomalais-italialaiset parisuhteet suomalaisen sukupuolijärjestelmän haastajina

Ovatko italialaiset miehet rantaleijonia? Onko rantaleijonan valitseva suomalainen nainen blondi? Miksi blondin ja rantaleijonan suhde nähdään kielteisesti leimattuna?

Tarkastelen suomalaisuuden ja suomalaisen sukupuolijärjestelmän rakentumista monikulttuuristen parisuhteiden kautta. Pohjana on sosiologian opinnäytteeksi valmistunut haastattelututkimus italialaisen puolison valinneiden suomalaisnaisten kokemuksista. Haastatteluissa selvitettiin, millaisia stereotyyppisiä näihin parisuhteisiin Suomessa liitetään ja miten naiset itse määrittelevät suhdettaan stereotyyppisiin oletuksiin.

Stereotyyppioissa näkyy etnisyyden ja sukupuolen yhteen kietoutuminen, eli oikeanlaisesta sukupuolijärjestelmästä tehdään etninen merkittäjä meidän ja muiden välille. Sekä italialainen mies että hänet valinnut nainen määrittyvät toiseudeksi suomalaisen sukupuolijärjestelmän normiin verrattuna. Stereotyyppioilla toiseutta edustavista parisuhteista otetaan kantaa siihen, millainen suomalaisen parisuhteen tulisi olla ja mikä on naisen paikka suomalaisessa sukupuolijärjestelmässä. Kielteisesti leimaavat mielikuvat suomalais-italialaisista parisuhteista liittyvät erityisesti oletuksiin joko niiden liiallisesta patriarkalisuudesta tai toisaalta naisten liiallisesta aktiivisuudesta puolison valinnassa oman ryhmän ulkopuolelta. Käsitteillä siis määritellään naiselle soveliaan toiminnan rajoja myös tavanomaisessa yksikulttuurisessa sukupuolijärjestelmässä ja ihanneparisuhteessa.

17.00–17.30 Helena Oikarinen-Jabai (Taik)

Pohdintaa erilaistamisen paikallistuneista käytänteistä ja niiden kuvaamisesta

Puheenvuorossani avaam Gambian ja Suomen välimaastoissa liikkuvien väitöstyöhöni liittyvien tekstien pohjalta sukupuolen kategorioita ja niiden transformaatioita tutkimuskeskusteluissa. Tarkastelen rodullistamisen kontekstuaalisuutta versus universaalisuutta. Erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa etnisoiminen, toiseuttaminen ja erilaistaminen saavat toisistaan poikkeavia muotoja. Pohdin erityisesti Suomen näkökulmasta erilaistamisen taustoja ja käytänteitä. Ovatko ne täysin linkittyneet länsimaisesti universaaleihin uskomuksiin vai onko niillä paikallisia ulottuvuuksia? Mitä tapahtuu tutkijan haravoidessa ja tulkitessa kansallisia ja transnationaalisia aineistojaan ja teorioita?

Tarkastelen myös kokeellisen tutkimuskerronnan merkitystä kulttuuristen välitilojen raottajana.

17.30–18.00 Hanna-Leena Nissilä (OY)

Kirjailija identiteettiään puolustamassa – Ranya ElRamly ja *Auringon aseman* mediavastaanotto

Esityksessäni tarkastelen Ranya ElRamlyn (nyk. Paasonen) vuonna 2002 ilmestyneen *Auringon aseman* mediavastaanottoa ja siinä ilmennyt eksotisointia ja stereotyyppisointia. *Auringon aseman* ilmestyttyä suuri osa median huomiosta kiinnittyi kirjailija ElRamlyn taustaan ja hänen suhteeseensa Suomeen ja hän päätyikin haastatteluissa kertomaan lapsuudestaan, ”erilaisuudestaan” ja puolustamaan identiteettiään.

Kirjallisuuden- ja kulttuurintutkimuksen väitöskirjatyöhöni perustuvassa esityksessäni keskeisiä kysymyksiä ovat: Millaisia diskursseja ja representaatioita suomalaisuudesta

mediatekstit tuottavat? Millä tavalla sukupuoli representoituu ja merkityksellistyy vastaanoton teksteissä? Millainen on se identiteetti, jota ElRamly puolustaa?

Tarkastelen lehtihaastatteluihin ja Elramlyn itsensä kirjoittamiin kolumneihin perustuvaa aineistoani Norman Faircloughin (1997) mukaisesti diskurssianalyysin avulla. Representaation käsite esiintyy tarkastelussani Stuart Hallin (1997) esittämässä konstruktivistisessä merkityksessä. Analyysin välineenä toimii myös kehyksen käsite: henkilöhaastattelut ja myös kirjailijahaastattelut on aina kehystetty jollakin tavalla ja niihin on valittu tietty näkökulma.

Perjantai 16.11. kello 9–11

9.30–10.00 Jaana Vuori (TaY)

Sukupuoli, perhe ja kansalaisuus maahanmuuttajatyön käytännöissä

Pohdin esityksessäni sitä, miten sukupuoleen ja perheeseen liittyviä eroja ymmärretään ja käsitellään viranomaisten työssä maahanmuuttajien kanssa. Annan esimerkkejä siitä miten ”perheenpäistä” ja ”kotiäideistä” puhutaan työntekijöiden haastatteluissa, miten heidän hahmonsensa rakentuvat institutionaalisissa yhteyksissä, esimerkiksi eri viranomaisten työnjaossa ja tietojärjestelmissä, sekä miten heidän kuviensa varaan rakennetaan etnisyyttä maahanmuuttajatyön opasteksteissä.

Tutkimukseni aineisto koostuu 1) työntekijöiden haastatteluista maahanmuuttajille suunnatuissa erityispalveluissa (sosiaalityössä, terveydenhuollossa ja asioimistulkkauksessa) sekä kulttuurityössä ja hallinnossa, 2) Havainnoinneista asiakastilanteista sosiaalityössä sekä joissakin satunnaisemmissa tilanteissa joissa työntekijät ja asiakkaat kohtaavat, 3) osallistuvasta havainnoinnista kolmannen sektorin projektissa sekä 4) julkisista teksteistä, jotka liittyvät maahanmuuttajatyöhön. Tutkimus on osa Suomen Akatemian projektia Erot perheissä.

10.00–10.30 Sirpa Varis (JoY)

Resurssikeskusten merkitys maaseudun naisten yrittäjyyden ja työllisyyden tukemisessa

Suomessa ja muissa Euroopan maissa on perustettu alueellisia naisten resurssikeskuksia, joiden avulla edistetään naisten yrittäjyyttä ja osallisuutta yhteiskunnalliseen toimintaan. Women in net -hankkeen avulla perustettiin Eurooppaan naisten resurssikeskusten verkosto. Tässä yli rajojen verkostomaisesti toimivassa hankkeessa oli mukana naisia yhdeksästä eri

EU-maasta. Hankkeen aikana tuotettua dokumenttimateriaalia käytetään aineistona tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksessa tarkastellaan sukupuolinäkökulmasta resurssikeskusten merkitystä maaseudun naisten yritystoiminnan ja työllisyyden tukemisessa, sekä tasa-arvon edistämiseksi Euroopan eri alueiden välillä. W.in.net -hankkeessa tuotettua aineistoa käytetään taustamateriaalina kontekstoimaan tutkimus Eurooppalaiseen yhteyteen, naisyrityttöisyyteen sekä sukupuolinäkökulmaan. Tutkimuksessa tarkastellaan paikallisella tasolla Pohjois-Karjalassa toimintansa lopettanutta naisten voimavarakeskus Karellia. Karellin toimintaan osallistuneiden henkilöiden subjektiivisia kokemuksia tuodaan esille haastatteluiden avulla. Tarkoituksena on selvittää, minkälaisen tukirakenteen naisten voimavarakeskus muodosti pohjois-karjalaisille naisille verkostoitumisen kautta. Tutkimuksessa selvitetään myös sitä, mitkä tekijät johtivat maakunnallisella tasolla toimivan naisten resurssikeskuksen toiminnan lopettamiseen. Teoreettiseen lähestymistapaan saadaan viitteitä rationaalisen valinnan teoriasta, tarkemmin sosiaalisen pääoman, siihen läheisesti liittyvän yhteisöllisyyden ja verkostojen sekä voimaantumisen kautta. Lisäksi tutkimuskäsitteenä käytetään naiskansalaisuuden käsitettä.

10.30–11.00 Laura Huttunen (TaY)

Kotitalo Bosniassa, arki Suomessa: Paluun sukupuolittuminen bosnialaisessa diasporassa

Lähden liikkeelle minua askarruttavasta empiirisestä havainnosta: miksi näyttäisi siltä että Bosniasta pakolaisina suomeen tulleet miehet ovat innokkaampia palaamaan Bosniaan kuin naiset? Olen tehnyt vuodesta 2001 etnografista tutkimusta Suomessa asuvien bosnialaisten parissa kiinnittäen erityistä huomiota diasporisiin, valtioiden rajat ylittäviin suhteisiin ja käytäntöihin. Olen tehnyt kenttätöitä sekä Suomessa että Bosniassa. Parin viime vuoden aikana olen keskittynyt paluumuuttoon liittyviin kysymyksiin.

1995 solmitun rauhansopimuksen jälkeen alle puolet kaikista pakolaisina maasta lähteneistä on palannut Bosniaan, Suomeen tulleista vielä vähemmän. Syyt paluun hankaluuteen ovat moninaisia. Paluusta puhuminen ja paluun suunnittelu on kuitenkin yleistä bosnialaisten parissa. Puhe paluusta näyttää kuitenkin sukupuolittuvan kiinnostavalla tavalla. Sekä haastattelu- että havaintomateriaali kertovat siitä, että miehet tuntuvat satsaavan sekä symbolisesti että konkreettisesti/ materiaalisesti enemmän Bosniaan paluuseen kuin naiset, vaikka poikkeuksiakin toki on. Kontekstoin tätä havaintoa sukupuolen saamiin merkityksiin sosiaalisissa käytännöissä ja arjessa yhtäältä Suomessa, toisaalta Bosniassa. Pohdin talojen perimisen sukupuolittuneisuutta Bosniassa, arjen työnjakoa sekä yksityisen ja julkisen sukupuolittuneita merkityksiä sekä hyvinvointivaltion merkitystä naisten ja miesten arjessa.

11 YRITTÄJYYS, EROT JA TALOUDEN VALTA

KTK210

Koordinaattori: Sari Mononen (HY) ja Maija Korhonen (JoY)

Vain torstaina 15.11. kello 16–18

16.00–16.25 Tanja Manner-Raappana (LaY)

Nuorten minäbrändäys

Brändit ja mainonta tarjoavat itsensä ilmaisemistapaa etsiville nuorille erilaisia elämäntapoja ja sukupuolittettuja identiteettejä, joiden kautta he voivat osallistua valtavirtaan tai tuottaa vastarintaa toimimalla toisin. Väitöstutkimuksessani tarkastelen nuorten minäbrändäystä, mainonnan nuorille tarjoamia sukupuolittuneita identiteettejä ja niiden mahdollistamia toimijuuksia. Minäbrändäyksellä tarkoitan tuotemerkkien kulutuksella ja niihin liitettyjen merkitysten välittämällä tapahtuvaa subjektiviteetin rakentamista. Identiteettien rakentamista ja sosiaalisiin yhteisöihin kuulumista toteutetaan kuluttamalla tuotteita ja ”leimautumalla” niiden merkityksin. Valtakulttuuri ohjaa tyttöjä ulkonäön ehostamisen ja shoppailun pariin ja poikia autoilun ja urheilullisten harrastusten pariin. Sukupuolen esittämisen hallitsevat muodot usein peittävät alleen marginaaliset esitykset ja ylläpitävät heteronormatiivista järjestystä ja ajattelutapaa. Tästä syystä on mielenkiintoista kysyä nuorilta itseltään, miten he mainonnan tarjontaa ja tuotemerkkejä hyödyntävät itsensä ilmaisussaan. Aineistoni koostuu sekä nuorille suunnatuista mainoksista että nuorten haastatteluista.

Työryhmäesityksessä tarkastelen mainosten nuorille tarjoamia positioita ja pohdin koehaastatteluesimerkein minäbrändäyksen merkitystä nuorten elämässä sekä nuorten suhdetta mainosten kuvakulttuuriin ja brändien rakentamiseen. Miten nuoret hyödyntävät tuotemerkkien merkityksiä ja miten mainonnassa esitetyt positiot määrittävät nuorten toimijuutta? Samalla pohdin aineistojen toimivuutta nuorten minäbrändäyksen tarkastelussa.

16.25–16.50 Seija Keskitalo-Foley (LaY)

Naisten yrittäjyyskoulutusta koskevat diskurssit – feministisiä näkökulmia aikuiskoulutus- ja aluepoliittisiin teksteihin

Tarkastelen alustuksessani lappilaista naisyrittäjyyskoulutusta taustoittavia diskursseja. Suomessa meneillään olevalla taloudellisella ja yhteiskunnallisella muutoksella on ollut Lapille monenlaisia seurauksia. Muutoksella on sukupuolistunut luonne; naisten työmahdollisuudet palkansaajina ovat huonontuneet, ja muuttotappion vuoksi naisten määrä vähennee lappilaisella maaseudulla. Yrittäjyyttä on tarjottu ratkaisuksi, jolla sekä yksilöt että

koko yhteiskunta voi sopeutua epävakaiden työmarkkinoiden muutokseen (Koski 2004). Lappilaisten naisten kannustaminen yrittäjyyteen voidaan nähdä osana tätä politiikkaa.

Tarkasteluni aineistona ovat erityisesti aihetta koskevat koulutus- ja aluepoliittiset tekstit. Tutkin diskursseja hallinnan (ks. Rose 1992) käsitteen inspiroimana. Hallinnalla viitataan tässä erityisesti poliittiseen ulottuvuuteen, keinoihin, joilla eri auktoriteetit pyrkivät vaikuttamaan ihmisten ajatteluun ja toimintaan. Pohdin alustuksessani, millaiset diskurssit jäsentävät aikuiskoulutuspolitiikkaa kansallisella ja alueellisella tasolla sekä miten sukupuoli suhteutuu niihin.

16.50–17.15 Petra Merenheimo (LaY)

Naiset kilpailijoina Lapin sosiaalipalvelumarkkinoilla

Joidenkin arvioiden mukaan naisten yritykset sijoittuvat usein nk. matalatuottoaloille, joilla pääpaino on enemmän työllistymisellä kuin kasvuyrittäjyydellä. Julkisessa keskustelussa tämä selitetään usein naisten alemmalla riskinottokyvyllä ja -halukkuudella. On kuitenkin havaittu, että naiset pyrkivät miesten tavoin kasvattamaan yritystoimintaansa, ja että yritysten kokoerot selittyvät ennemminkin sukupuolittain eriytyneillä toimialoilla ja niiden toimintaedellytyksillä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on löytää naisten resursseja, jotka muodostavat heidän kilpailuetunsa kehittyvillä sosiaalipalvelumarkkinoilla. Tutkimuksessa sukupuoli nähdään lähtökohtana selityksen sijaan.

Tutkimuksessa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin: minkälaisia resursseja ja strategioita sosiaalipalveluyrittäjinä toimivilla naisilla on? Minkälaisia kilpailumieltymyksiä ja -käytäntöjä heillä on? Pohjoisen toiminta-alueen konteksti jyrkkine demografisine muutoksineen korostaa toimialan suuntausta.

Aineisto tätä tapaustutkimusta varten kerätään Lapissa etnografisin menetelmin. Tarkoituksena on löytää tekijöitä, jotka muovaavat naisten kilpailuetuja ja -mieltymyksiä.

17.15–17.40 Maija Korhonen (JoY) ja Katri Komulainen (JoY)

Sukupuoli, luokka ja mahdolliset minät nuorten yrittäjyystarinoissa

Esityksessämme tuomme esiin tuloksia hankkeesta, jossa tutkitaan sitä, millaisia koulutettavuuden ja kyvykkyyden tulkintoja uudessa koulutuspolitiikassa ja yrittäjyyskasvatuksessa rakentuu. Aineistonamme ovat nuorten yrittäjyysaiheiset kirjoitelmat ja heidän kuvittelemansa ”mahdolliset minät”, jotka on tuotettu osana *Yritys Hyvä!* -kirjoituskilpailua vuosina 1986–2006. Keskitymme tarkastelemaan nuorten tarinoissa rakentuvia sukupuolittuneita ja

luokkaerityisiä sankaruuden malleja, yrittäjyyden aloja sekä näihin liittyviä kyvykkyystulkintoja. Tarkastelemme tutkimustuloksiamme muutoksen ja pysyvyyden näkökulmasta: yhtäältä vertaamme eri aikoina tuotettuja kirjoituksia ja toisaalta tarkastelemme kirjoituskilpailua toistavana kasvatuksena, jossa vain tietynlaisia mahdollisia minuuksia palkitaan.

17.40–18.00 Sari Mononen (HY)

Yrittäviä kansalaisia rakentamassa

Väitöskirjani aihe on koulutuksen alueella käytetyn "yrittäjyyspuheen" kriittinen tutkiminen. Yrittäjyyskasvatus on osa suomalaista koulutuspolitiikkaa, ja sitä on opetussuunnitelman mukaan opetettava kaikilla koulutusasteilla. Yrittäjien määrän kasvattaminen ja yrittäjyysshengen luominen on myös osa niin Suomen kuin EU:nkin työvoima-, koulutus ja sosiaalipolitiikkaa.

Yrittäjyyttä sekä siitä johdettuja käsitteitä (yrittäjämäisyys, yrittävyys, sisäinen yrittäjyys) käytetään hyvin erilaisissa ja osin myös uusissa konteksteissa: se esimerkiksi kuvaa opetussuunnitelmassa hyvää oppilasta, siitä puhutaan kansallisen talouden pelastuksena sekä yksilöllisen kehityksen huipentumana. Vaikka eri puheissa yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus rakentuukin eri tavoin – kuten koulutuspolitiikassa ja opettajien puheessa – yrittäjyys kantaa usein mukanaan humanismin, vapaan markkinatalouden ja kapitalismin käsityksiä rationaalisuudesta, demokratiasta, vapaudesta ja tasa-arvoisuudesta – feminististen taloustieteilijöiden käsittein näissä tarinoissa seikkailee Homo Economicus. Tarkastelen väitöskirjassani lähemmin näitä puhetapoja dekonstruktion ja "väärin lukemisen" kautta. Keskeisiä välineitäni analyysin teossa ovat subjektiviteetin ja vallan käsitteet, joiden kautta pääsen kirjoittamaan yrittäjyyspolitiikan käytäntöjen mentaliteeteista, tekniikoista ja rationaliteeteista.

Luen yrittäjyyttä koskevia poliittisia papereita, oppimateriaaleja, opettajien ja nuorten yrittäjien haastatteluja poststrukturalistisen feministisen teorian kautta. Käytännöt, totuudet, tiedot, uhat, pelot, tavoitteet ja lupaukset tulevat luoduiksi subjekteille käytettävissä olevien diskurssien kautta. Tutkimuskysymykseni koskevat sitä, millaisiin diskursseihin yrittäjyyden poliittiset tekstit sekä oppimateriaalit nojautuvat; kuinka aihetta opettavat opettajat käyttävät ja neuvottelevat näiden puhetapojen kanssa; ja kuinka nuoret yrittäjät, jotka eivät mahdu tieteellisessä kirjallisuudessa rakennetun yrittäjän positioon, neuvottelevat ja kertovat subjektiviteettinsa. Minua kiinnostaa myös genealoginen lähestymistapa aiheeseen.

Tässä paperissa tuon keskusteluun havaintoja yrittäjyyskasvatuksen opettajien sekä nuorten yrittäjien haastatteluista – mietin sukupuolen rakentumista näissä haastatteluotteissa.

12 GLOBALIZATION, NEOLIBERALISM AND THE STATE OF WOMEN'S RIGHTS

KTK210

Coordinator: Kaarina Kailo (University of Oulu)

Only on Friday 16.11. at 9–11

9.00–9.25 Genevieve Vaughan (USA/Italy)

Introducing the Gift and Feminists for a Gift Economy, an international women's alliance aimed at replacing the neoliberal ideology through a radically alternative worldview

The workshop provides an opportunity for me to introduce the key notions of the Gift Economy (Vaughan 1997) and to circulate the various books and publications that have come out of the women's network. They attest to the transformative power of the women's hidden economic paradigm in its various manifestations.

9.25–9.50 Hilikka Pietilä (University of Helsinki)

The Constant Imperative: Provisioning by Cultivation and Households – “Ontological presuppositions” of Economics?

The whole human economy should be seen from a subsistence perspective, where “cultivation” takes precedence over “extraction”, and the household stands at the centre of economic provisioning.

Our analysis shows that the household is – and has always been – functioning as the basic unit of the human economy. The household serves people instead of using people as labour and consumers. By recognizing this, we can turn conventional patriarchal economics right side up.

Also the commodity economy - production, industry, trade, and transportation – should operate with a view to serving human needs and preserving natural resources. This is where we distinguish between “the cultivation economy” and “the industrial extraction economy”. The cultivation economy through its interaction of human culture and living nature is essential for all human life. The prerequisites for survival of humanity are a healthy living nature to produce food, raw materials and energy for human needs and households to procreate and nurture human life.

It is this material base that makes the monetized, industrial economy possible.

Neoliberal economics is imposing the terms of the market on cultivation and household economies, which is fatal for these vital components of the human economy. Feminist-ecological economics is the only holistic approach to economics; it stands as a challenge to economics to evolve a comprehensive model for harmonious co-operation of three basic and distinct components of human economy.

9.50–10.15 Rauna Kuokkanen (Sami University College, Norway)

The Logic of the Gift and Academic Discourses: What Kind of Responsibility?

My paper discusses the logic of the gift embedded in indigenous philosophies as a paradigm shift in the academy. The dominant paradigm highlighting the importance of exchange has made the gift of indigenous epistemes (i.e., worldviews or philosophies) impossible in the academic world, among other places. In the current system, indigenous epistemes are not regarded as gifts but something else such as intellectual property. The basic premises of the exchange paradigm are manifested in the one-sidedness and unilaterality of academic discourses that are usually thoroughly self-oriented without attention – that is, ‘responsibility’ – to the other. Without a logic rooted in responsibility and reciprocity, it is easy to exploit and misuse the gift, as is the case with indigenous epistemes that have been increasingly commodified and appropriated by the global capitalism that has developed new, powerful tools such as intellectual property regimes for further increasing corporate monopolies and consolidation of profit. The gift may also threaten the hegemony and hierarchy of epistemes which serve certain interests.

10.15–10.40 Teivo Teivainen (University of Helsinki)

Contributions of Feminisms to Critical Studies of Capitalist Globalization

The aim of my paper is to consider the ways in which feminist research has paid attention to the boundaries of the political and how this can be useful for critical studies of capitalist globalization in contexts that are not limited to gender research.

Tiina Vainio (University of Helsinki)

Taboo of feminist economics in Finland (No presentation)

The neo-liberal analysis of economics provides many sources for feminist economics. It is also an ideological frame for understanding the phenomenon of what is known as economy. The 'for and against' debate of economic liberalism, which frames the issues of both globalization and various phenomena of poverty, is no single-minded bedfellow to begin with. My research goes beyond the phenomenon of an economy. Yet, I also find it troublesome that something like neo-liberalism seems to be the one and only governmental vehicle to ride west, not only in the U.S. but also in Finland. In order to participate in "The Banana Republic Finland?" discussion, I present some choreographic moves for an economic analysis by referring to the taboo of feminist economics in Finland as a cast for the dramaturgy of economics in the play of life.

13 "HOITSUKOULUSTA HUIPULLE, SEMINAARISTA SIKARIPORTAASEEN?" AMMATISSA TOIMIMINEN JA VALTA

KTK108

Koordinaattori: Seija Jalagin (OY) ja Marianne Junila (OY)

Vain perjantaina 16.11. kello 9–11

9.15–9.50 Heini Hakosalo (OY)

Rivit kiinni. Ammatillinen vallanjako ja sukupuoli 1900-luvun alun lääketieteessä

Esitelmä lähtee liikkeelle vertailevasta katsauksesta 1900-luvun alun lääkärintyöhön. Se paikantaa tärkeimmät ammatillisen vallan keskittymät lääkärintyön kentällä ja tarkastelee varhaisten naislääkärien asemaa tällä kentällä. Esimerkkinä toimivat Saksa, USA ja Suomi. Ammatillinen vallan tihentymät osuivat eri maissa jossain määrin eri osiin lääkärintyön kenttää. Naisten toimintaedellytykset olivat kuitenkin kaikissa tapauksissa heikoimmat siellä mihin ammatillinen valta kulloinkin oli keskittynyt, riippumatta siitä mikä osa lääkärintyön kenttää oli kyseessä. Keskeinen vertailevasta katsauksesta nouseva argumentti tai havainto on, että siellä missä ammatillista valtaa on eniten, rivit sulkeutuvat tiukimmin ulkopuoliseksi koetuilta ryhmittä, esimerkiksi naisilta.

Havainto sinänsä ei ole yllättävä, mutta sillä on kiinnostavia implikaatioita naishistorian kannalta. Ensiksikin se muistuttaa siitä, ettei ole olemassa yhtä yleispätevää, siis kaikissa historiallisissa konteksteissa ilman muuta toimivaa indikaattoria naisten ammatillisen vallan tai vallattomuuden mittaamiseksi. Ammatillisen vallanjaon tutkimuksen pitäisi siis lähteä liikkeelle kysymällä, kuka ammatillista tai institutionaalista valtaa ammattikunnan tai vaikkapa instituution sisällä todella käyttää, eikä olettaa tätä ennalta tiedetyksi.

Toisekseen havainto kyseenalaistaa väitettä jota viimeisen sadan vuoden aikana on yhä uudelleen käytetty selittämään ja osin myös oikeuttamaan naisten aliedustusta eri ammatillisen kentän alueilla, nimittäin väitettä, jonka mukaan naisten etenemisvaikeudet esimerkiksi tietyllä lääketieteen erikoisalalla johtuvat naisten konstitutionaalisista ominaisuuksista. Siinä missä 1900-luvun alussa voitiin puhua esimerkiksi naisilta puuttuvasta neroudesta, nykyisin voidaan vedota vaikkapa eroihin miesten ja naisten aivojen rakenteessa ja toiminnassa. Jos ammatillisen kartan valkoiset läikät (ne alueet joilla naisten toimiminen ja eteneminen on ollut erityisen vaikeaa tai mahdotonta) ovat vahvasti kontekstisidonnaisia, kuten edellä on esitetty, niitä ei voida selittää eikä oikeuttaa vetoamalla sukupuolten oletettuihin universaaleihin ominaisuuksiin.

9.50–10.25 Ulla Kiviniemi (JY)

Käsityö ja sukupuoli koulussa

Suhteeni käsityöhön on tietyllä tapaa ongelmallinen... Sitä (tekstiilityötä) pidetään yleisesti ottaen naismaisena, vähemmän arvostettuna kuin miehisenä pidettyä teknistä työtä. Se on vaikuttanut omaan asennoitumiseen sitä kohtaan jo vuosikymmenet ja asennetta on vaikea muuttaa hetkessä. Koulu heijastaa yhteiskunnan arvostuksia, joten miespuolista tekstiilityönopettajaa pidetään normista poikkeavana. On helpompi sopeutua kuin taistella vallitsevia käytänteitä vastaan. Pidän tekstiilityötä kuitenkin tärkeänä aineena, varsinkin nykyisessä kulutusyhteiskunnassa, jossa vanhaa ei korjata vaan ostetaan uutta. Kestävän kehityksen kannalta yhtälö on mahdoton.

– Luokanopettajaksi opiskeleva mies

Maatalousyhteiskunnassa jokapäiväinen elämä limittyi vuodenkiertoon, jolloin kaikki työt määräytyivät maataloustuotannon mukaan. Käsityöt olivat osa omavaraistaloutta, talon työt jakautuivat vahvasti sukupuolen mukaan ja käsityön tekeminen siirtyi mallioppimisen kautta jälkipolville. Yhteiskunnan muuttuessa jokapäiväinen elämä ja tekeminen muuttuivat: verstaat ja työkalut, tekstiilimateriaalit ja työvälineet katosivat kotipiiristä ja käsityökasvatus siirtyi kouluun.

Ennen teollistumista koulun käsityö-oppiaine painotti työkasvatusta. Tekstiilityö edisti käytännön taitojen oppimista ja teknisen työn tarpeellisuus liitettiin maatalouskulttuurissa tarvittaviin arkielämän taitoihin. Myöhemmin käsityöaineita perustelivat ammatinvalinnan ja työelämän painotukset. Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean (1970) teksteissä käsityönopetuksen suurena rasitteena pidettiin sen jakautumista sukupuolten mukaan tyttöjen ja poikien käsityöhön. Opetussuunnitelmauudistuksessa käsityö-oppiaine muuttui: kahtena ensimmäisenä kouluvuotena se järjestettiin samansisältöistä kaikilla oppilaille ja kolmanelta luokalta alkaen oppilaat valitsivat joko tekstiilityön tai teknisen työn. Toimintatapaan liittyi kuitenkin lukukauden mittainen tutustumisjakso toiseen käsityön oppisisältöön. Peruskoululaki (1999) yhdisti teknisen työn ja tekstiilityön oppiaineeksi käsityö, johon kuuluu tekstiilityön ja teknisen työn oppisisältöjä, joita kaikki oppilaat opiskelevat yhtä paljon neljänä ensimmäisenä kouluvuonna. Sen jälkeen kullakin oppilaalla on mahdollisuus valita omia taipumuksiaan ja mieltymyksiään vastaava käsityön oppisisältö.

Perinteisesti luokanopettajakoulutuksessa on ollut miesopiskelijoita noin viidennes. Kevään 2007 opiskelijahaussa valintakokeita muutettiin valtakunnallisesti tavoitteena mm. hakijapohjan laajentaminen ja uusien ylioppilaiden sisäänoton lisääminen. Ammatti ei tunnu kiinnostavan miehiä, sillä muutokset lisäsivät valtaosaltaan naishakijoiden määrää ja osassa opettajankoulutuslaitoksia sisään otettujen miesten määrä väheni. Koulumaailman painotukset ja koulussa hankitut kokemukset muokkaavat osaltaan kasvavien arvomaailmaa ja toimimisen tapoja ja saattavat myöhemmin sävyttää jopa ammatinvalintaa. Luokanopettaja-

koulutuksessa sekä mies- että naisopiskelijat saavat pätevyyden opettaa käsityön (sekä tekstiilityön että teknisen työn) oppisisältöjä alakoulussa, mutta halu ja taito opettaa käsityöaineita motivoivasti ja innostavasti vaihtelevat suuresti valmistuneiden joukossa. Julkiseen keskusteluun nousee tuon tuostakin vaade tai toive saada rekrytoitua lisää miehiä kasvatusalalle – pitäisikö opettajakunnan ja muiden ammattikuntien rakennetta pyrkiä muuttamaan innoittamalla tyttöjä jo alakoulussa teknisille aloille tai poikia hoiva- ja kasvatusalalle?

10.25–11.00 Mervi Autti (LaY)

”Meidän mitättömät minämme” vastaavat mestarivalokuvaajalle

Valokuvauksen kirjoitettu historia on pääosin miehistä mestariuden kuvaamista, ja naisvalokuvaajien osaksi on jäänyt sivulauseissa näyttäytyminen tai heidän unohtamisensa. Kuitenkin heitä jo 1800-luvun loppupuolella oli noin kymmenesosa alalla toimijoista, sillä valokuvaajan työtä pidettiin arvostettuna, kunniallisena ja taiteellisena käsityöammattina. Valokuvaajan ammatti naisistui nopeasti niin Suomessa kuin muuallakin Pohjoismaissa. 1920-luvun alussa Suomen Valokuvaajain Liiton jäsenistä puolet oli naisia. Perhe-elämä ja ansiotyö eivät sopineet yhteen, ja suuri osa naisvalokuvaajista ja muista valokuvaamojen työntekijöistä oli naimattomia. Esimerkiksi 1920–1930-luvulla naisten määrä valokuvaamoapulaisista oli peräti 90 %. Naisvalokuvaajien toimet olivat maskuliinisena nähdyn ”apparaatin”, kameran hallinnan ja käytön kautta sukupuolirajoja rikkovia.

Miesvalokuvaajat tunsivat välillä syvää huolta naisten suuresta määrästä alalla, ja siitä esimerkkinä on *Suomen Valokuvaaja* -lehdessä käyty mielipiteenvaihto vuosina 1923 ja 1924. Nimimerkki N. N. piti naisia pintapuolisina, aikaansaamattomina, huolimattomina, edesvastuuttomina ja epäitsenäisinä hintojen polkijoina. Hän tölväisee kirjoituksessaan erityisesti ”yksinäisiä” naisia. N. N. sai vastaukset kahdelta naisvalokuvaajalta: nimimerkeiltä S. ja Skrapo. Skrapolle kävi niin, että ”kun N. N.:n kirjoitusta luin rivin, luin kaks’ vereni tunsin kuumemmaks”, nimimerkki S. taas valitsi kirjoituksessaan sovittelivamman linjan.

Tässä esityksessä pohdin diskursiivisen luennan kautta, miten naiset määrittelevät itse oman toimijuutensa valokuvausalalla em. mielipidekirjoitukset (3 kpl) aineistonani.

Jaana Loipponen (Lahden ammattikorkeakoulu)

Peili, kampa, täytekakku ja hulluna huulikiiltoon – ammatillisen asiantuntijuuden rakentumisesta ja opettamisesta (Ei puheenvuoroa)

Keväällä 2007 haettiin ekonomiopiskelijoita ilmoituksella, jonka otsikkona oli: ”Haluatko olla täydellinen nainen?”. Kuvassa oli kolme Charlien enkeleiden näköistä naista, jotka pitelivät käsissään peiliä, kampaa ja täytekakkuja. Mainoksen naiskuva, ja yleensä ihmiskuva, herätti kysymyksiä. Työvälineinä kuvan objektit eivät viestineet sisältöosaamisesta, vaikka töissä saisikin olla kaunis ja syödä täytekakkuja (kollegan syntymäpäivät?). Kuva johti pohtimaan sitä, mitkä ovat liiketoimintaosaajan taidot ja mikä on sellaista koulutusta, jossa hän saa tarvitsemiaan taitoja.

Ammattikorkeakouluista valmistuneiden ammatteja tarkasteltaessa kävi ilmi (kevät 2007)–kun noin puolet tutkituista on nuoria ja vielä lyhyen aikaa töissä olleita–että etenkin naistradenomeista suuri osa päätyy työntekijätason ammatteihin, esimerkiksi myyjiksi ja puhelinvaihteenhoitajiksi. Miehet sijoittuvat todennäköisemmin kuin naiset johtajiksi ja asiantuntijoiksi. Tämä on hankalaa luettavaa liiketaloutta opettavalle ja opiskelijoita juuri asiantuntijatehtäviin kouluttavalle. Onko koulutuksen piiloutuneena jotain sellaista, kaiken muun sukupuolten eriarvoisuuteen liittyvän rakenteellisen säälän päälle, joka ei kannusta naisopiskelijoita hakeutumaan koulutustaan vastaavaan työhön.

Palasin liiketalousympäristöön opettajaksi lähes viiden vuoden tutkimustauon jälkeen. Huomasin, että minusta oli tullut poissaoloni aikana ”vanha tati”; minua hämmensivät ”tyttöjen”, eli reilusti kaksikymppisten liiketaloutta opiskelevien nuorten naisten kuvaukset itsestään, kun eräässä projektissa osa heistä ilmoitti olevansa ”hulluna huulikiiltoon” (avoin saitti). Pohdin, pitäisikö minun muistuttaa heitä myös CV:n rakentumisesta ja referensseistä. Puhuin sitten tavoista vaikuttaa koulutuksen mukaiseen työhön pääsemiseen. Eräs opiskelijoista tuhahteli ja sanoi, että se on itsestä kiinni. Hän ei ymmärtänyt ainaista naisasian esiintuomista. Hän oli itse lukenut kahvihuoneen pöydälle kollegalta vahingossa jääneen palkknanauhan ja mennyt heti pomolta vaatimaan itselleen samaa palkkaa, jonka saikin. Kollega oli mies, hän oli nainen. Kysyin, mitä hän arveli lopputuloksen kertovan.

Päädyin rakentamaan tutkimusta siitä, miten ammatillinen asiantuntijuus rakentuu ja miten minä opettajana ja ohjaajana tuotan sen pitkospuuta. Mietin, miten voisin ottaa opetuksessa erityisesti huomioon naisnäkökulman. Teen yhteistyötä lahtelaisten yrittäjänaiesten kanssa. Haastattelen heitä yrittäjyydestä ja johtajuudesta, ja valmistan kohtaamisista opetusmateriaalin, jota käytän johtamisviestinnän ja esimiestyön kursseillani, joilla haastatellut naiset myös osallistuvat opetuskeskusteluun. Tarkoituksena on avata näkökulmia jo oppimisprosessien aikana siihen, miten valmentaa naisia johtajuuteen ja asiantuntijuuteen. Naisten johtamat yritykset on todistettu kannattavammaksi kuin miesten (Kotiranta, Kovalainen, Rouvinen 2007). Tämä tulos voisi kannustaa kursseille osallistuvia pohtimaan naisten työstä kerrottujen kulttuuristen tarinoiden kantavuutta ja myös toisin kertomista. Peilistä saatiin työväline: itsereflektioon.

14 SUKUPUOLINEN JA SEKSUAALINEN VÄKIVALTA & VÄKIVALLASTA VÄLITTÄMISEEN

KTk140

Koordinaattori: Mervi Heikkinen (OY) ja Sari Manninen (OY)

Vain perjantaina 16.11. kello 8.30–11.15

8.30–8.50 Elina Luukkonen (OY)

Väkivalta moraalissa ja kasvatuksen filosofiassa

Tarkastelen esityksessäni väkivallan ja moraalikasvatuksen välistä suhdetta Pro gradu -tutkielmani pohjalta. Hahmotan moraalikasvatusta moraaliteorioiden ja kasvatustilanteiden kautta ja tutkimusaineistoni koostuu Immanuel Kantin (1724–1804), John Stuart Millin (1806–1873) ja Carol Gilliganin (1936–) moraaliteoreettisista teksteistä. Lisäksi perehdyn Jean-Jacques Rousseau'n (1712–1778) kasvatustilanteisiin hahmottaakseni kasvatuksen perinnettä moraaliteorioiden ja sukupuolikysymyksissä.

Millin utilitarismi ja Kantin velvollisuusteoria ovat uudelta ajalta lähtien merkittäviä tähän päivään asti vaikuttaneita universalistisia teorioita moraaliteorioiden ja perustelusta elää ja toimia. Gilliganin feministinen näkökulma kyseenalaistaa perinteisten länsimaisten moraaliteorioiden lähtökohdat sukupuolen kannalta ongelmalliseksi. Samalla se tekee näkyväksi, että traditionaaliseen etiikkaan perustuva moraalikasvatusta on väkivallan näkökulmasta puutteellista ja väkivallan ohittavaa.

Väkivallan kitkeminen kasvatusta lähtökohdista vaatii sukupuolen huomioon otamista ja välittämisen etiikkaan perustuvaa moraalikasvatusta. Väkivallan näkökulmasta moraalikasvatustilanteille haasteeksi nouseekin juuri sukupuolen huomioon otaminen sekä ihmissuhteissa toteutuvan eettisen vastavuoroisuuden omaksuminen osaksi moraalista toimijuutta.

8.50–9.10 Suvi Pihkala (OY)

Uudet teknologiat, toiminnan tilat ja väkivalta

Viimeisten vuosien aikana Internetistä on tullut merkittävä sosiaalisen kanssakäymisen areena erityisesti nuorille. Internet yhdessä muiden uusien teknologioiden kanssa on muodostanut uusia toiminnan tiloja, yhteisöjä, uusia tapoja olla osallisena ja uusia tapoja olla läsnä nimellä, nimettömänä, näkyvästi ja näkymättömänä. Tässä esityksessä internetin ja uusien teknologioiden mahdollistamia uusia toiminnan tiloja tarkastellaan väkivallan näkökulmasta. Uudet tavat olla yhdessä tarkoittavat myös uusia mahdollisuuksia satuttaa, lou-

kata, rikkoa yksityisyyden ja koskemattomuuden rajoja. Internetiin liittyvät vapauden ja rajoittamattomuuden ideat sekä toisaalta siihen kietoutuva läheisyyden ja etäisyyden, yksityisen ja julkisen muuttuvat merkitykset ovat tuoneet eteen uusia haasteita.

Uusien teknologioiden ja väkivallan suhdetta käsittelevä terminologia on vielä jokseenkin sekavaa vaikka ilmiö sinänsä ei olekaan enää uusi. Kattokäsite tietoyhteiskuntarikollisuus tai tietokonerikollisuus (cyber crime) pitää sisällään erilaisen tietoverkkoja hyödyntävän tai tietoverkoissa tapahtuvan rikollisuuden mukaan lukien sekä tietoverkkoihin että käyttäjiin kohdistuvan rikollisuuden. Termi 'cyber violence' voitaisiin suomentaa internetväkivalaksi, mutta siihen on tärkeää ajatella kuuluvan myös esimerkiksi tekstiviestikiusaaminen, jonka on osoitettu yleistyvän huimaa vauhtia. Internet ja muut uudet teknologiat kietoutuvat yhä useammin myös yhteen – matkapuhelimen kameralla salaa otetut (video)kuvat siirtyvät vaivattomasti yleiseen jakeluun Internetin kuvagallerioissa tai videopalveluissa.

Esityksessä keskityn internetväkivallan eri käsitteisiin ja ulottuvuuksiin: mistä oikein on kyse ja miten erityisesti nuoret tytöt paikantuvat ja paikantavat itsensä väkivaltaistuvaan ja seksuaalisoituneeseen verkkoon? 'Cyber violence' asettuu fyysisestä todellisuudesta tunnetujen väkivallan muotojen (kuten kiusaaminen, ahdistelu) uudeksi areenaksi, mutta samalla siihen sisältyy piirteitä, jotka edellyttävät internetväkivallan tarkastelemista erityisenä ilmiönä: mitä internetin kasvottomuus (anonyymisyys), laajuus (globaali julkisuus) ja yhtä-aikainen intiimisyys tarkoittavat väkivallan näkökulmasta?

9.10–9.30 Sari Manninen (OY) ja Tuija Huuki (OY)

Valtakamppailua informaalin koulun kentällä

Avaan työryhmässä kehitteillä olevaa malliamme (Manninen & Huuki) siitä, kuinka kouluoppilaat tavoittelevat sosiaalista asemaa informaalin koulun kentällä hankkimalla *respektiä* ja kanavoimalla sitä *pelkovaaltaan* tai *rakentavaan valtaan*. Niiden kautta oppilaat voivat käyttää respektiään vallan resurssina. Valta- asemasta käsin voi ylläpitää ja vahvistaa omaa asemaa ja kontrolloida muita. Aseman turvin voi myös rakentaa pelkoon ja väkivaltaan, tai myönteisyyteen, oikeudenmukaisuuteen ja välittämiseen perustuvaa ilmapiiriä, sekä määrittellä ko. luokassa hyväksytyjä normeja, arvoja ja asenteita. Kuvaan tapoja, joilla eräät korkean respektin tytöt ja pojat rakensivat respektiään ja sitä, kuinka he käyttivät sitä arjen sosiaalisissa tilanteissa erilaisin vaikuttimin ja tavoittein. Avaan myös käsitteitä minimirespekti, vastarinta, marginaalin eri ulottuvuudet sekä ulkopuolisuus suhteessa valtakamppailuun. Kysyn lisäksi, voidaanko rakentavaa valtaa käyttää mahdollisuutena luoda pedagogiikkaa, jolla kehitetään turvallista ja tasa-arvoista koulua. Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa projektia "Väkivallasta välittämiseen" (2007–2010), joka on sukupuolisenä pitkittäistutkimus väkivallan eri ulottuvuuksista ja turvallisen koulukulttuurin kehittämisen haasteista ja mahdollisuuksista.

9.40–10.00 Hannele Ylilehto (OY)

Lähisuhdeväkivallan yhteys naisen masennukseen – haaste lisääntymisterveyden tutkimukselle

Kun perheväkivaltaa on tarkasteltu useamman sukupolven perspektiivistä, on todettu käyttäytymismallin usein siirtyvän sekä pahoinpitelijän että uhrin osalta seuraavalle sukupolvelle (Bergman & Brismar 1992). Nuoriin naisiin kohdistuvalla väkivallalla on amerikkalaisten tutkimusten mukaan merkittäviä yhteyksiä lisääntymisterveyden ongelmiin, kuten teinraskauksiin, ei-toivottuihin raskauksiin ja lapsen alhaiseen syntymäpainoon. Nuoret äidit ovat aikuisia suuremmassa riskissä tulla pahoinpidellyksi raskausaikana kuin aikuiset, ja tähän ongelmaan pitäisi terveydenhuollossa tutkijoiden mielestä kiinnittää huomiota (Parker ja Chouaf 2002). Bacchuksen ja työtovereiden (2003) tutkimuksen mukaan masentuneeseen mielialaan viittaava löydös EPDS -kyselyn perusteella (Edinburgh Postnatal Depression Scale) liittyi aikaisempaan pahoinpitelyhistoriaan ja obstetriisiin komplikaatioihin. Henkiseksi väkivallaksi (emotional abuse) katsotaan mm. se, että mies osoittaa empatian puutetta ja on antamatta fyysistä huolenpitoa tilanteissa, joissa tuen tarve on suuri, kuten lapsivuodeaikana (Fern ja Younger-Lewis 1997). Naisen fyysinen pahoinpitely voi ilmetä ensimmäisen kerran raskausaikana (Richardson ym. 2002). Väestötutkimuksia lapsivuodeaikaisesta pahoinpitelystä on vähän. Seulonta vastasyntyneiden hoitopisteissä ja lastenneuvoloissa olisi Martinin ja työtovereiden (2001) mukaan tärkeää. Parisuhdeväkivallan määrittely ei kuitenkaan ole ongelmatonta väestötasoisista seulontaa ajatellen. Mitä keinoja aihepiiriin tutkimuksessa on käytettävissä seulonnan lisäksi? Esityksessä tarkastelen 2000-luvulla julkaistuja tutkimuksia, jotka käsittelevät naisiin raskaus- tai lapsivuodeaikana kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa, IPV:tä (Intimate Partner Violence). Aineistona on lääketieteen Medline (Ovid)-tietokannan tutkimuksia vuosilta 2001–2007. Tarkastelun kohteena on tutkimuksen kohdeväestö, aineiston keruutapa, tutkimustyyppi, menetelmät, tulokset ja tutkijoiden johtopäätökset. (Lähdeluettelo saatavissa kirjoittajalta).

10.00–10.20 Heli Mäenpää (OY)

Kartoitus päivähoiton työntekijöiden kohtaamista väkivaltilanteista

Työntekijöiden kohtaamat väkivalta tilanteet ovat lisääntyneet viime vuosina. Merkille pantavaa on, että erityisesti naisvaltaisilla aloilla työpaikkaväkivallan määrä on ollut kasvava.

Kartoitus päivähoiton työntekijöiden kohtaamista väkivaltilanteista suoritettiin keväällä 2007. Kysely lähetettiin 40:lle päivähoiton työntekijälle, vastausprosentti oli 60 %. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat naisia. Vastaajat toimivat erilaisissa työtehtävissä päiväkodeissa: päiväkodin johtaja, lastentarhanopettajia (kymmenen), erityislasterhanopettajia (kolme), lastenhoitajia (yhdeksän) sekä päiväkotia avustaja.

Työntekijöiltä kysyttiin tilanteita, joissa he ovat kohdanneet väkivaltaa. Heitä pyydettiin myös kertomaan, millaisiin väkivallan tilanteisiin he voisivat työssään kuvitella joutuvansa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat kohdanneet työssään väkivaltaisia tilanteita. Väkivaltaisia tilanteita oli kohdattu niin lasten, vanhempien kuin työtovereidenkin taholta. Fyysistä väkivaltaa lasten taholta oli kokenut 33 % vastaajista. Näitä tapauksia olivat mm. pureminen, lyöminen, potkiminen. Vanhempien taholta oli koettu sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa. Henkinen väkivalta oli ilmennyt pääsääntöisesti huutamalla, mutta myös kiristäminen ja haukkuminen mainittiin vastauksissa. Fyysistä väkivaltaa vanhempien taholta olivat kokeneet kaksi henkilöä. Väkivalta oli tapahtunut pahoinpitelemällä ja lyömällä. Fyysisen väkivallan uhkaa oli se sijaan kokenut neljä työntekijää. Tällaisissa tilanteissa työntekijät kertoivat kokeneensa itsensä epävarmoiksi ja pelokkaiksi. Työpaikkakiusaaminen nousi esille myös tässä kartoituksessa. Kolme tutkimukseen osallistunutta mainitsivat työpaikkakiusaamisesta. Yksi heistä käytti termiä henkinen väkivalta. Työkavereiden taholta ilmenevä työpaikkakiusaaminen tapahtui mm. haukkumisena ja toisen työpanoksen vähättelynä. Kysyttäessä mahdollisia väkivallan uhkia 27 % vastaajista mainitsi vanhemmilta tulevan henkisen väkivallan ja 29 % vanhemmilta tulevan fyysisen väkivallan. Tutkimuksen mukaan avioerotilanteet, päihteiden käyttö sekä mielenterveysongelmat ovat lisänneet henkisen ja fyysisen väkivallan uhkaa työssä.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että jokainen tutkimukseen osallistunut oli kokenut työssään väkivaltaa. Työntekijän asemalla tai toimenkuvalla ei ollut merkitystä väkivallan kokemiseen. Vastauksista kävi ilmi, että työntekijät tarvitsisivat lisää työkaluja vaikeiden asioiden esille ottamiseen.

10.20–10.40 Anu Kangas (OY)

Survey of the University Career of Female Scientists at Life Sciences versus Technical Universities UNICAFE – hankkeen ja alustavien kansallisten tulosten esittely

Survey of the University Career of Female Scientists at Life Sciences versus Technical Universities UNICAFE -hanke on EU:n 6. puiteohjelman rahoittama hanke, jossa kartoitetaan miesten ja naisten akateemisia urapolkuja teknillisillä ja lääketieteellisillä tieteenaloilla Euroopassa. Kartoituksen lähtökohtana on naisten aliedustus yliopiston korkeimmissa asemissa. Tutkimuksessa selvitetään tekijöitä, jotka vaikuttavat myönteisesti ja/tai kielteisesti tutkijoiden ja erityisesti naisten urakehitykseen yliopistoympäristössä, ja luodaan toimenpide-ehdotuksia, joilla epäsuhtaa voidaan korjata. Hankkeeseen osallistuu Oulun yliopiston lisäksi yliopistoja ja korkeakouluja Unkarista, Italiasta, Itävallasta, Turkista ja Virossa. Vastaavanlaista kartoitusta ei ole aiemmin tehty. Aineistoa kerätään tilastoista, kyselylomakkeella ja haastatteluin. Hanke kestää marraskuusta 2006 lokakuun loppuun 2008. Lisätietoja www.unicafe.ee. Presentaatiossa esitellään hanketta ja sen alustavia kansallisia tuloksia.

10.40–11.00 Mervi Heikkinen (OY)

Sukupuoli, valta ja kansalaisuus Sirkumpolaarisessa Pohjoisessa – Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä yliopistossa uudelleen tarkasteltavana

Viimeisen vuosikymmenen aikana keskustelu kansalaisuudesta ja sen määräytymisestä ja määrittämisestä on lisääntynyt Arktisessa Sirkumpolaarisessa Pohjoisessa. Tämä kehitys on samanaikaista kansainvälisten, monikansallisten ja globaalien muodostelmien kehityksen kanssa joita ovat mm. Euroopan Unioni, Sirkumpolaarinen Pohjoinen, Barentsin alue, yhteispohjoismainen yhteistyö Perämerenkaarella. Sukupuolten tasa-arvoa on viime vuosikymmeninä edistetty juuri Euroopan Unionin ajamana kansallisvaltioiden kautta. Miten nämä taloudelliset ja poliittiset muodostelmat vaikuttavat sukupuolten tasa-arvon, kansalaisuuteen ja demokratiaan? Millainen pääsy naisilla on päätöksentekoon ja mikä on heidän osallisuus tiedon tuotantoon näissä muodostelmissa? Kuinka yhdenvertaiset mahdollisuudet tai sukupuolten tasa-arvo ovat osa päätöksentekoa ja kehitystä 2000 luvun globalisoituneessa Pohjoisessa?

Paperissani käytän empiiristä tutkimusaineistoani yliopiston teknisellä alan arjen reflektointiin. Tarkasteltavana on ilmeinen ambivalenttius, jota nainen kohtaa insinöörin työssään. Häntä kohdellaan kunnioittavasti hänen intellektuaalisuutensa johdosta ja hänelle tarjotaan mahdollisuutta jatko-opintojen suorittamiseen. Kuitenkin hän kohtaa sukupuolista ja seksuaalista häirintää sekä sukupuoleen perustuvia odotuksia. Tätä yksilötason ilmiötä tarkastellen suhteessa demokratian ja sukupuolten tasa-arvon kehitykseen osana kansainvälisten, monikansallisten ja globaalien organisaatioiden toiminnan haasteita.

Paperi avaa näkökulmia kompleksisiin ja toisiinsa sidoksissa oleviin prosesseihin sukupuolesta, vallasta ja kansalaisuudesta Sirkumpolaarisessa Pohjoisessa. Tutkimus haastaa syvempään intersektionaaliseen analyysiin demokratian kehityksestä kansainvälisen, monikansallisen sekä globaalien kansalaisuuden aikakaudella. Sukupuolisensitiivinen aktiivinen kansalaisuus – mahdollisuudet päätöksentekoon ja tiedontuotantoon osallistuminen paikallilla ja globaalilla tasolla ovat edellytyksiä sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti kestäväälle kehitykselle Sirkumpolaarisessa Pohjoisessa. Tämä paperin konteksti asettuu laajemmassa kontekstissa sukupuolten tasa-arvopolitiikan haasteiden tarkasteluun, jolle kompleksiset monitasoiset kansainväliset, monikansalliset ja globaalit organisaatiot antavat omat erityiset puitteet ja joiden osa myös Sirkumpolaariset yliopistot yhä etenevässä määrin ovat.

Asiasanat: kansalaisuus, sukupuoli, sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä, yliopisto, valta

Naistutkimuspäivät järjestää:
Suomen Naistutkimuksen Seura ry
ja
Oulun yliopiston Naistutkimus-oppiaine

Suomen Naistutkimuksen Seura ry
Sällskapet för Kvinnoforskning i Finland – Suomen Naistutkimuksen Seura ry
Institutet för Kvinnoforskning
Agricolagatan 6
20500 ÅBO, FI

<http://www.nt-suns.org/>

Oulun yliopiston Naistutkimus
Naistutkimus
Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö
PL 2000
90014 Oulun yliopisto

(08) 553 1011/vaihde, naistutkimus@oulu.fi

www.oulu.fi/naistutkimus/

PENTIK®

KALEVA

